

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ 2 | ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2013 | € 3.00

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ

**COLUMBIA
JOURNALISM
REVIEW**

Κύπρος & Προπαγάνδα

Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης
Μαριλένα Δημητρίου
Σοφία Ιορδανίδου
Μιχάλης Ιγνατίου
Γιώργος Κέντας
Μιχάλης Κοντός
Αθανάσιος Ν. Σαμαράς

Δημόσια ή κρατική ραδιοτηλεόραση;

Σπύρος Α. Βρετός
Θύμιος Ζαχαρόπουλος
Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης
Gary Thomas
Χρύσανθος Χρυσάνθου

Βιβλία

Θανάσης Βασιλείου
Νόρα Ράλλη

ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ISSN 2241-6137

33

9 772241 613004

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ
Τα σεμινάρια της Λεφειν & Πραττειν

1 2 3 4
ΑΠΟΥΣΙΑ, ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΣΥΝΤΗΣΙΣ
για τη στρατηγική, την πολιτική και την επικοινωνία

ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Τα σεμινάρια της ΛΕΦΕΙΝ & ΠΡΑΤΤΕΙΝ οργανώνουν την συζήτηση μεταξύ δημοσιογράφων/ανθρώπων του Τύπου, διαφημιστών, ανθρώπων της επικοινωνίας, πανεπιστημιακών – ακόμη και πολιτικών... – γύρω από το τι είναι πολιτική επικοινωνία, τι είναι (και τι δεν είναι) στρατηγική, που φθάνουν (και πού όχι) οι έρευνες της κοινής γνώμης, πώς εκφέρεται (και πώς λειτουργεί) ο πολιτικός λόγος.

Η ΑΠΟΛΑΥΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ...

Αρκετά προτού ο Slavoj Zizek ανακαλυφθεί μηντιακά και πολιτικά στην Ελλάδα – ίσως κάποτε δούμε και τον Laclau, ή μη την Judith Butler – η Ρένα Δούρου ενσωμάτωσε την (και) ψυχαναλυτική προσέγγιση σ' ένα μέτωπο πάντα ευαίσθητο, όμως τώρα επώδυνα επίκαιρο: του εθνικισμού.

ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΕΡΓΚΙΕΓΙΕΒΙΤΣ ΧΡΟΥΣΤΣΟΦ

**Για την
προσωπολατρία
και τις
συνέπειές της**

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ 20ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Μετάφραση από τη ρωσική
ΛΗΜΟΥΣΗΣ Β. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΙΔΗ

ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΟΛΑΤΡΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ
Θεμελιακό κείμενο για την ανάγνωση της Ιστορίας, η εισήγηση του Νικήτα Χρουστσόφ στο 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ – σηματοδότησε κάτι πολύ ευρύτερο από την αποσταλινοποίηση – έχει περάσει σε μια περιέργη αφάνεια. Οποιος θέλει και αντέχει, μπορεί να διαβάσει εδώ το πλήρες κείμενο. (Από δίπλα και το ρωσικό πρωτότυπο, καλού-κακού).

SEX AND THE CITY
Τσατίτσι και αναξίτσι (ήτοι ναύρατος) στη μεταμεσονυχτική σφήρα

μετάφραση: Αγγελική Γαζή - έκδοση: Μάρτιο Μαρτσέλλου

ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

SEX AND THE CITY

Πέρα και πίσω από την δημοφιλή – και τόσο «έξω» από το σήμερα... – τηλεοπτική σειρά, πίσω και από την λατρεία της κατανάλωσης ή την «αντρική» σεξουαλική συμπεριφορά των γυναικών στο γύρισμα της χλιετίας, πίσω ακόμη και από την Νέα Υόρκη βρίσκεται η: Ανακαλύψτε το με οδηγό την Αγγελική Γαζή του ΤΕΠΑΚ και άλλους 15 ερευνητές.

Editorial

ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ*

Σήμερα, που η οικονομία βρίσκεται στο όριο της –όπως ακριβώς το βιώνουν και τα περισσότερα νοικοκυριά– και που η ανεργία σκαρφάλωσε στο 27,6% (και πολύ κοντά στο 70% στους νέους), σήμερα είναι μάλλον η πλέον κατάλληλη στιγμή να διεκδικήσει η κοινωνία μας σοβαρή αλλαγή. Κι εφόσον συμβεί αυτό, τότε φαίνεται ότι θα μπορέσουν και η δημοσιογραφία και τα μέσα ενημέρωσης με τη σειρά τους, να διεκδικήσουν τη δική τους αλλαγή.

Άρα ελπίζουμε ότι είμαστε κοντά.

Ο μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΑΠΚΥ) ένα σκοπό έχει. Να αναδείξει την αυθεντία στην κοινωνία. Να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας στη γνώση. Να βοηθήσει την αλλαγή. Να κάνει «δημοσιογραφία αλλιώς».

Όσο η δημοσιογραφία συνεχίζει να συντονίζει παρά να οδηγεί το δημόσιο διάλογο στην κοινωνία, τόσο κλονίζεται το ηθικό της οικοδόμημα. Όσο η αγωνία επιμένει να εστιάζεται στους μισθούς επιβράβευσης των λίγων και επιτρέπει να αγνοείται η διασφάλιση των εργασιακών συνθηκών των πολλών και η ποιότητα της δημοσιογραφίας, τόσο το ηθικό της οικοδόμημα συνεχίζει να φωνάζει εκκωφαντικά για κοινωνική αφύπνιση.

Η δημοσιογραφική ομάδα του περιοδικού, το ΑΠΚΥ, οι συνεργάτες καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος και οι φοιτητές φιλοδοξούν να αποτελέσουν την υποσχόμενη αρχιτεκτονική, για να οικοδομηθεί το «άλλο». Η Ιστορία μάς καλεί να κοιτάξουμε... «πίσω» στην Αναγέννηση, να πάρουμε φόρα και να ξεπεράσουμε τα ελλείμματά μας, τον εαυτό μας τον ίδιο. Η δημοσιογραφία θα αλλάξει μόνο όταν αλλάξει η κοινωνία μας. Σε καμιά περίπτωση πριν. Και αν ξεκινήσει από εμάς, ίσως ακολουθήσουν και οι άλλοι που νιώθουν το ίδιο αδιέξοδο. Σαν δάσκαλοι και άνθρωποι της Επικοινωνίας προσπαθούμε να δώσουμε στους φοιτητές μας ένα νέο νόημα στη δημοσιογραφική αντίληψη, που θα μπορέσει να βοηθήσει την αλλαγή.

Η αλλαγή, όπως είναι γνωστό, συνιστά δράση διπλής κατεύθυνσης. Εμπεριέχει όραμα, γνώση και αισθητική. Ενώ η απαλλαγή είναι μονοσήμαντη κι εμπεριέχει θυμό και έλλειμμα. Τι άλλο θα μπορούσε να ήταν το μαύρο στην ΕΡΤ και η σημερινή ΔΤ; Η κοινωνία έχει εξαντληθεί – μοναδική ευκαιρία για να αλλάξει. Προς το καλύτερο; Προς το χειρότερο; Μένει να καταγραφεί! Μέσα στη στοχαστική κίνηση των πάντων μπορούμε τουλάχιστον να ελέγξουμε, να φροντίσουμε να είναι θετική η συμβολή μας στον ρου της κοινωνίας. Ίσως και να συμβάλει καθοριστικά στην αλλαγή. Εμείς, σε κάθε περίπτωση, θα έχουμε πράξει το καθήκον μας.

* Η Σοφία Ιορδανίδου είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια του ΑΠΚΥ και ακαδημαϊκή υπεύθυνη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία».

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δημοσιογραφία

Η ελληνική έκδοση του *Columbia Journalism Review*

Εκδίδεται από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επικοινωνία & Δημοσιογραφία» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου και τις Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΙΟΙΚΟΥΣΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΠΚΥ Κωνσταντίνος Χρίστου
ΕΚΔΟΤΗΣ Σοφία Ιορδανίδου

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ Σπύρος Α. Βρετός

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης, Θανάσης Βασιλείου, Μαριλένα Δημητρίου, Μιχάλης Ιγνατίου, Γιώργος Κέντας, Μιχάλης Κοντός, Νόρα Ράλλη, Αθανάσιος Σαμαράς, Γεωργία Χρυσάνθου, Χρύσανθος Χρυσάνθου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ Μαργαρίτα Κυριάκου (προς Ελληνικά), Jahna Otterbacher (προς Αγγλικά, web)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ Κυριάκος Κολοβός, Μαργαρίτα Κυριάκου, Ανδρέας Παναγόπουλος, Άρτεμις Παπακωστούλη, Ιάκωβος Τσαγγάρης (φοιτητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία»), Νερίνα Κιοσεόγλου, Νέρων Σπανόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΔΙΟΡΘΩΣΗ Βασίλης Κιμούλης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ Χρίστος Μιλτιάδης, Μαρία Ζαχαριουδάκη, Αντώνης Ψαρράς

ART & DESIGN Ράνα Μουράτη

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ Χάρης Μαθιόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Κώστας Βενιζέλος, Σπύρος Α. Βρετός, Τίτικα Δημητρούλια, Θύμιος Ζαχαρόπουλος, Σοφία Ιορδανίδου, Νίκος Ξυδάκης, Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Dan Gillmor, Victor Navasky, Ignacio Ramonet, Ανδρούλλα Βασιλείου, Θέμης Θεμιστοκλέους, Γεώργιος Μαρκοπουλιώτης, Εμμανουήλ Παράσχος, Χαρίδημος Τσοούκας

Τα δημοσιευόμενα στη *Δημοσιογραφία* επιστημονικά άρθρα εγκρίνονται από

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ την οποία απαρτίζουν μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας από την Κύπρο, την Ελλάδα και άλλες χώρες

ΟΜΑΔΑ ΜΑΡΚΕΤΙΓΚ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: Λεωνίδας Χατζηθωμάς (διδάσκων-συντονιστής), Λίνα Βαλσαμίδου, Μαρία Ζαντή, Ιωάννα Ηλιάδη, Ελένη Μαργαρίτη, Αναστασία Μηνά, Αλίκη Παναγιωτίδου, Γεωργία Χρυσάνθου (απόφοιτοι, διδακτορικοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές).

ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ Αθήνα, Αλεξάνδρου Σούτσου 18, ΤΚ 10671

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ENTYPOSIS

ΔΙΑΝΟΜΗ Κύπρος: Βιβλιοπωλείο Σολώνειο, **Αθήνα-Θεσσαλονίκη:** Βιβλιοπωλεία IANOS και Πολιτεία, **Περιφέρεια:** Για τα συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεία επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του περιοδικού. **Διαδίκτυο:** Βιβλιοπωλείο e-ianos

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ Ιωάννα Ηλιάδη

ISSN 2241-6137

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

EMAIL dimosiografia@cjr.press.cy, pr@cjr.press.cy

WEBSITE www.cjr.press.cy

Dimosiografia (Journalism)

The Greek Edition of the *Columbia Journalism Review*

Published by the Postgraduate Program “Communication & Journalism” of the Open University of Cyprus and Metamesonykties Editions

CHAIRMAN OF THE OUC GOVERNING BOARD Costas Christou

PUBLISHER Sofia Iordanidou

EDITOR-IN-CHIEF Spyros A. Vretos

CONTRIBUTING EDITORS Chrysanthos Chrysanthou, Georgia Chrysanthou, Marilena Dimitriou, Achilles C. Emilianides, Michail Ignatiou, Giorgos Kentas, Michael Kontos, Nora Ralli, Athanasios Samaras, Thanasis Vassiliou

TRANSLATION EDITING Margarita Kyriakou (into Greek), Jahna Otterbacher (into English, web)

TRANSLATIONS Kyriakos Kolovos, Margarita Kyriakou, Andreas Panagopoulos, Artemis Papakostouli, Iakovos Tsangaris (students of the Postgraduate Programme “Communication & Journalism”), Nerina Kioseoglou, Neron Spanopoulos

COPY EDITING Vassilis Kimoulis

PHOTOGRAPHY Christos Miltiadis, Antonis Psarras, Maria Zacharioudaki

ART & DESIGN Rana Mourati

COVER PHOTOGRAPHY Haris Mathiopoulos

EDITORIAL BOARD Titika Dimitroulia, Sofia Iordanidou, A.D. Papagiannidis, Kostas Venizelos, Spyros A. Vretos, Nikos Xydakis, Thimios Zaharopoulos

HONORARY BOARD Dan Gillmor, Georgios Markopoulitios, Victor Navasky, Emmanuel Paraschos, Themis Themistokleous, Haridimos Tsoukas, Andrroula Vassiliou

Research papers published in *Dimosiografia* are approved by a **PEER REVIEW BOARD** comprising academics from Cyprus, Greece and other countries

MARKETING & COMMUNICATION TEAM Leonidas Hatzithomas (teacher - coordinator), Georgia Chrysanthou, Ioanna Iliadi, Eleni Margariti, Anastasia Mina, Aiki Panagiotidou, Lina Valsamidou, Maria Zanti (Graduates, PhD Candidates & Postgraduate students of the Master’s Program Communication and Journalism)

PUBLISHED IN Athens, 18, Alex. Soutsou street, postcode 10671

PRINTING ENTYPOSIS

WEBSITE CO-ORDINATOR Ioanna Iliadi

ISSN 2241-6137

CONTACT

EMAIL dimosiografia@cjr.press.cy, pr@cjr.press.cy WEBSITE www.cjr.press.cy

Columbia Journalism Review

Published by the Columbia University Graduate School of Journalism

DEAN Steve Coll

CHAIRMAN Victor Navasky

VICE CHAIRMAN David Kellogg

INTERIM EDITOR-IN-CHIEF Brent Cunningham

EXECUTIVE EDITOR Mike Hoyt

ASSOCIATE EDITOR/COPY MANAGER Tom O’Neill

ASSOCIATE EDITORS Kira Goldenberg, Sang Ngo

STAFF WRITERS Liz Cox Barrett, Ryan Chittum (deputy editor, The Audit), Greg Marx, Michael Meyer, Felix Salmon (The Audit), Dean Starkman (Kingsford Capital Fellow)

ASSISTANT EDITORS Alexis Fitts, Edirin Oputu

WEST COAST EDITOR Tom Goldstein

CONTRIBUTING EDITORS James Boylan, Curtis Brainard, Julia M. Klein, Charles Lewis, Trudy Lieberman, Robert Love, Michael Massing, Judith Matloff, Douglas McCollam, Justin Peters, Alissa Quart, Cristine Russell, Michael Shapiro, Scott Sherman

ACTING PUBLISHER Dennis Giza

BOARD OF OVERSEERS Neil Barsky (chairman), Stephen Adler, Emily Bell, Nathan S. Collier, Sheila Coronel, Howard W. French, Wade Greene, Alexander Jutkowitz, Joan Konner, Eric Lax, Kenneth Lerer, Steven Lipin, Craig Newmark, Michael Oreskes, Josh Reibel, Randall Rothenberg, Michael Schudson, Richard Snyder, Laurel Touby

Κύπρος & Προπαγάνδα

- 8-11 Προπαγάνδα, ΟΗΕ και κυπριακό ζήτημα
ΑΧΙΛΛΕΥΣ Κ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΙΔΗΣ
- 12-15 Τα προεόρτια της οικονομικής κρίσης
ΣΟΦΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ν. ΣΑΜΑΡΑΣ,
ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
- 16-19 Η κυβερνητική πολιτική επικοινωνίας ως προπαγάνδα
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΑΣ
- 20-23 Κυπριακός κομματικός διπολισμός
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΝΤΟΣ

Μαρτυρίες

- 24-26 1974–2013: Οι Εφιάλτες είναι γέννημα-θρέμμα
κι ανάθεμα της Κύπρου
ΜΙΧΑΛΗΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ

Φάκελος

- 27 Δημόσια ή κρατική ραδιοτηλεόραση;
ΣΠΥΡΟΣ Α. ΒΡΕΤΟΣ
- 28-30 Ρέκβιεμ για την κρατική ραδιοτηλεόραση
ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
- 31-34 Οι αντιπαραθέσεις για τη δημόσια ραδιοτηλεόραση στις ΗΠΑ
ΘΥΜΙΟΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
- 35-37 Η πικρή περιπέτεια της ΔΤ στην Ελλάδα του 2013
ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
- 38-42 Δημόσια μέσα ενημέρωσης: Αποστολή αδύνατη
GARY THOMAS

Άρθρα από το CJR

- 45-47 Έρωτας εξ αποστάσεως
LORI HENSON
- 48-51 Όταν η αλήθεια βρίσκεται στη φυλακή
STEPHEN FRANKLIN
- 52-56 Η τελευταία σελίδα
JEFFREY ROBINSON

Φωτοδημοσιογραφία

- 57-60 Tim Hetherington: Επιχείρηση δίχως τέλος
MICHAEL MEYER
- 59 Chris Hondros: Μια ζωή στα όρια

Στήλες

- 03 | Editorial I
ΣΟΦΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ
- 06 | Επιστολές αναγνωστών I
- 07 | Ειδήσεις του ΜΠΣ I
ΓΕΩΡΓΙΑ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
- 43-44 | Δημοσιογραφία
& Θεωρία I
Το δράμα των καινοτόμων
MICHAEL SCHUDSON
ΚΑΙ KATHERINE FINK

Βιβλία

- 61-62 Ποια δημοκρατία για την
Ελλάδα μετά την κρίση;
ΝΟΡΑ ΡΑΛΛΗ
- 63-64 Η έκρηξη της δημοσιογραφίας
ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
- 65 Η Οδύσσεια του Κωνσταντίνου
Σιμωνίδη
ΣΠΥΡΟΣ Α. ΒΡΕΤΟΣ
- 66 Μακριά από τις Ειδήσεις
JAMES BOYLAN

Η Δημοσιογραφία επιδιώκει το διάλογο και δημοσιεύει με μεγάλη χαρά επιστολές – σύντομες και ουσιαστικές.

Ποιος είναι ο πραγματικός ρόλος του δημοσιογράφου;

Καλωσορίζω το πρώτο τεύχος του περιοδικού σας, θεωρώντας ότι είναι μοναδικό σε προσπάθεια, σχεδιασμό και ποιότητα.

Καταθέτω ορισμένους προβληματισμούς, που ίσως να βοηθήσουν να δημιουργηθεί η υπέρβαση μέσα σ' αυτή την ελλαδική κοινωνία, που δεν φαίνεται ότι μπορεί να διαχειριστεί τις αδυναμίες και τα ελλείμματά της γενικότερα, τη δε ταυτότητά της ειδικότερα.

Από τη δεκαετία του '20 η διαμάχη για το ρόλο του δημοσιογράφου στην κοινωνία και τη δημοκρατία καλά κρατούσε. Τι ήταν λοιπόν ο δημοσιογράφος; Ο μεσάζοντας που διέχεσε την πληροφορία στην κοινωνία ή ο αναλυτής που διαμόρφωνε την κοινωνία; Πιστεύω ότι η πρώτη θέση είναι η πλέον ασφαλής.

Η συγγραφική σας ομάδα, με την ποιότητα σκέψης που διαθέτει, είμαι σίγουρος ότι μπορεί να διαχειριστεί το θέμα με επιτυχία, τόσο για το περιοδικό σας αυτό καθαυτό όσο και για το κοινό σας, που είναι ένα μέρος της κοινωνίας μας με υπολογίσιμο ειδικό βάρος.

Αναδείξτε την ελίτ της κοινωνίας, ως διαμεσολαβητές. Δημιουργείστε τις προϋποθέσεις να εύρει βήμα η αυθεντία, ως συντονιστές.

Η κοινωνία χρίζει Αναγέννησης κι εσείς μπορείτε να κάνετε το ποιοτικό άλμα προς αυτή την κατεύθυνση.

«Έτσι είναι η ζωή και... μπορεί να την αλλάξεις με μολύβι και χαρτί».

Κουράγιο κωπηλάτες!!!

Χρήστος Κωνσταντινίδης
Research Engineer

Ποιος διορίζει άραγε «θεούς»;

Το άρθρο του Κ.Ι. Αγγελόπουλου «Η δημοσιογραφία στη σκιά των ισχυρών του Χρήματος» (τχ.1, σελ. 21), περιγράφοντας τόσο ουσιαστικά και βλέποντας κατάματα την αλήθεια της διαπλοκής και της διαφθοράς στη δημοσιογραφία, κάνει την οργή να ξεχειλίζει. Ο κάθε μικρός θεός, που νιώθει τη σιγουριά πως «κάνει σωστά τη δουλειά του», διότι καταφέρνει να μην «εισπράττει την αντιπάθεια ισχυρών πολιτικών παραγόντων και αρχόντων του χρήματος», ο οποίος νομίζει πως ορίζει τις «ειδικές ποιότητες και λειτουργίες [και τις] κρίσιμες λεπτομέρειες του γενικότερου περιβάλλοντος της δημοσιογραφίας», προφανώς υπολείπεται το σθένος που πρέπει να έχει κάποιος για να απορρίψει τις 3 από τις 4 επιλογές, που παραθέτει απελπιστικά απλά αλλά και με ακρίβεια ο Αγγελόπουλος, και να ασκήσει «τίμια δημοσιογραφία». Και ποιος διορίζει άραγε «θεούς» να ορίζουν το δημόσιο αγαθό της πληροφόρησης και του ελέγχου της εξουσίας; Ο δημοσιογράφος τίθεται ενώπιον της τραγικής επιλογής ή να παραδοθεί καταντώντας τη Δημοσιογραφία άθλημα άθλια ατομικό, για να παραφράσω την εξυπνη μεταφορά του Αγγελόπουλου, ή να οδηγηθεί σε έξοδο. Η καθαρότητα στην αντίληψη και στην περιγραφή του χώρου της δημοσιογραφίας, που διακρίνεται σε άρθρα όπως αυτό του Αγγελόπουλου, δεν μπορεί παρά να είναι φως στην άκρη του τούνελ της απελπισίας που κάποτε καταλαμβάνει τον καθένα στο χώρο της δημοσιογραφίας, σε ρομαντικές αναλαμπές αυτοκριτικής.

Μαρίνα Μαλέν
Υπεύθυνη Ανάπτυξης στον ΘΟΚ

Αποποιούνται τα ΜΜΕ των ευθυνών τους;

Με αφορμή το άρθρο του Σ.Α. Βρετού «Η κυπριακή κρίση χρέους ως επεισόδιο της Κρίσης στην Ενημέρωση» (τχ.1, σελ.10): Νέες ορολογίες ξαφνικά στο λεξιλόγιο της κοινής ομιλούμενης γλώσσας – μνημόνιο, spread, κούρεμα, ομόλογα. Λέξεις που «πέταξαν» τα μέσα ενημέρωσης και «μάζεψαν» το ενθουσιώδες κοινό από το παζάρι της πληροφορίας. Ένα κοινό οργισμένο τόσο, που το μόνο που μπορεί να κάνει είναι απλά ένα «post» καυστικού πολιτικού περιεχομένου, το οποίο θα μαζέψει likes σαν να ήταν κραυγαλέα επιφωνήματα σε δηλώσεις. Κι όμως τα ΜΜΕ συνεχίζουν να επιτελούν το έργο τους σε μια αμφιλεγόμενη δημοκρατία της πολυφωνίας. Το ζητούμενο δεν είναι η λειτουργία, η μεθοδολογία ή η προπαγάνδα των Μέσων, αλλά το ευρύτερο αποδομημένο πολιτικό σύστημα στο οποίο εντάσσεται η λειτουργία των Μέσων, οι επιλογές των θεατών και η δικαιώνιση των παραδοσιακών πολιτικών τακτικών. Η παραπληροφόρηση ήταν ανέκαθεν μεταξύ των πολιτών: Οι έμποροι και οι ναυτικοί, που κάποτε γύριζαν τις πόλεις και μετέφεραν τις ειδήσεις με προσθαφαιρέσεις στην πληροφορία, φόρεσαν σήμερα κοστούμια και πήραν μικρόφωνα και πλήκτρα στα χέρια. Ουδεμία ευθύνη φέρει όμως ο ταχυδρόμος για το γράμμα. Αίσχος αποτελεί το ότι η ιδιότητα του τηλεθεατή, ακροατή ή χρήστη κατέστησε τον πολίτη παθητικό δέκτη, θεατή και επαναστάτη του καναπέ...

Γεωργία Χρυσάνθου
Διδακτορική φοιτήτρια,
Επικοινωνία και ΜΜΕ

Εγγραφές με αισιόδοξα μηνύματα

Περίοδος προκλήσεων και αναταραχών αναμένεται να είναι το έτος 2013-2014 τόσο για την ευρύτερη κοινωνική και πολιτική ζωή του ελλαδικού και κυπριακού χώρου όσο και για την ακαδημαϊκή κοινότητα. Ο αριθμός εγγραφών νεοεισερχόμενων και υφιστάμενων φοιτητών στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών (ΜΠΣ) «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία» για τη νέα ακαδημαϊκή χρονιά έστειλε το αισιόδοξο μήνυμα ότι οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα επιζητούν τη διεύρυνση των δυνατοτήτων τους και την απόκτηση δεξιοτήτων παρά τους χαλεπούς καιρούς. Ως εκ τούτου το ΜΠΣ «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία» θέτει ακόμα υψηλότερους στόχους με άξονα πάντα την παραγωγή μιας συλλογικής σοφίας που θα σέβεται τον άνθρωπο, την κοινωνία, τη γνώση και τη γνώμη.

«Διδακτέα Ύλη 2013-2014 », με στρατηγική πορεία

Κατά τη διάρκεια της θερινής διακοπής των μαθημάτων το διδακτικό προσωπικό συνεργάστηκε στην προετοιμασία της διδακτέας ύλης, ακολουθώντας συγκεκριμένη πλέον στρατηγική. Οι Θεματικές Ενότητες εστιάζουν στη μεθοδολογία της έρευνας, προάγοντας την αξία του τεκμηριωμένου λόγου, στην εξειδίκευση των φοιτητών στα νέα μέσα επικοινωνίας και δημοσιογραφίας, αξιοποιώντας εργαλεία ζωτικής πλέον σημασίας, και στην ένταξη του προγράμματος στην αγορά εργασίας με συνεργασίες που θα αποφέρουν περαιτέρω κύρος στο πρόγραμμα, αλλά κι ευκαιρίες αναγνώρισης των ικανοτήτων των φοιτητών μας.

«1η Παγκόσμια Δράση»... φοιτητική πρωτοβουλία-μέγιστο κατόρθωμα

Η πρωτοβουλία των φοιτητών για τη συμμετοχή στο παγκόσμιο αφιέρωμα της Unesco για την 3η Μαΐου «Παγκόσμια Ημέρα Ελευθερίας του Τύπου» και η υλοποίηση της δράσης με επιτυχές αποτέλεσμα μπορεί να χαρα-

κτηριστεί ως ένα «μικρό θαύμα»: Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα και σε ασφυκτικούς χρονικούς περιορισμούς αποστολής υλικού στα μέσα ενημέρωσης, χωρίς καμιά προσωπική επαφή μεταξύ φοιτητών, συντονιστών και ακαδημαϊκών, με τη χρήση των νέων απλών και πολύπλοκων μέσων τεχνολογίας το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου εντάχθηκε στο χάρτη της Unesco. Για τη διάχυση της δράσης χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία προβολής και προώθησης ο συνδυασμός των παραδοσιακών και των νέων κοινωνικών μέσων, αμβλύνοντας το φάσμα αποστολής και λήψης μηνυμάτων ηλικιακά και χωροχρονικά. Οι επικοινωνιακές πρακτικές έφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα – προώθηση του προγράμματος και διάχυση του μηνύματος ότι η Ελευθερία του Λόγου είναι καθήκον.

«Πρακτική Μαθητεία (Internships) 2013», ο στόχος ετεπεύχθη

Τα προγράμματα πρακτικής μαθητείας των φοιτητών αναβαθμίζουν το Πρόγραμμα και το συνδέουν με την αγορά εργασίας εν μέσω κοινωνικο-οικονομικής κρίσης. Κατά το 2012 το ΜΠΣ είχε συνάψει συνεργασία με τον «Όμιλο Κρήτη TV» και με το Ινστιτούτο Περιφερειακού Τύπου, προσφέροντας προγράμματα πρακτικής μαθητείας σε 9 αριστούς φοιτητές του Προγράμματος. Η πρακτική άσκηση των φοιτητών είχε διάρκεια μιας εβδομάδας. Το 2013 το ΜΠΣ υλοποίησε το στόχο που είχε θέσει, επεκτείνοντας τα προγράμματα Internships με τους φοιτητές να αποκτούν εμπειρίες και να προσφέρουν υπηρεσίες σε μεγάλους ομίλους μέσω μαζικής επικοινωνίας, γνωστές διαφημιστικές εταιρίες, καθώς και εταιρείες στρατηγικής επικοινωνίας σε Ελλάδα και Κύπρο, διάρκειας μέχρι και 8 εβδομάδων. Εταιρείες τηλεπικοινωνιών, όπως η PrimeTel και η Cablenet, εταιρείες μετρήματα Επικοινωνίας, όπως οι διαφημιστικές εταιρείες V+O και Tenfour, η εταιρεία δημοσίων σχέσεων OneTeam, ο εμπορικός όμιλος Fourlis, το Ελληνικό Δίκτυο Εταιρικής Κοινω-

νικής Ευθύνης, η αλυσίδα βιβλιοπωλείων και πολιτισμού IANOS, ο εκδοτικός οίκος Μέλισσα, το Ινστιτούτο Μελέτης της Τοπικής Ιστορίας και της Ιστορίας των Επιχειρήσεων, καθώς και μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως το PIK, η εταιρεία δικτυακών μέσων NIKODEACO, η εφημερίδα και το portal του Φιλελεύθερου, το ραδιόφωνο Κανάλι 6, το ραδιόφωνο και το portal του Alpha Ελλάδας, η εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος, η Εφημερίδα των Συντακτών, Το ΒήμαFM και Το Βήμα της Κυριακής, το Μακεδονία TV, η διαδικτυακή εκπομπή beautifulminds.gr, η πλατφόρμα Garage TV συμφώνησαν να παρέχουν τη δυνατότητα σε περισσότερους από 60 φοιτητές να κάνουν πρακτική μαθητεία κοντά τους. Οι φοιτητές μας συμμετείχαν σε προωθητικές ενέργειες, στην έρευνα και στην παραγωγή υλικών και σε όποια σχεδιαστικά και διαχειριστικά θέματα προέκυπταν κατά την περίοδο της πρακτικής μαθητείας.

Retreat 2013

Το ετήσιο Retreat του Προγράμματος, που διοργανώνεται στην αρχή κάθε ακαδημαϊκού έτους, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δράσεις του ΜΠΣ. Σηματοδοτεί την έναρξη της νέας χρονιάς με τον απολογισμό των δράσεων της προηγούμενης χρονιάς, την παρουσίαση των επερχόμενων εκδηλώσεων, το καλωσόρισμα των νεοεισερχόμενων και υφιστάμενων φοιτητών και τη γνωριμία τους με τους διδάσκοντες, αλλά και με την επεξήγηση της εξ αποστάσεως διδακτικής μεθοδολογίας. Είναι η διοργάνωση που αποτυπώνει με τον πιο ουσιαστικό τρόπο την κουλτούρα του Προγράμματος. Το Retreat 2013 λαμβάνει χώρα στις 4, 5 και 6 Οκτωβρίου στο Ξενοδοχείο Ρόδον στο ορεινό χωριό Αγρός στην Κύπρο. Στο πλαίσιο του Retreat 2013 διεξάγεται ημερίδα με θέμα «Κύπρος και Προπαγάνδα», όπου οι προσκεκλημένοι καθώς και οι συμμετέχοντες φοιτητές και καθηγητές αναλύουν την υφιστάμενη πολιτική και κοινωνική κατάσταση του νησιού.

* Η Γεωργία Χρυσάνθου είναι διδακτορική φοιτήτρια του ΜΠΣ.

Προπαγάνδα, ΟΗΕ και κυπριακό ζήτημα

ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ Κ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΙΔΗ*

Η εμμονή στην προβολή του κυπριακού ζητήματος ως διακοινοτικού αντί ως προβλήματος εισβολής και κατοχής έχει ως κύριο στόχο την εξαίρεση της Τουρκίας από το όποιο μερίδιο ευθύνης για τη μη λύση

Στο κυπριακό νομικό σύστημα η προπαγάνδα ορίζεται ως η συστηματική προσπάθεια που καταβάλλει κάποιος για επηρεασμό της κοινής γνώμης προς ορισμένη κατεύθυνση.¹ Οπωσδήποτε ο έλεγχος του παρόντος, αλλά και του μέλλοντος προϋποθέτει έλεγχο του τρόπου με τον οποίο η γνώση γίνεται κατανοητή. Είναι για το λόγο αυτό που τόσο οι εκάστοτε όσο και οι επίδοξοι κρατούντες θέτουν πάντα ως πρωταρχικό στόχο τη διενέργεια προπαγάνδας κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τη δική τους ανάγνωση των γεγονότων, ανεξαρτήτως αν η ανάγνωση αυτή υποστηρίζεται από τα πραγματικά γεγονότα.

Ήδη από το 1965 ο Μikes είχε περιγράψει με χιουμοριστικό πλην απολύτως ακριβή τρόπο την τάση των κυπριακών μέσων επικοινωνίας να αντιλαμβάνονται όλα τα παγκόσμια γεγονότα μέσα από ένα καθαρά «κυπροκεντρικό» πρίσμα, ένα δημοσιογραφικό μηχανισμό στον οποίο «κάθε παγκόσμιο γεγονός, κάθε δήλωση ενός πολιτικού στον κόσμο έχει σημασία για την Κύπρο και αφορά αποκλειστικά και μόνο την Κύπρο». ² Η τάση αυτή παραμένει έμφυτη στην αντίληψη

των μέσων μαζικής επικοινωνίας για το κυπριακό ζήτημα. Κάθε παγκόσμιο γεγονός ερμηνεύεται κατά κανόνα ανάλογα με τη θετική ή αρνητική σημασία που τούτο ενέχει για το κυπριακό ζήτημα και τις δυνατότητες επίλυσης του.

Αυτό οδήγησε στη συχνά παρασιτική αναγωγή του κυπριακού ζητήματος στη λυδία λίθο αξιολόγησης της σημασίας κάθε εξωτερικού ή εσωτερικού πολιτικού ζητήματος (τουλάχιστον μέχρι την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στον αστερισμό του μνημονίου και την αντικατάσταση του Κυπριακού από την οικονομία ως του πρωτεύοντος ζητήματος πολιτικού λόγου στη νήσο). Με δεδομένη τη σημασία του αυτή το κυπριακό ζήτημα αντιμετωπίστηκε εξαρχής ως αντικείμενο ενός πολυδιάστατου μηχανισμού προπαγάνδας, ο οποίος έχει ως στόχο την προβολή των ιδεολογικών και πολιτικών αντιλήψεων κάθε πολιτικού φορέα, ανεξάρτητα αν αυτός υποστηρίζεται ή όχι από τα γεγονότα. ³ Σύμφωνα με την αντίληψη πολλών από τους κεντρικούς πρωταγωνιστές των προσπαθειών για την επίλυση του κυπριακού ζητήματος, η ουσία του Κυπριακού δεν έχει τόσο

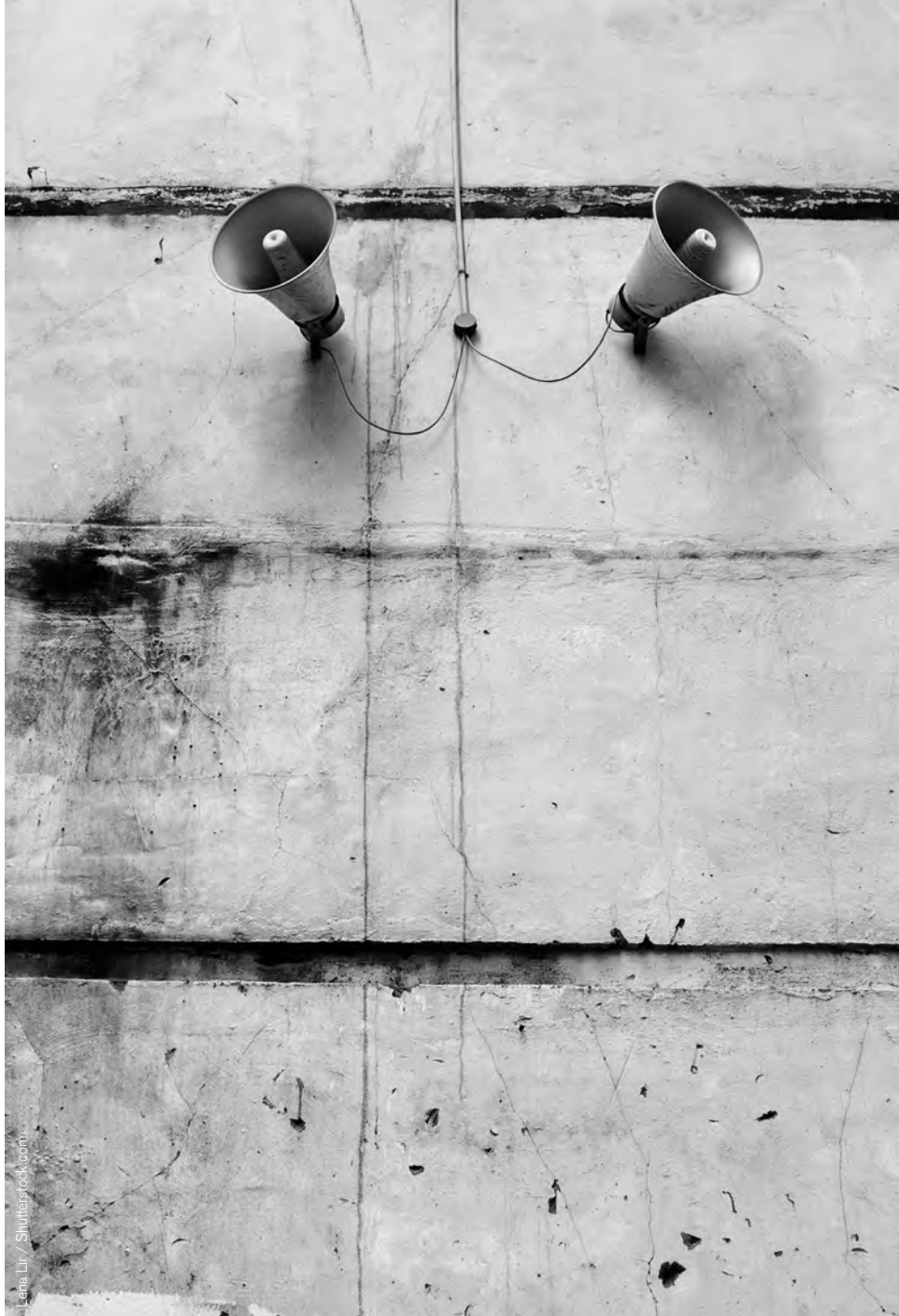
* Ο Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης είναι αναπληρωτής καθηγητής, πρόεδρος του τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

ΟΙ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΑΛΛΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΟΞΟΙ
ΚΡΑΤΟΥΝΤΕΣ ΘΕΤΟΥΝ
ΠΑΝΤΑ ΩΣ ΠΡΩΤΑΡΧΙΚΟ
ΣΤΟΧΟ ΤΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ
ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΚΑΤΑ
ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΝΑ
ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΤΗ ΔΙΚΗ
ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ
ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

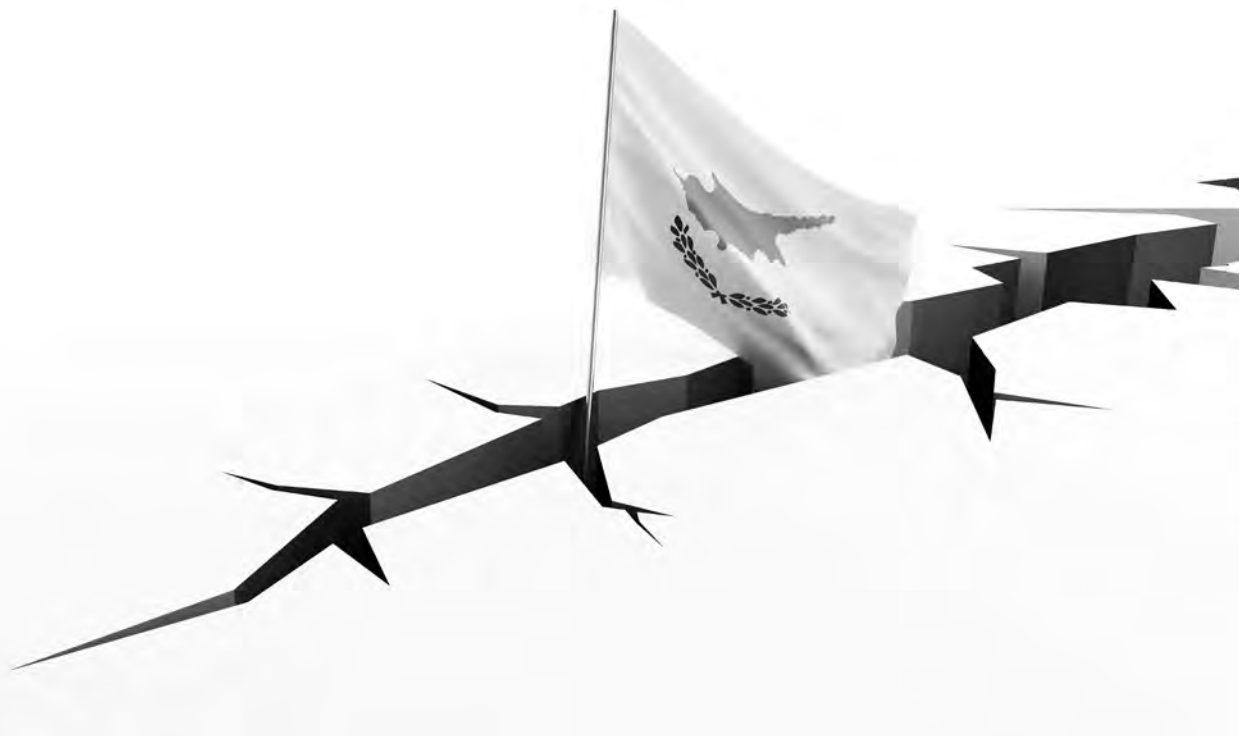
σημασία, όσο η επικοινωνιακή του πολιτική: η άσκηση της κατάλληλης προπαγάνδας με σκοπό τη δραστική αλλαγή των απόψεων των πολιτών.

Ως παρατηρεί ο Mearsheimer⁴, το ψέμα (και κατά συνέπεια η προπαγάνδα με την αρνητική έννοια του όρου) είναι πιο σύνηθες για τους ηγέτες σε μια δημοκρατία παρά σε μια δικτατορία κι αυτό διότι οι ηγέτες στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες χρειάζονται να εξασφαλίσουν τη στήριξη είτε της κοινής γνώμης είτε του λαού που τους εκλέγει. Αντίθετα τα ψέματα που απευθύνονται προς τα κράτη ή τους ηγέτες τους είναι σχετικά σπάνια. Οι σύμβουλοι του ΟΗΕ δεν θέτουν ως στόχο την άσκηση ψευδούς προπαγάνδας σε βάρος των Κυπρίων ηγετών. Αντίθετα επιδιώκουν να έχουν τους Κυπρίους ηγέτες ως συμμάχους σε μια προσπάθεια άσκησης προπαγάνδας κατά των πολιτών. Κλασικότερο είδος πολιτικής προπαγάνδας είναι αυτό που ο Mearsheimer χαρακτηρίζει ως «fearmongering», δηλαδή η προσπάθεια εξαπάτησης των πολιτών για το «δικό τους καλό» μέσω μηνυμάτων φόβου. Το πρόβλημα βέβαια παραμένει πως η αντίληψη ενός προσώπου για το ποιο είναι το καλό του λαού δεν είναι απαραίτητα η ορθή, πολύ δε περισσότερο η προσπάθεια οικοδόμησης ενός δημοκρατικού πολιτεύματος μέσω μιας αντιδημοκρατικής εξαπάτησης των πολιτών που θα το οικοδομήσουν,

φαίνεται ως συνταγή για απευθείας γκρέμισμα των θεμελίων.

Η προσέγγιση του Ειδικού Συμβούλου του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Alexander Downer στο κυπριακό είναι ίσως η χαρακτηριστικότερη έκφραση της σχολής αυτής της σκέψης. Στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου θα προσπαθήσω να εξετάσω ορισμένες παραμέτρους του τρόπου με τον οποίο η προώθηση μεθόδων προπαγάνδας έγινε κατανοητή από τους εκπροσώπους του ΟΗΕ. Σε σύντομο χρόνο μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ο Downer προέβη σε συναντήσεις με ειδικούς σε θέματα δημοσκοπήσεων, ζητώντας να του ετοιμάσουν μια ολοκληρωμένη επικοινωνιακή στρατηγική, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια πετυχημένη εκστρατεία του «ναι» σε ένα μελλοντικό δημοψήφισμα για λύση του Κυπριακού. Το γεγονός ότι κατά τον ουσιώδη χρόνο

δεν υπήρχε το περιεχόμενο της λύσης ήταν αδιάφορο: πλέον στο Κυπριακό το ζητούμενο θα έπρεπε να ήταν η επικοινωνιακή πολιτική προώθησης της λύσης και όχι το περιεχόμενο. Εσωτερικό σημείωμα της Ομάδας Downer με ημερομηνία 11 Ιουλίου 2009 έθεσε το πλαίσιο της επικοινωνιακής στρατηγικής της Ομάδας, ιδιαίτερα σε σχέση με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.⁵

Στο σημείωμα, το οποίο παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, αναφέρεται πως ο Downer θα πρέπει να αποφεύγει εμφανίσεις που συνοδεύονται με συζητήσεις ως προς την ουσία του Κυπριακού και θα πρέπει να χρησιμοποιεί περισσότερο Κυπρίους πολιτικούς ως πληρεξούσιους για την παράδοση μηνυμάτων (ιδιαίτερα ως προς τις αρνητικές συνέπειες σε περίπτωση μη λύσης και ως προς τα αισιόδοξα σενάρια σε περίπτωση λύσης). Πρόθεση της Ομάδας υπήρξε να ασκήσει μια εκφοβιστική τακτική με σκοπό την προώθηση της επικείμενης λύσης και μέσα από τη χρήση των κατάλληλων συνθημάτων (π.χ., «αν δεν δεχθείτε, δεν θα ξαναδείτε τα σπίτια σας»). Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο που η κεντρική οδηγία προς τον Downer από την επικοινωνιακή του ομάδα ήταν όπως «χρησιμοποιεί μηνύματα φόβου προσεκτικά» και όπως οι ηγέτες, αλλά και οι φίλα

Η ΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΜΜΕ ΝΑ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ «ΚΥΠΡΟΚΕΝΤΡΙΚΟ» ΠΡΙΣΜΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΕΜΦΥΤΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

προσκείμενοι προς την Ομάδα Downer πολιτικοί εκφοβίζουν με τη σειρά τους το λαό με προσεκτικό τρόπο.

Αυτή είναι βέβαια μια χαρακτηριστική προσέγγιση άσκησης προπαγάνδας προς επίτευξη πολιτικών στόχων, η οποία εντάσσεται στο θεωρητικό πλαίσιο που περιγράφει ο Mearsheimer. Υπερβαίνει δε το εύρος της συνήθους «πολιτικής των δημοσίων σχέσεων»,⁶ η οποία συναντάται γενικότερα στην άσκηση πολιτικής, εφόσον θέτει ως στόχο όχι απλώς την άσκηση επιτυχημένης θετικής επικοινωνιακής πολιτικής, αλλά και την άσκηση μεθόδων εκφοβισμού και παραπλάνησης. Σε συνάντηση του Υπουργού Εξωτερικών της Σουηδίας Carl Bildt με τον Ειδικό Αντιπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Tayé-Brook Zerihoun στις 24 Απριλίου 2009 συμφωνήθηκε πως αυτή τη φορά (σε αντίθεση με την επικοινωνιακή τακτική του 2004 και του

σχεδίου Ανάν) θα πρέπει να επιδιωχθεί όπως οι δύο πλευρές (Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι) αισθάνονται και φαίνεται προς τα έξω ότι έχουν την πρωτοβουλία, αν και τα περιθώρια ελιγμών δεν μπορούν να κινηθούν πέραν του σχεδίου Ανάν και ο ΟΗΕ θα πρέπει να ασκεί έλεγχο σε διμερές επίπεδο. Ως το έθεσε ο Bildt, «ένα στοιχείο θεάτρου θα είναι απαραίτητο».⁷

Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της υποβάθμισης της ουσίας προς όφελος της επικοινωνίας ήταν η συζήτηση για τη διάνοιξη του οδοφράγματος του Λιμνίτη, μια διάνοιξη που θα μείωνε την απόσταση μεταξύ της περιοχής της Τυλληρίας και της πρωτεύουσας Λευκωσίας, και θα παρείχε ανακούφιση στους κατοίκους της περιοχής. Η αρχική επίτευξη συμφωνίας για ταυτόχρονη διάνοιξη των οδοφραγμάτων της οδού Λήδρας και του Λιμνίτη δεν υλοποι-

ήθηκε λόγω της προβολής απαίτησης από την τουρκοκυπριακή πλευρά, όπως μεταφέρονται καύσιμα (και ουσιαστικά, πυρομαχικά) μέσω του θύλακα, γεγονός που θα συνιστούσε στην πράξη παροχή διευκολύνσεων προς τον τουρκικό κατοχικό στρατό και όχι προς τους Τουρκοκυπρίους. Ο Zerihoun προσέγγισε το ζήτημα ως ακολούθως: «Η μεταφορά πολιτών στο θύλακα, θα μπορούσε να συνιστά το “φύλλο συκής”, που θα επιτρέψει την προμήθεια καυσίμων».⁸ Ουσιαστικά δηλαδή εισηγήθηκε ότι μέσα από την επίτευξη μιας συμφωνίας για μεταφορά πολιτών στο θύλακα, θα μπορούσε να επιτραπεί η προμήθεια καυσίμων την οποία ζητούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά, χωρίς η ελληνοκυπριακή κοινή γνώμη να αντιληφθεί τι ακριβώς συμφωνήθηκε. Η εισήγηση, όπως και γενικά η προσέγγιση, είναι ότι η ουσία του θέματος είναι αδιάφορη, εφόσον μπορεί να τεθεί με τρόπο που να μην αντιληφθεί την πραγματικότητα η κοινή γνώμη.

Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση άσκησης προπαγάνδας υπήρξε η έκδοση της απόφασης Orams από το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.⁹ Με ενέργειες της ομάδας Downer διαγράφηκε από το κείμενο της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο μια (μάλλον περιγραφική) παράγραφος για την έκδοση της απόφασης. Η απόφαση για διαγραφή λήφθηκε μετά από ανεπίσημο αίτημα της τουρκικής κυβέρνησης προς την ομάδα Downer και προκάλεσε αντιδράσεις ακόμα και σε επίπεδο ΟΗΕ. Για παράδειγμα, ο David Harland, διευθυντής του Τομέα Ευρώπης και Λατινικής Αμερικής του ΟΗΕ, άσκησε σκληρή κριτική στην αναπαιτούμενη, όπως τη χαρακτήρισε, απόφαση για διαγραφή, η οποία άφησε εκτεθειμένο τον ΟΗΕ. Η ομάδα Downer όμως παρατήρησε πως οι επίσημες αντιδράσεις από πλευράς κυπριακής κυβέρνησης υπήρξαν χαμηλών τόνων και σχολίασε πως Κύπριος πολιτικός, που συνεργαζόταν με την Ομάδα, έκανε

βοηθητικές δηλώσεις σε κυπριακές εφημερίδες. Το συμπέρασμα της Ομάδας ήταν πως «η στρατηγική αυτή δουλεύει».¹⁰ Και πάλι δηλαδή η Ομάδα έθεσε ως πρωταρχικό στόχο την άσκηση προπαγάνδας με σκοπό την εξυπηρέτηση των πολιτικών της στόχων παρά την ουσία του ζητήματος.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού εξελίσσονταν σε ένα θεατρικό έργο με προδιαγεγραμμένο τέλος από πλευράς των ξένων διπλωματών. Τα ρητορικά σχήματα του πλαισίου της διαπραγματεύσεως κινούνταν προς την κατεύθυνση αυτή. Η επίκληση της απομόνωσης των Τουρκοκυπρίων συνιστούσε ένα ρητορικό σχήμα, που έθετε ως πρωταρχικό παράγοντα της απομόνωσης την αποτυχία εξεύρεσης λύσης αντί τη στρατιωτική κατοχή των κατεχομένων εδαφών από την Τουρκία,¹¹ ενώ η αναζήτηση «κυπριακής λύσης» μέσα από ενδοκυπριακές συζητήσεις μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων, στην πραγματικότητα έθετε ένα πλαίσιο διαπραγματεύσεως στο οποίο η Τουρκία δεν ήταν πια μέρος του προβλήματος, αλλά «μέρος της λύσης».

Η εμμονή στην προβολή του κυπριακού ζητήματος ως διακοινοτικού αντί ως προβλήματος εισβολής και κατοχής είχε ως κύριο στόχο την εξαίρεση της Τουρκίας από το όποιο μερίδιο ευθύνης για τη μη λύση και την αναγωγή του συνθήματος της κυπριακής λύσης σε επικοινωνιακό όπλο, για να πειστεί ο κυπριακός λαός να υπερψηφίσει ένα νέο σχέδιο το οποίο αυτή τη φορά θα έχει, σε επίπεδο ρητορικής, «κυπριακή ιδιοκτησία» παρά το γεγονός ότι στην πράξη αυτό δεν θα ισχύει. Στο ίδιο πλαίσιο η επίκληση για ύπαρξη ενότητας στο εσωτερικό μέτωπο συνιστούσε αίτημα για απουσία αντιπολίτευσης κατά των διαπραγματευτικών επιλογών και περιορισμού της κριτικής απέναντι στους κυβερνητικούς χειρισμούς, και μέσο περιθωριοποίησης της αντίθετης άποψης.¹² ♣

Παραπομπή

Αιμιλιανίδης, Αχ. (2013), «Προπαγάνδα, ΟΗΕ και κυπριακό ζήτημα», *Δημοσιογραφία*, τόμ. 1, τχ. 2: 8-11.

Βιβλιογραφία

¹ Εκδοτικός Οίκος Δίας Δημόσια Λτδ. και Κωστάκης Αντωνίου v. Κώστας Γενάρης, Π.Ε. 315/2008, ημερ. 14/11/2011.

² G. Mikes, *Eureka! Rummaging in Greece*, Andre Deutsch, 1965. Πρβλ. R. Stevenson and D. Shaw, *Foreign News and the New World Information Order*, Iowa State University Press, 1984.

³ A. Emilianides, «Notes on the Political System of Cyprus», *In Depth*, Vol. 9, no 5, September 2012.

⁴ J. Mearsheimer, *Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics*, Oxford University Press, 2011.

⁵ Και το οποίο δημοσιεύεται αυτούσιο στο Α. Αιμιλιανίδης, Μ. Κοντός, Γ. Κέντας, *Σημαδεμένη Τράπουλα: Τα Απόρρητα Έγγραφα των Διαπραγματεύσεων Χριστόφια-Ταλάτ*, Power Publishing, Λευκωσία, 2010, 96 κ.ε. (εφεξής Σημαδεμένη Τράπουλα).

⁶ C. Miller, *Politico's Guide to Political Lobbying*, London: Politico's

Publishing, 2000, 4.

⁷ *Σημαδεμένη Τράπουλα*, 61.

⁸ *Σημαδεμένη Τράπουλα*, 134.

⁹ C-420/07, «Meletis Apostolides v. David Charles Orams». Βλ. και P. Apostolides, «The Orams Case, the Judgments Regulation and Public Policy: An English and European Law Perspective» (2009) 16 *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 423-448, G. De Baere, «Case C-420/07, Meletis Apostolides v. David Charles Orams» (2010) 47 *Common Market Law Review* 1123-1159.

¹⁰ *Σημαδεμένη Τράπουλα*, 143 κ.ε.

¹¹ E. Markoulli, «The so-called Isolation of the Turkish Cypriots» (2007), *Cyprus Yearbook of International Relations*.

¹² Βλ. και Α. Αιμιλιανίδης, «Σκέψεις επί της Σημαδεμένης Τράπουλας του Κυπριακού» (2011) 4, *Νέα Ευθύνη*, 191-194.

Τα προεόρτια της οικονομικής κρίσης

Η εικόνα της Κύπρου στο Βρετανικό, ελληναδικό και τουρκικό Τύπο

ΤΩΝ ΣΟΦΙΑΣ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ν. ΣΑΜΑΡΑ
ΚΑΙ ΜΑΡΙΛΕΝΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ*

Τα μέσα ενημέρωσης κάθε χώρας παρουσιάζουν με διαφορετικό τρόπο τα ίδια γεγονότα, συμβάλλοντας καθένα από τη δική του σκοπιά στη διαμόρφωση της εικόνας των ξένων κρατών

Εισαγωγή

Θα επισκεφθώ μια χώρα; Θα επενδύσω σ' αυτήν; Θα μεταφέρω τις καταθέσεις μου στις τράπεζές της; Θα αγοράσω τα προϊόντα της; Όταν ακούσω ότι αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα, θα σκεφτώ «καλά να πάθουν» ή θα προστρέξω σε βοήθεια; Καθοριστικός παράγοντας στην απάντηση αυτών των ερωτημάτων είναι η εικόνα της χώρας, η διεθνής της φήμη, η αξιοπιστία της. Η εικόνα κάθε χώρας είναι ένα από τα σημαντικότερα περιουσιακά στοιχεία και τους παράγοντες ισχύος της.

Ο όρος «εικόνα χώρας» αφορά μια σειρά από διακριτά, αλλά αλληλένδετα φαινόμενα. Στο επίκεντρο είναι η εικόνα που έχουμε στο μυαλό μας για τη χώρα. Ποια είναι αυτή η εικόνα; Πώς διαμορφώνεται; Η ιστορία, η κουλτούρα, η εκπαίδευση, οι παγιωμένες αντιλήψεις και τα στερεότυπα συνεισφέρουν στη διαμόρφωση της. Υπάρχουν δυο ακόμα τύποι εικόνας: η εικόνα ενός κράτους, που προβάλλεται ως συνέπεια ενεργειών στρατηγικής επικοινωνίας με στόχο την προβολή της χώρας (π.χ., διεθνείς δημόσιες σχέσεις, nation branding, προβολή

τουρισμού και μάρκετινγκ προϊόντων) και η εικόνα της, όπως διαμορφώνεται στα δελτία ειδήσεων.

Εικόνα κρατών στα ειδησεογραφικά μέσα: Ένα αναλυτικό πλαίσιο

Η διαμόρφωση της εικόνας ενός κράτους στις ειδήσεις αποτελεί συνάρτηση μιας σειράς παραγόντων: των γεγονότων που το αφορούν στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, των ενεργειών και των δηλώσεων όσων ενδιαφέρονται να επηρεάσουν την εικόνα του κράτους (στρατηγική επικοινωνία) και της λειτουργίας του μηχανισμού παραγωγής των ειδήσεων (δημοσιογραφικά φίλτρα, αξίες, κριτήρια επιλογής γεγονότων και διαδικασίες παρουσίασής τους).

Τα μέσα ενημέρωσης κάθε χώρας παρουσιάζουν με διαφορετικό τρόπο τα ίδια γεγονότα, συμβάλλοντας καθένα από τη δική του σκοπιά στη διαμόρφωση της εικόνας των ξένων κρατών. Εξετάζοντας τις δημοσιογραφικές λειτουργίες που συνεισφέρουν σ' αυτή τη διαφοροποίηση, κεντρικό ρόλο παίζει η διαδικασία της «εσωτερικεύσης» (domestication), που αφορά στην «ένταξη “μακρινών”

* Η Σοφία Ιορδανίδου είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Δημοσιογραφίας και Επικοινωνίας στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Ο Αθανάσιος Ν. Σαμαράς είναι λέκτορας Διεθνούς και Πολιτικής Επικοινωνίας στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Η Μαριλένα Δημητρίου είναι ερευνήτρια στο πρόγραμμα «State Mapping» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΗΣ

γεγονότων σε πλαίσια που τα καθιστούν κατανοητά κι ενδιαφέροντα στα εγχώρια ακροατήρια και δεύτερον στην κατασκευή του νοήματος αυτών των γεγονότων με τρόπους που να είναι συμβατοί με την κουλτούρα και την κυρίαρχη ιδεολογία των κοινωνιών στις οποίες λειτουργούν» (Gurevitch κ.ά. 1991:206). Στη διαδικασία απορρόφησης και ενσωμάτωσης ξένων γεγονότων και καταστάσεων από το εγχώριο πλαίσιο αναφοράς, στην οποία αυτονόητα και αυτόματα εμπλέκεται ο δημοσιογράφος για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του κοινού του, ανακυκλώνονται στερεότυπα, παρεισφρέουν ακούσιες «κοσμοθεωρητικές» και εκούσιες ιδεολογικοπολιτικές μεροληψίες.

Στην κοινωνιολογία των ειδήσεων τονίζεται η σημασία της γειννιάσης ως κριτήριο επιλογής και παρουσίαισης ενός γεγονότος: Όσο πιο κοντά είναι ένα γεγονός, τόσο πιο σημαντικό καθίσταται και συνεπώς τόσο πιθανότερο είναι να συμπεριληφθεί στην ειδησεογραφία (Galtung and Ruge 1965). Ο όρος «γειννιάση» δεν αναφέρεται μόνο στη φυσική απόσταση, αποτελεί ένα φαινόμενο με κοινωνική και ψυχολογική διάσταση. Ο Nossek (2004) πιστοποιεί τη λειτουργία του «εθνικού πλαισίου» στην ειδησεογραφία ως κωδικοποίηση της πρόσληψης των εθνικών συμφερόντων και της γεωπολιτικής αυτο-εικόνας του κράτους και του τρόπου με τον οποίο αυτά τροφοδοτούν με συγκεκριμένες οπτικές τον εθνοκεντρισμό των ΜΜΕ.

Στόχος και μεθοδολογία της έρευνας

Η εικόνα ενός κράτους στα μέσα ενημέρωσης διαφορετικών χωρών μάς αποκαλύπτει στοιχεία τόσο για τη χώρα που παρουσιάζεται όσο και για τη χώρα που παρουσιάζει, καθώς και για τη μεταξύ τους σχέση. Ισχύει το ρηθέν «η κρίση κρίνει τον κρίνοντα» με τη συμπλήρωση «η περιγραφή περιγράφει τον περιγράφοντα».

Εξετάζουμε την εικόνα της Κύπρου, όπως διαμορφώθηκε στο βρετανικό, τουρκικό και κυπριακό Τύπο. Επιλέξαμε δυο εφημερίδες από κάθε χώρα και αναλύσαμε τη χρονική περίοδο ενός μήνα.¹ Η μονάδα ανάλυσης είναι η εικόνα της χώρας ανά δημοσίευμα και αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας, που έγινε με χρηματοδότηση του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (Α.Π.Κυ.) και εξετάζει τις εικόνες του παγκόσμιου συστήματος κρατών (state mapping) στα μέσα ενη-

μέρωσης. Χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου.²

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα είναι: Ποια είναι η εικόνα της Κύπρου; Πώς διαφοροποιείται στις τρεις χώρες; Ποια επίδραση έχουν διαφορετικά γεγονότα-θέματα στη διαμόρφωση αυτής της εικόνας;

Η έρευνα αφορά τον Ιούνιο του 2012. Κατά το μήνα αυτό η Κύπρος αντιμετωπίζει οικονομική κρίση, την οποία εισάγει από την Ελλάδα μέσω της κατοχής τοξικών ομολόγων και του κουρέματος του ελληνικού χρέους. Στις πρώτες ημέρες βρίσκεται να αντιμετωπίζει έλλειμμα της τάξης των 5 δις ευρώ. Κατά τη διάρκεια του μήνα η κατάσταση χειροτερεύει λόγω των υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής της ικανότητας από τους οίκους αξιολόγησης, με αποτέλεσμα να καταστεί προβληματική η πρόσβασή της στις αγορές. Η ειδησεογραφία συμπληρώνεται από τις προσπάθειες αναζήτησης πηγών χρηματοδότησης εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ρωσία και Κίνα), οι οποίες δεν ευοδώνονται, και την επιλογή της προσφυγής στο μηχανισμό Στήριξης, που ελλοχεύει. Εξετάζουμε τα προεόρτια της κρίσης, που γιγαντώνεται το Μάρτιο του 2013 με τη διακοπή της ροής κεφαλαίων των κυπριακών τραπεζών, και συνεπώς τη δυναμική της επίδρασης στην εικόνα της Κύπρου ενός κομβικού εξελισσόμενου θέματος και την αλληλεπίδρασή του με τις εγχώριες οπτικές διαφορετικών κρατών.

Αποτελέσματα

Στη διάρκεια ενός μήνα η Κύπρος εμφανίζεται σε 227 κείμενα. Η λειτουργία της εσωτερικεύσης και ιδιαίτερα της πολιτιστικής διάστασης της εγγύτητας επιβεβαιώνεται πλήρως. Η συντριπτική πλειοψηφία των εμφανίσεων αυτών είναι στα ελλαδικά μέσα (144 - 63%), ακολουθεί η Τουρκία, με την οποία η Κύπρος βιώνει σχέσεις αντιπαλότητας (55 - 24%) και η Μεγάλη Βρετανία (28 - 13%). Οι αναφορές στον ελλαδικό Τύπο όχι μόνο είναι συχνότερες αλλά και πολύ πιο επικεντρωμένες στην Κύπρο (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Κεντρικότητα αναφοράς σε Κύπρο

Τύπος	Βρετανικός	Ελλαδικός	Τουρκικός	Σύνολο
Η Κύπρος αποτελεί το κεντρικό θέμα	4 - 14,3%	60 - 41,7%	13 - 23,6%	77 - 33,9%
Σημαντική αναφορά, χωρίς να είναι κεντρικό θέμα	13 - 46,4%	17 - 11,8%	16 - 29,1%	46 - 20,3%
Περιφερειακή αναφορά	11 - 39,3%	67 - 46,5%	26 - 47,3%	104 - 45,8%
Σύνολο	28 - 100,0%	144 - 100,0%	55 - 100,0%	227 - 100,0%

Υποσημειώσεις

¹ Αγγλία: *The Times* και *The Guardian*, Ελλάδα: *Τα Νέα* και *Η Καθημερινή*, Τουρκία: *Cumhuriyet* (*Τζουμχουριέτ*) και *Zaman* (*Ζαμάν*).

² Στην κωδικοποίηση συμμετείχε επίσης και η κα Σοφία Αγγελίδου, η κα Μυρσίνη Δογάνη και η κα Σοφία Κατσόρχη.

ΣΤΑ ΒΡΕΤΑΝΙΚΑ, ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΕΙΤΑΙ ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΝΤΟΝΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

επιδρούν στη διαμόρφωση απόψεων για τα κράτη που με κάποιον τρόπο συνδέονται μ' αυτά τα θέματα. Σύμφωνα με τη «μεροληψία της πρόσβασης», πληροφοριακό υλικό στο οποίο κάποιος έχει πιο άμεση κι εύκολη πρόσβαση, είναι πιθανότερο να καθορίσει τη στάση του. Η δύναμη των ειδήσεων έγκειται στο ότι μπορούν να καταστήσουν συγκεκριμένα θέματα («επίδραση ημερήσιας διάταξης») ή συγκεκριμένες όψεις τους («επίδραση πλαισίωσης») πιο προσιτές στο κοινό (Brewer κ.ά. 2003). Αρχικά εξετάζουμε τα θέματα τα οποία σχετίζονται με την Κύπρο και στη συνέχεια εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο συνεισφέρουν στην εικόνα της Κύπρου.

Πίνακας 3: Βασικά θέματα

Τύπος	Βρετανικός	Ελλαδικός	Τουρκικός	ΣΥΝΟΛΟ
Λειτουργία πολιτικού συστήματος	0 - 0,0%	5 - 3,5%	8 - 14,5%	13 - 5,7%
Κυπριακό - Ελληνοτουρκικά	0 - 0,0%	9 - 6,2%	3 - 5,5%	12 - 5,3%
Άλλα ζητήματα διεθνούς πολιτικής	3 - 10,7%	10 - 6,9%	13 - 23,6%	26 - 11,5%
Οικονομική κρίση	10 - 35,7%	73 - 50,7%	6 - 10,9%	89 - 39,2%
Οικονομία (εκτός κρίσης)	5 - 17,9%	26 - 18,1%	7 - 12,7%	38 - 16,7%
Άλλα ζητήματα πολιτικής	4 - 14,3%	12 - 8,3%	6 - 10,9%	22 - 9,7%
Προϊόντα, τέχνη, σπορ, τουρισμός, θρησκεία	6 - 21,4%	9 - 6,2%	12 - 21,8%	27 - 11,9%
Σύνολο	28 - 100%	144 - 100%	55 - 100%	227 - 100%

Κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας έχει το αξιολογικό στοιχείο – η συνολική στάση απέναντι στη χώρα. Εξετάζουμε τη συνολική αξιολόγηση της Κύπρου σε κάθε δημοσίευμα. Η συνολική αξιολόγηση προκύπτει από τη δυναμική του γεγονότος, που μπορεί να λειτουργεί θετικά ή αρνητικά για την Κύπρο, από το λόγο των πηγών, καθώς και από τη μεροληψία του συντάκτη του κειμένου. Η μέτρηση γίνεται με μια πενταβάθμια κλίμακα και λαμβάνει τιμές: -2 πολύ αρνητικό, -1 αρνητικό, 0 ουδέτερο, +1 θετικό, +2 πολύ θετικό. Ο μέσος όρος λειτουργεί ως δείκτης αξιολόγησης («θερμομετρο»), λαμβάνοντας τιμές από -2 έως +2. Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 2, η συνολική στάση απέναντι στην Κύπρο είναι αρνητική. Παρατηρούμε την πλήρη απουσία πολύ θετικών κρίσεων. Υπάρχει διαφοροποίηση στο αξιολογικό πρόσημο ανάμεσα στον ελλαδικό, το βρετανικό και τον τουρκικό Τύπο: Αυτό, όπως θα δούμε στη συνέχεια, σχετίζεται με το μείγμα των θεμάτων που συνεισφέρουν στη διαμόρφωση της εικόνας της Κύπρου και το αξιολογικό πρόσημο που κάθε θέμα φέρει. Σε κάθε περίπτωση το αξιολογικό πρόσημο είναι έντονα αρνητικό, κάτι που αναδεικνύει την ανάγκη για αποτελεσματική διαχείριση της εικόνας εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πίνακας 2: Αξιολόγηση εικόνας Κύπρου

Τύπος	Μέση αξιολόγηση	--	-	0	+	++	Αξιολογικό έλλειμμα
Βρετανικός	-0,71 (28)	4 - 14,3%	14 - 50,0%	1 - 3,6%	2 - 7,1%	0 - 0,0%	7 - 25,0%
Ελλαδικός	-0,39 (144)	0 - 0,0%	62 - 43,1%	4 - 2,8%	6 - 4,2%	0 - 0,0%	72 - 50,0%
Τουρκικός	-0,29 (55)	2 - 3,6%	12 - 21,8%	3 - 5,5%	0 - 0,0%	0 - 0,0%	38 - 69,1%
Σύνολο	-0,41 (227)	6 - 2,6%	88 - 38,8%	8 - 3,5%	8 - 3,5%	0 - 0,0%	117 - 51,5%

Στη συνέχεια εξετάζουμε την επίδραση που έχουν τα γεγονότα της ειδησεογραφίας στην εικόνα των κρατών. Τα υψηλά επίπεδα παρουσίας ενός θέματος στις ειδήσεις

Στο επίπεδο του κυρίαρχου θέματος που νοηματοδοτεί την εικόνα του κράτους υπάρχει μια αποσύνδεση της Κύπρου από το Κυπριακό και μια έντονη διασύνδεσή της με την οικονομική κρίση (Πίνακας 3). Ο βαθμός της διασύνδεσης είναι διαφοροποιημένος και μεγιστοποιείται στην περίπτωση του ελλαδικού τύπου (50,7%). Αυτό ερμηνεύεται:

α) Από το ότι η ελλαδική οικονομική κρίση λειτουργεί ως αντιληπτικό φίλτρο, που οδηγεί σε αυξημένη ειδησεογραφική κάλυψη των κρίσεων σε άλλες χώρες,

β) εξαιτίας των οργανικών διασυνδέσεων της κυπριακής με την ελλαδική οικονομία, και (**γ**) της μεγαλύτερης «γεινιάσης», που επικεντρώνει το ενδιαφέρον στα πιο ζωτικά θέματα.

Στη συνέχεια διερευνούμε τη λειτουργική αξιοποίηση των γεγονότων που συνθέτουν την ειδησεογραφία ως προς την εικόνα της Κύπρου, εξετάζοντας το αξιολογικό πρόσημο κάθε θέματος.

Πίνακας 4: Επίδραση θεμάτων στην αξιολόγηση της Κύπρου

	Μέση αξιολόγηση	--	-	0	+	Αξιολογικό έλλειμμα
Λειτουργία πολιτικού συστήματος	-0,08 (13)	0 - 0,0%	1 - 7,7%	1 - 7,7%	0 - 0,0%	11 - 84,6%
Κυπριακό - Ελληνοτουρκικά	-0,33 (12)	0 - 0,0%	4 - 33,3%	0 - 0,0%	0 - 0,0%	8 - 66,7%
Άλλα ζητήματα διεθνούς πολιτικής	-0,15 (26)	0 - 0,0%	5 - 19,2%	1 - 3,8%	1 - 3,8%	19 - 73,1%
Οικονομική κρίση	-0,74 (89)	5 - 5,6%	57 - 64,0%	4 - 4,5%	1 - 1,1%	22 - 24,7%
Οικονομία (εκτός κρίσης)	-0,24 (38)	1 - 2,6%	11 - 28,9%	0 - 0,0%	4 - 10,5%	22 - 57,9%
Άλλα ζητήματα πολιτικής	-0,14 (22)	0 - 0,0%	4 - 18,2%	0 - 0,0%	1 - 4,5%	17 - 77,3%
Τέχνη, τουρισμός, κ.ά.	-0,19 (27)	0 - 0,0%	6 - 22,2%	2 - 7,4%	1 - 3,7%	18 - 66,7%
Σύνολο	-0,41 (227)	2,6%	88 - 38,8%	8 - 3,5%	8 - 3,5%	117 - 51,5%

Παρατηρούμε ότι σε όλες της θεματικές κατηγορίες καταγράφεται αρνητική λειτουργική αξιοποίηση. Το σημαντικότερο εύρημα είναι η ένταση του αρνητισμού που σχετίζεται με την οικονομική κρίση και φτάνει στο ακραίο -0,74. Ο αρνητισμός σχετίζεται με τη δυναμική του θέματος και με τη φύση των αφηγημάτων που το διέπουν. Αγγίζει το ακραίο αρνητικό -1,20 (N=10) στην αντιευρωπαϊκή Μεγάλη Βρετανία, το -0,83 στην Τουρκία και το -0,67 στην ταλαιπωρημένη από το μνημόνιο Ελλάδα. Το -0,74 είναι εξαιρετικά αρνητικό

Παραπομπή

Ιορδανίδου, Σ., Σαμαράς, Αθ. Ν. και Δημητρίου, Μ. (2013), «Η εικόνα της Κύπρου στο βρετανικό, ελλαδικό και τουρκικό Τύπο – Τα προεόρτια της οικονομικής κρίσης», *Δημοσιογραφία*, τόμ. 1, τχ. 2: 12-15.

Βιβλιογραφία

Σαμαράς, Αθ. Ν. (2009). «Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η Εικόνα των Κρατών: Η Περίπτωση των ΗΠΑ στην Μετά την 11/9 Εποχή» στο Γαλλουρίδης, Χ (επιμ.), «Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών από την Αμφικτιονία έως τον 21ο Αιώνα», Αθήνα: Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών – Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 455-480.

Brewer, P.R., Graf, J. and Willnat, L. (2003). «Priming of Framing: Media Influence on Attitudes Towards Foreign Countries», *Gazette* 65(6): 493-508.

Galtung, J. and Ruge, M.H. (1965). «The Structure of Foreign News. The Presentations of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Foreign

ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΤΑ «ΠΡΟΕΟΡΤΙΑ» ΤΗΣ ΕΠΩΔΥΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΕΙ Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ποσοστό, εάν αναλογιστούμε ότι αφορά μια χρονική περίοδο (Ιούνιος 2012), όπου δεν έχουμε δει ακόμα τα χειρότερα για την κυπριακή οικονομία. Χαρακτηριστικό της έντασης του αρνητισμού είναι ότι αντίστοιχη καταγραφή (-0,79) έχουμε σε ποσοτική ανάλυση περιεχομένου της εικόνας των ΗΠΑ, η οποία αφορούσε την επίδραση που είχαν οι ειδήσεις για την αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή στο Ιράκ στην εικόνα των ΗΠΑ (Σαμαράς 2009).

Ουσιαστικά αυτή η έρευνα καταγράφει μια εν εξελίξει δυναμική, η οποία αναπτύσσεται τους επόμενους μήνες. Αποτυπώνει τα «προεόρτια» της επώδυνης κρίσης που παράγει η κατάρρευση των τραπεζών. Η εικόνα της Κύπρου περνά από τη θεματική δυναμική του Κυπριακού, που ορίζεται σε όρους σύγκρουσης, σε αυτή της οικονομικής κρίσης, που ορίζεται σε όρους προβλήματος, με αποτέλεσμα το συνολικό αξιολογικό πρόσημο να γίνεται έτι αρνητικότερο.

Η συνοπτική παρουσίαση των θεωρητικών προβληματισμών και των αναλυτικών εργαλείων, καθώς και η αποτύπωση των στοιχείων σ' αυτό το κείμενο δεν επαρκεί για να διεξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την αποτελεσματική διαχείριση της εικόνας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ανάγκη απεγκλωβισμού από θέματα με έντονα αρνητική λειτουργική αξιοποίηση αποτελεί ένα προφανές πρόταγμα του επικοινωνιακού σχεδιασμού, που βεβαίως έχει διαχρονική αξία και δυστυχώς υπόκειται στους περιορισμούς που θέτει η αδρή πραγματικότητα. ^

Σύγχρονες μορφές προπαγάνδας: Η κυβερνητική πολιτική επικοινωνίας ως προπαγάνδα

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΕΝΤΑ*

Στις σύγχρονες δημοκρατικές πολιτείες η προπαγάνδα είναι αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής πρακτικής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ρόλος και η συμβολή των ΜΜΕ

Η προπαγάνδα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο έχει ιδιαίτερες εφαρμογές στην πολιτική σφαίρα της ανθρώπινης ζωής. Το φαινόμενο αυτό ορίζεται ως η συστηματική προσπάθεια διάδοσης ιδεών, απόψεων, αντιλήψεων ή θέσεων σε ένα κοινωνικό σύνολο, με σκοπό τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου τρόπου αντίληψης και σκέψης. Απώτερος στόχος του είναι η συμμόρφωση του συνόλου αυτού με την «επίσημη» αντίληψη της «πραγματικότητας» και ο εύκολος εντοπισμός των «παράβατων», δηλαδή αυτών που σκέπτονται ή πράττουν διαφορετικά.

Το φαινόμενο της προπαγάνδας προϋποθέτει μια δυαδική σχέση ανάμεσα σε ένα φορέα εξουσίας από τη μια, ο οποίος έχει τα μέσα και τις δυνατότητες παραγωγής και διάδοσης ιδεών, απόψεων, αντιλήψεων ή θέσεων, και ένα κοινωνικό σύνολο από την άλλη, το οποίο έχει πρόσβαση μόνο στο παραχθέν προϊόν της προπαγάνδας, δηλαδή είναι δέκτης της επίσημης γραμμής. Η εκδήλωση του φαινομένου της προπαγάνδας δεν προϋποθέτει άβουλους, αμόρφωτους ή αδαείς πολίτες. Όπως θα

εξηγηθεί πιο κάτω, το φαινόμενο αυτό είναι πιο αποτελεσματικό σε κοινωνίες ενεργών ανθρώπων, οι οποίοι είναι μορφωμένοι και καλλιεργημένοι.

Στις σύγχρονες κοινωνίες έχουν επικρατήσει ορισμένα στερεότυπα σχετικά με το φαινόμενο της προπαγάνδας, τα οποία δημιουργούν λανθασμένες εντυπώσεις. Υπάρχει γενικά η αντίληψη ότι η προπαγάνδα είναι ένα μέσο παραπλάνησης της κοινής γνώμης, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως από δικτατορικά ή απολυταρχικά καθεστώτα, ή ακόμα από υπανάπτυκτα δημοκρατικά κράτη. Η έρευνα έχει καταδείξει ότι η προπαγάνδα είναι εξίσου -αν όχι περισσότερο- αποτελεσματική σε (φαινομενικά) προηγμένα δημοκρατικά κράτη, όπως η Μεγάλη Βρετανία, οι ΗΠΑ και η Γαλλία. Η πρωτοποριακή εργασία του Jacques Ellul το 1965 για την προπαγάνδα, στο ομώνυμο βιβλίο του *Προπαγάνδα*, αναδεικνύει την ευρύτερη διάσταση του φαινομένου και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί σε δημοκρατικά πολιτεύματα.¹

Στις σύγχρονες δημοκρατικές πολιτείες η προπαγάνδα είναι ένα αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής πρακτικής

* Ο Γιώργος Κέντας είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Φωτογραφία: Μαρία Ζαχαριουδάκη

και διεργασίας, άλλοτε σε μικρότερο και άλλοτε σε μεγαλύτερο βαθμό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ρόλος και η συμβολή των ηλεκτρονικών και έντυπων μέσων πληροφόρησης στην υλοποίηση γενικών και ειδικών στρατηγημάτων των προπαγανδιστών. Στη μελέτη του ο Ellul – αλλά και σε άλλες πιο εξειδικευμένες μελέτες για το ρόλο των ΜΜΕ στην εμπέδωση της προπαγάνδας, όπως αυτές των Chomsky, Paul και Elder, και Davies²– καταδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο τα ΜΜΕ αναδεικνύονται σε βραχίονες της συστηματικής πολιτικής των κυβερνήσεων στην παραγωγή και διάδοση συγκεκριμένων ιδεών και πολιτικών, και την εμπέδωσή τους σε μια κοινωνία ή σε ένα ακροατήριο, τοπικό ή διεθνές. Στην εποχή των ηλεκτρονικών Μέσων το φαινόμενο της προπαγάνδας έχει μετεξελιχθεί και έχει πάρει νέες διαστάσεις.³

Ένα δεύτερο, εξίσου ενδιαφέρον στερεότυπο για το φαινόμενο της προπαγάνδας αποτελεί η αντίληψη πως είναι πιο αποτελεσματική σε υπανάπτυκτες κοινωνίες. Και σε αυτό το σημείο η έρευνα αναδεικνύει αντι-διαισθητικά συμπεράσματα. Σε μια κλασική εργασία για το ζήτημα της εκπαίδευσης ο Paulo Friere παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο η εκπαίδευση μπορεί να καταστεί ο καλύτερος σύμμαχος σε μια διαδικασία προπαγάνδας.⁴ Όπως αναδεικνύει και η εργασία του Ellul, το παράδοξο με την προπαγάνδα είναι ότι όσο περισσότερο ενημερώνεται ή προσπαθεί να ενημερώνεται ένας πολίτης, τόσο περισσότερο εκθεμιμένος είναι

Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΔΕΝ ΠΡΟΪΠΟΘΕΤΕΙ ΑΒΟΥΛΟΥΣ, ΑΜΟΡΦΩΤΟΥΣ Ή ΑΔΑΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΣ

σε μορφές συστηματικής προπαγάνδας. Η παραδοξότητα αυτή είναι εμφανής σε δημοκρατικά κράτη, όπου ο πλουραλισμός των μέσων πληροφόρησης εμφανίζεται ως πέπλο απόκρυψης των στρατηγημάτων διαφόρων μορφών εξουσίας.

Προπαγάνδα και Κύπρος

Ανάμεσα στις πολιτικές παθογένειες που παρουσιάζει η Κυπριακή Δημοκρατία είναι και η έντονη παρουσία φαινομένων προπαγάνδας, που με την πάροδο του χρόνου εξειδικεύονται και γίνονται πιο έντονα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο η εκάστοτε κυβέρνηση προσπαθεί να προωθήσει πολιτικές, να αποκρύψει λάθη, να ωραιοποιήσει προβλήματα και γενικότερα να «διαμορφώσει την κοινή γνώμη». Η προσπάθεια αυτή ήταν απλή για μεγάλο

χρονικό διάστημα, ενόσω στην Κύπρο υπήρχε μόνο ένας φορέας ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής πληροφόρησης, το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ). Η πλουραλιστική παρουσία έντυπων μέσων ενημέρωσης, κυρίως εφημερίδων, δεν κατόρθωσε να υπερβεί την εμπεδωμένη αντίληψη που επικρατούσε για χρόνια στην Κύπρο, ότι ο μόνος «έγκυρος» φορέας ενημέρωσης ήταν το ΡΙΚ, λόγω της ταύτισης πλείστων εφημερίδων με κόμματα και παρατάξεις.

Η προπαγανδιστική διαδικασία έγινε πιο περίπλοκη και απαιτητική με την ανάπτυξη των πρώτων ιδιωτικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών τη δεκαετία του 1990. Πολύ σύντομα ο ιδεαλισμός που χαρακτήριζε την «ελεύθερη ραδιοφωνία και τηλεόραση» έδωσε τη θέση του στον σκληρό κυνισμό της διαπλοκής ανάμεσα στα επιχειρηματικά συμφέροντα των ιδιοκτητών των Μέσων αυτών και της πολιτικής εξουσίας. Πέρα από το ΡΙΚ, το οποίο παρέμεινε φορέας προώθησης της κυβερνητικής προπαγάνδας, τα υπόλοιπα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά μέσα πληροφόρησης μετατράπηκαν σε εύπλαστους φορείς στρατηγημάτων προπαγάνδας ενίοτε πολιτικών κομμάτων και ενίοτε κυβερνητικών σχηματισμών. Η σχέση πολιτικής-πληροφόρησης εξειδικεύθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε οι λεγόμενοι «καναλάρχες» να επιλέγουν τα πολιτικά πρόσωπα τα οποία θα έχουν δημόσιο λόγο και τα πρόσωπα τα οποία θα τυγχάνουν πλεονεκτικής δημόσιας προβολής σε περιόδους προεκλογικού αγώνα. Στο πλαίσιο των χαρακτηριστικών αυτών ξεχωρίζει ο ρόλος των λεγόμενων «επικοινωνιολόγων» και των δημοσκόπων. Οι πρώτοι αποκτούν σημαίνοντα ρόλο στην παραγωγή και τη διάδοση του πολιτικού λόγου και οι δεύτεροι στη μέτρηση, επεξεργασία και παρουσίαση της «κοινής γνώμης».

Μια εξελιγμένη μορφή κυβερνητικής προπαγάνδας

Ο περιορισμένος χώρος που προσφέρεται για το κείμενο αυτό δεν επιτρέπει μια ολική εξειδίκευση στο φαινόμενο της προπαγάνδας στην Κύπρο. Για το λόγο αυτό θα γίνει μια σύντομη συζήτηση της πιο πρόσφατης και συνάμα της

πιο εξελιγμένης μορφής προπαγάνδας που παρουσιάστηκε ποτέ στην Κύπρο. Πρόκειται για τη θεσμική σύσταση στο Προεδρικό ενός μηχανισμού επικοινωνιακής πολιτικής το 2013 από τον Πρόεδρο Αναστασιάδη, η οποία μέσα σε λίγους μόνο μήνες έχει δώσει δείγματα των στρατηγημάτων της.

Παραδοσιακά στην Κύπρο ο κυβερνητικός εκπρόσωπος αναλάμβανε τα ζητήματα επικοινωνίας και ενημέρωσης εκ μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ένας σημαντικός βραχίονας της επικοινωνιακής πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης ήταν το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, του οποίου ηγείτο ο εκάστοτε κυβερνητικός εκπρόσωπος,

πολιτικής στο Προεδρικό, ο οποίος αποτελείται από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο και τέσσερις φτασμένους δημοσιογράφους.⁵ Ταυτόχρονα με τη λειτουργία της ομάδας επικοινωνίας έχουν προσληφθεί μία «ειδική συνεργάτιδα του Προέδρου», η οποία «χειρίζεται τα θέματα ηλεκτρονικών επικοινωνιών του Προέδρου (όπως Facebook, Twitter, κ.ά.)» και μία ειδική συνεργάτιδα του Προέδρου, η οποία ασχολείται «με την επίλυση προβλημάτων πολιτών».

Όσον αφορά το υπό συζήτηση θέμα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον τρόπο λειτουργίας της ομάδας του κυβερνητικού εκπροσώπου και των δημοσιογράφων. Στο πλαίσιο της έρευνας για τη

ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ Η
ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΟΤΙ Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΜΕΣΟ
ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΚΑ
Ή ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ, Ή ΑΚΟΜΑ ΑΠΟ
ΥΠΑΝΑΠΤΥΚΤΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Η τακτική αυτή υιοθετήθηκε για χρόνια από όλους τους Προέδρους. Τόσο οι υπουργοί όσο και άλλα στελέχη της κυβέρνησης αναλάμβαναν ενεργό ρόλο στην επικοινωνιακή πολιτική της κυβέρνησης. Οι σχέσεις των δημοσιογράφων με κυβερνητικά στελέχη ήταν δεδομένη και τα ΜΜΕ λάμβαναν εσωτερική πληροφόρηση, σύμφωνα με τους στόχους και τις σκοπιμότητες της εκάστοτε κυβέρνησης. Αυτό που χαρακτήριζε τη διεργασία αυτή ήταν η οργανωμένη λειτουργία του γραφείου του κυβερνητικού εκπροσώπου σε συντονισμό με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Το νέο στοιχείο που έφερε η κυβέρνηση Αναστασιάδη είναι η σύσταση ενός ολόκληρου μηχανισμού επικοινωνιακής

συγγραφή του παρόντος άρθρου αποκαλύφθηκε ο στόχος και ο τρόπος λειτουργίας της ομάδας αυτής.⁶ Ο στόχος είναι πρωτίστως η αντιμετώπιση των επικοινωνιακών προκλήσεων και ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η χρονική συγκυρία της ανάληψης της εξουσίας από τον Νίκο Αναστασιάδη. Η οικονομική κατάσταση στην Κύπρο, η υπογραφή μνημονίου, το κούρεμα των καταθέσεων, η νέα διαδικασία στο Κυπριακό και η προοπτική της εξόρυξης υδρογονανθράκων είναι τα κύρια θέματα αιχμής τα οποία χρήζουν ειδικού χειρισμού. Η ομάδα αυτή βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με συγκεκριμένους δημοσιογράφους και μέσα πληροφόρησης, με στόχο τη διοχέτευση συγκεκριμένης πλη-

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΕΥΔΟΚΙΜΕΙ ΤΟΣΟ ΣΕ ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΑ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΕ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ. ΤΟ ΑΕΝΑΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΕΚΤΗ Ή ΑΝΤΙΚΡΟΥΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ»

ροφόρησης και ανάλυσης, η οποία αναπαράγεται και μεταφέρεται στην κοινή γνώμη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεσμική σχέση των δημοσιογράφων που έχουν προσληφθεί με τα ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα πληροφόρησης.⁷ Μια σύντομη περισκόπηση των μέσων αυτών τους μήνες Φεβρουάριο-Ιούνιο 2013 καταδεικνύει το εύρος και το βάθος της σχέσης της ομάδας επικοινωνίας του Προεδρικού με τα δημοσιεύματα, την ανάλυση και τις «αποκαλύψεις» που έχουν γίνει. Η ομάδα επικοινωνίας στο Προεδρικό έχει επίσης σχέση και με συγκεκριμένους δημοσιογράφους άλλων μέσων ενημέρωσης, τους οποίους τροφοδοτούν με έγγραφα, ανάλυση και πληροφόρηση που εκείνοι αναμεταδίδουν.

Τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί ο προπαγανδιστικός μηχανισμός του Προεδρικού εντοπίζονται στον τρόπο με τον οποίο διοχετεύτηκαν στον Τύπο δύο επιστολές του Προέδρου Αναστασιάδη, η μία προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ (Μάιος 2013) και η δεύτερη προς τα μέλη της Τρόικας (Ιούνιος 2013). Οι δύο αυτές επιστολές είχαν διαβιβαστεί σε συγκεκριμένα μέσα πληροφόρησης ταυτόχρονα με την αποστολή τους στους παραλήπτες τους. Η τακτική αυτή αποκαλύπτει τη σκοπιμότητα

που εξυπηρετούσαν οι επιστολές αυτές, δηλαδή να προπαγανδίσουν την κυβερνητική πολιτική και να επιβάλουν στην «κοινή γνώμη» συγκεκριμένες ιδέες, απόψεις και θέσεις.

Συμπέρασμα

Το φαινόμενο της προπαγάνδας ευδοκίμει τόσο σε απολυταρχικά όσο και σε δημοκρατικά πολιτεύματα. Στη σύγχρονη εποχή η προώθηση της προπαγάνδας γίνεται με συστηματικό τρόπο από τα μέσα μαζικής πληροφόρησης, τα οποία λειτουργούν ως διαμεσολαβητές μεταξύ του φορέα πολιτικής εξουσίας και των πολιτών.

Η κυπριακή πολιτεία παρουσιάζει έντονα χαρακτηριστικά προπαγάνδας. Σε πολιτικό επίπεδο η κυβερνητική προπαγάνδα προωθείτο εύκολα την περίοδο της μονοκρατορίας του ΡΙΚ. Η εποχή της «ελεύθερης ραδιοφωνίας και τηλεόρασης» όχι μόνο δεν απάλλαξε την κυπριακή κοινωνία από το φαινόμενο αυτό, αλλά συνέτεινε στο να γίνει εντονότερο. Όλες οι κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα στην Κύπρο άσκησαν προπαγάνδα. Φαίνεται όμως ότι η κυβέρνηση που εκλέχτηκε το 2013 έχει οργανώσει τον πιο εξειδικευμένο μηχανισμό κυβερνητικής προπαγάνδας που συστάθηκε ποτέ στην Κύπρο.

Το αέναο ερώτημα σχετικά με την προπαγάνδα είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται δεκτή ή αντικρούεται από την «κοινωνία των πολιτών». Στην Κύπρο η ταύτιση του πολίτη με την κομματική πολιτική δημιούργησε μια άρρηκτη σχέση ανάμεσα στους κομματικούς μηχανισμούς πολιτικής προπαγάνδας και τους κομματικοποιημένους πολίτες. Στη σημερινή εποχή υπάρχει μια τάση αποστασιοποίησης από τα κόμματα. Ο χρόνος θα δείξει κατά πόσο η τάση αυτή θα δημιουργήσει μια νέα πολιτική διεργασία στην Κύπρο, η οποία θα βελτιώσει την ποιότητα της δημοκρατίας ή κατά πόσο το αποτέλεσμα θα είναι από τη μια η έντονη αποστασιοποίηση μεγάλου μέρους των πολιτών από την πολιτική και από την άλλη η εντατικοποίηση του κομματικού προπαγανδιστικού μηχανισμού στους κομματικοποιημένους πολίτες που θα παραμείνουν στο σύστημα. ^

Παραπομπή

Κέντας, Γ. (2013), «Σύγχρονες μορφές προπαγάνδας: Η κυβερνητική πολιτική επικοινωνίας ως προπαγάνδα», *Δημοσιογραφία*, τόμ. 1, τχ. 2: 16-19

Βιβλιογραφία

¹ Jacques Ellul, *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes* (New York: Alfred A. Knopf, 1965).

² Noam Chomsky, *Media Control: The Secular Achievements of Propaganda*. Second Edition (Canada: Open Media Book, 2002), Richard Pail and Linda Elder, *The Thinker's Guide for Conscientious Citizens on How to Detect Media Bias and Propaganda* (Foundation for Critical Thinking, 2006), Nick Davies, *Flat Earth News* (London: Vintage, 2009).

³ Πολύ χρήσιμη είναι η μελέτη του Graeme Browning, *Electronic Democracy: Using the Internet to Transform American Politics* (New Jersey: Information

Today, 2005).

⁴ Paulo Freire, *Education for Critical Consciousness* (New York: Continuum, 1974).

⁵ Μιχάλης Χατζηστελιανού, «Παχυλοί μισθοί για τους συνεργάτες του Προέδρου», *Φιλελεύθερος*, 18 Ιουνίου 2013.

⁶ Λήφθηκαν συνεντεύξεις από δημοσιογράφους, οι οποίοι έχουν καθημερινή τριβή και γνώση για το μηχανισμό αυτό. Τα ονόματα δεν αναφέρονται για ευνόητους λόγους.

⁷ *Φιλελεύθερος*, 18 Ιουνίου 2013, ό.π.

Κυπριακός κομματικός διπολισμός

Προπαγάνδα, σύγκρουση και αλληλεξάρτηση

ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΝΤΟΥ*

Ο ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ αποτελούν μπλοκ εξουσίας με κοινωνικό εκτόπισμα ευρύτερο των κομματικών πλαισίων. Η συνύπαρξή τους είναι μια ιστορία συγκρουόμενων παραταξιακών συνειδήσεων, βασισμένη σε χωριστά αφηγήματα

Εισαγωγή

Το άρθρο αυτό προσεγγίζει και αναλύει τη διπολική δομή του κυπριακού κομματικού συστήματος και την εναλλασσόμενη κυριαρχία των δύο μεγάλων κομμάτων επί του πολιτικού συστήματος. Η απουσία ενός τρίτου πόλου και κυρίως η δυνατότητα του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ να απευθύνονται σε δύο χωριστές και ιδεολογικοπολιτικά συγκρουόμενες παρατάξεις, αποτελούν τα βασικά αίτια της επιτυχίας τους. Η δυνατότητα αυτή τροφοδοτείται από ένα μηχανισμό προπαγάνδας, που βασίζεται στις πολωμένες λαϊκές αντιλήψεις περί ιστορίας και εθνικής ταυτότητας, καθώς επίσης και στην άρθρωση ενός κατάλληλα διαμορφωμένου πολιτικού λόγου μέσω των ΜΜΕ.

Δύο ιστορικά ορόσημα και δύο αφηγήματα

Το κομματικό σύστημα της Κυπριακής Δημοκρατίας, *de facto* ελληνοκυπριακό, αποτελεί παράγωγο της μετά το 1974 πολιτικής τάξης πραγμάτων. Πρόκειται για ένα σύστημα πολωμένου πολυκομματισμού, με ένα ισχυρό δεξιό και ένα ισχυρό αριστερό κόμμα, ενώ υφίσταται

αριθμός μικρότερων κομμάτων, κυρίως του ενδιάμεσου χώρου.

Τα δύο μεγάλα κόμματα της Κύπρου, ο δεξιός Δημοκρατικός Συναγερμένος (ΔΗΣΥ) και το αριστερό ΑΚΕΛ, αποτελούν δύο αντίστοιχα μπλοκ εξουσίας με κοινωνικό εκτόπισμα που εκτείνεται πέραν των στενών κομματικών πλαισίων. Οι πυρήνες υποστηρικτών των δύο μεγάλων κομμάτων έχουν ισχυρή παραταξιακή συνείδηση, δηλαδή αίσθηση του «εμείς», βασισμένη σε κοινούς αγώνες, μνήμες «ανοικτών λογαριασμών» και παραμορφωτικές εικόνες του αντιπάλου.¹ Η δε ιστορία της συνύπαρξής τους είναι μια ιστορία συγκρουόμενων παραταξιακών συνειδήσεων, βασισμένη σε δύο χωριστά αφηγήματα και διαφορετικές ερμηνείες για δύο ορόσημα της σύγχρονης ιστορίας της Κύπρου: τον αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-59) και το πραξικόπημα της χούντας των Συνταγματαρχών κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπισκόπου Μακαρίου (1974).²

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ (1955-59): Με όρους κυπριακής πολιτικής της δεκαετίας του '50, ο αγώνας της ΕΟΚΑ διέ-

* Ο Μιχάλης Κοντός είναι πολιτικός επιστήμονας και διεθνολόγος, διευθυντής του Κέντρου Επιστημονικού Διαλόγου και Έρευνας.

ΔΗΣΥ ΚΑΙ ΑΚΕΛ
ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΑΝ
ΩΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ
ΜΕΤΑ ΤΟ 1974. ΤΟ
ΑΚΕΛ ΚΑΤΟΡΘΩΣΕ
ΝΑ ΠΡΟΣΕΤΑΙΡΙΣΤΕΙ
ΜΕΓΑΛΟ ΜΕΡΟΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΑΚΟΥ
ΡΕΥΜΑΤΟΣ. Ο ΔΗΣΥ
ΚΑΛΥΨΕ ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΕΝΟ ΣΤΑ
ΔΕΞΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ
ΣΚΗΝΙΚΟΥ

πετο από μια δεξιά πολιτική ατζέντα. Το ΑΚΕΛ, παρά την κατά καιρούς ταύτισή του με το στόχο της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, τον οποίο είχε προβάλει η ΕΟΚΑ, αντιτάχθηκε στον αγώνα κυρίως εξαιτίας των αντικομμουνιστικών φρονημάτων του αρχηγού της, συνταγματάρχη Γεώργιου Γρίβα.³ Η αντίθεση του ΑΚΕΛ στον αγώνα αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο τριβής μεταξύ των δύο παρατάξεων, το οποίο ανακύπτει συχνά στον καθημερινό Τύπο και σε τηλεοπτικές συζητήσεις μεταξύ εκπροσώπων του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ.⁴ Σε επίπεδο λαϊκών αντιλήψεων η στάση του ΑΚΕΛ εντυπώθηκε στην παραταξιακή συνείδηση της Δεξιάς ως «προδοσία», ενώ η Αριστερά ανέπτυξε το δικό της αφήγημα που βασίζεται κυρίως στις τεταμένες σχέσεις της ΕΟΚΑ με το ΑΚΕΛ. Το γεγονός βέβαια ότι ο αγώνας της ΕΟΚΑ αγκαλιάστηκε διαχρονικά από τη συντριπτική πλειοψηφία του κυπριακού ελληνισμού φέρνει συχνά το ΑΚΕΛ σε θέση πολιτικής και επικοινωνιακής άμυνας, γι' αυτό και η ηγεσία του επιχειρεί κατά καιρούς τη γεφύρωση των δύο αφηγημάτων.⁵ Αποτέλεσε δε, όπως θα δούμε

Φωτογραφία: Μαρία Ζαχαριουδάκη

πιο κάτω, αναπόσπαστο τμήμα της ιδεολογικής βάσης επί της οποίας συγκροτήθηκε ο ΔΗΣΥ.

Το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974: Το 1960 ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, η αστάθεια όμως συνεχίστηκε: Οι διακοινοτικές ταραχές, η άνοδος της χούντας στην Ελλάδα, η βαθιά ρήξη μεταξύ μακαριακών και αντιμακαριακών, και η παράνομη δράση της ΕΟΚΑ Β' –δημιούργημα της πλέον ριζοσπαστικής πτέρυγας της Δεξιάς– διαμόρφωσαν ένα νέο πλαίσιο πολιτικοποίησης. Το χουντικό πραξικόπημα –σε συνέργεια με την ΕΟΚΑ Β' – και η τουρκική εισβολή του Ιουλίου του 1974 αναδιαμόρφωσαν οριστικά τον κυπριακό

πολιτικό ιστό. Ο δε Μακάριος κατέστη σύμβολο αντίστασης και αγώνα, κυρίως για όσους υπέστησαν τις συνέπειες του πραξικοπήματος και της εισβολής.

Σημείο-κλειδί για την κατανόηση των νέων δεδομένων είναι το γεγονός ότι το πραξικόπημα χρησιμοποιήθηκε από την Τουρκία ως πρόσχημα για την αιτιολόγηση της εισβολής. Το ΑΚΕΛ, όντας στο πλάι του Μακαρίου, αναπροσάρμοσε πλήρως τον πολιτικό του λόγο. Πλέον το κεντρικό σημείο αναφοράς της πολιτικής του ρητορικής ήταν η διαρκής υπογράμμιση του ρόλου της ΕΟΚΑ Β' και η εναντίωση στο «φασισμό», ενώ προέβαλλε ως η αιχμή των «δημοκρατικών αντιστασιακών δυνάμεων». Οι λέξεις

Η ΠΑΡΑΤΑΞΙΑΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΔΕΞΙΑΣ-ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ, ΩΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΗ ΤΟΜΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ, ΕΠΙΒΙΩΣΕ ΤΟΥ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 2004. ΥΠΕΡΕΒΗ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ «ΝΑΙ» – «ΟΧΙ» ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ

«προδοσία» και «προδότες» επανήλθαν στο κυπριακό πολιτικό λεξιλόγιο, αυτή τη φορά από την Αριστερά.

Δύο χρόνια μετά τα γεγονότα του 1974 ο Γλαύκος Κληρίδης ίδρυσε τον ΔΗΣΥ, τον οποίο στελέχωσαν μεταξύ άλλων και μέλη της ΕΟΚΑ Β΄. Σε επίπεδο πολιτικού λόγου –δεδομένης της κοινής ερμηνείας των γεγονότων μεταξύ ΑΚΕΛ και κομμάτων του ενδιάμεσου χώρου (ΔΗΚΟ και ΕΔΕΚ)– η ρητορική του ΔΗΣΥ δεν είχε ιδιαίτερα περιθώρια ευελιξίας: Αποκήρυξε το πραξικόπημα, υιοθέτησε ένα ισορροπημένο ιστορικό αφήγημα και απέφευγε την (επικοινωνιακά ασύμφορη) παρελθοντολογία. Παράλληλα όμως (κυρίως στη βάση του κόμματος) αναπτύχθηκε μια σειρά επιχειρημάτων που αποσκοπούν στην «κάθαρση» της Δεξιάς από τις ευθύνες που της αποδίδει η Αριστερά, με κύρια σημεία αναφοράς τον «αυταρχισμό» και την αμφιλεγόμενη εξωτερική πολιτική του Μακαρίου. Σε επίπεδο ΜΜΕ συχνά παίζεται ένα παιχνίδι επίρριψης ευθυνών μεταξύ στελεχών του ΑΚΕΛ και του ΔΗΣΥ στη βάση των συγκρουόμενων ιστορικών ερμηνειών, συνήθως με πρωτοβουλία των πρώτων.⁶ Ταυτόχρονα σε επίπεδο λαϊκών αντιλήψεων προέκυψε βαθιά κοινωνική διχόνοια που χάραξε όλες τις επόμενες γενιές.

Δύο παράλληλες επιτυχίες και ένα «αμοιβαία επωφελές μίσος»

ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ επικράτησαν ως ηγεμονικές πολιτικές δυνάμεις μετά το 1974, αφού προέβησαν σε ορθή ενδοσκόπηση του πολιτικού περιβάλλοντος και έκαναν τις κατάλληλες κινήσεις. Από τη μια το ΑΚΕΛ, όντας οργανωμένο κόμμα και ήδη με βαθιές ρίζες στην πολιτική ζωή του τόπου, κατόρθωσε να προσεταιριστεί μεγάλο μέρος του μακαριακού ρεύματος. Το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ δεν μπόρεσαν να το συναγωνιστούν και μοιραία παρέμειναν στη σκιά του.

Από την άλλη ο ΔΗΣΥ κάλυψε με επιτυχία το πολιτικό κενό στα δεξιά του πολιτικού σκηνικού. Ο Κληρίδης οραματίστηκε –και εν πολλοίς κατόρθωσε– τη δημιουργία ενός σύγχρονου, δυτικού τύπου κόμματος, που να καλύπτει ολόκληρη την παράταξη (από τα κατάλοιπα της ΕΟΚΑ Β΄ και

τη λαϊκή Δεξιά μέχρι την αστική Κεντροδεξιά). Συνεκτικό υλικό αυτής της ετερόκλητης συσπείρωσης ήταν η πίστη στην ελληνική εθνική συνείδηση (σε αντιδιαστολή με τον ΑΚΕΛικό κυπροκεντρισμό), οι μνήμες του αγώνα της ΕΟΚΑ και το μίσος για τους «κομμουνιστές», οι οποίοι δαχτυλόδειχναν διαρκώς τους δεξιούς ως «προδότες» και «φασίστες». Παρά τη μάλλον χαλαρή πολιτική ταυτότητα του ΔΗΣΥ (σε αντιδιαστολή με τον ιδεολογικοπολιτικό συγκεντρωτισμό του ΑΚΕΛ), η ισχυρή ηγεσία πρώτα του Κληρίδη και στη συνέχεια του Νίκου Αναστασιάδη πέτυχαν την καθιέρωσή του ως πόλου εξουσίας.

Αναμφίβολα ο ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ ενσαρκώνουν συγκρουόμενες ιδεολογικοπολιτικές ατζέντες. Το ΑΚΕΛ είναι ένα μετριοπαθές κομμουνιστικό κόμμα, το οποίο έχει συμβιβαστεί με την ιδέα της φιλελεύθερης δημοκρατίας και του καπιταλισμού. Ο δε ΔΗΣΥ είναι ένα κεντροδεξιό κόμμα που συνδυάζει στοιχεία φιλελευθερισμού, συντηρητισμού και μετριοπαθούς εθνικισμού.⁷ Εν τούτοις, η κοινωνική ρήξη επί της οποίας πολιτεύονται δεν είναι ταξική, αλλά οφείλεται σε συγκρουόμενες εθνοπολιτικές αντιλήψεις που προέρχονται από διαφορετικές ερμηνείες της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας. Η ρήξη αυτή όμως απέβη επωφελής για τα δύο κόμματα, καθότι συνέδραμε στη διατήρηση των «ζωτικών τους χώρων» εις βάρος του υπόλοιπου κομματικού συστήματος. Και παρά το γεγονός ότι στο σημαντικότερο ζήτημα της κυπριακής πολιτικής, το κυπριακό πρόβλημα, οι απόψεις τους εν πολλοίς ταυτίζονταν, η κοινωνική ρήξη διασφάλιζε τη διατήρηση των συνθηκών πόλωσης. Μέσα από τα ΜΜΕ (κυρίως την τηλεόραση) τα στελέχη των δύο κομμάτων διατηρούσαν στις μεταξύ τους συζητήσεις υψηλούς τόνους, τροφοδοτώντας έτσι την κοινωνική ρήξη και την πόλωση. Δεδομένης δε της έλλειψης μεγάλου αριθμού μετακινούμενων ψήφων από τον ένα πόλο στον άλλο, η πόλωση λειτούργησε συσπειρωτικά και για τους δυο.

Η παραταξιακή σύγκρουση Δεξιάς-Αριστεράς ως κεντρική διαιρετική τομή του κυπριακού κομματικού συστήματος επιβίωσε ακόμα και μετά το δημοψήφισμα του 2004. Υπέρβη τις νέες πολιτικές τομές που προέκυψαν εξαιτίας της σύγκρουσης για το «Ναι» και το «Όχι» στο σχέδιο Ανάν, τις οποίες επιχειρήσαν ανεπιτυχώς να κεφαλαιοποιήσουν τα κόμματα του ενδιάμεσου χώρου.⁸ Απόδειξη τούτου ο αποκλεισμός του Προέδρου της Δημοκρατίας Τάσσου Παπαδόπουλου (υποψήφιος του ενδιάμεσου χώρου, ταυτισμένος με το πλειοψηφούν «Όχι») από το Β΄ γύρο των προεδρικών εκλογών του 2008, προς όφελος των υποψηφίων του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ.

Η επιτυχία των δύο κομμάτων να καθιερωθούν στο χώρο της Δεξιάς και της Αριστεράς αντιστοίχως ως κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις ίσως να μην ήταν εξασφαλισμένη χωρίς τη σχέση αλληλεξάρτησης που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της ύπαρξης δύο «παράλληλων και συγκρουόμενων ιδεολογικοπολιτικών κόσμων». Η δε πόλωση δεν θα ήταν δυνατό να συντηρηθεί χωρίς την επιβίωση της εθνο-ιστορικής ρήξης. Το σπινάλ της πόλωσης μαζί με την καχεξία του ενδιάμεσου

Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΕΙΝΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΒΑΛΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΧΕΙ ΠΑΡΕΙ ΤΑ ΣΚΗΠΤΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

χώρου, διασφαλίζουν την εναλλασσόμενη κυριαρχία τους επί της κυπριακής πολιτικής ζωής. Κατά συνέπεια το μίσος μεταξύ των αριστερών και των δεξιών αποβαίνει αμοιβαία επωφελές για τις ηγεσίες των δύο κομμάτων.

Προς ένα νέο πλαίσιο πολιτικοποίησης;
Η τρέχουσα οικονομική κρίση τείνει να μεταβάλλει σημαντικά το κυπριακό

μοντέλο πολιτικοποίησης. Η οικονομία έχει πάρει τα σκήπτρα από το κυπριακό πρόβλημα ως πρώτο θέμα στην κυπριακή πολιτική ατζέντα.⁹ Ο Νίκος Αναστασιάδης κέρδισε τις πρόσφατες προεδρικές εκλογές εκμεταλλευόμενος την κάκιστη εικόνα της κυβέρνησης Χριστόφια λόγω της διαχείρισης της καταστροφής στη ναυτική βάση Ευάγγελος Φλωράκης, κυρίως όμως λόγω της αποτυχίας της να αποτρέψει την οικονομική κρίση.¹⁰ Οι δε επιδόσεις της έχουν πλήξει σοβαρά τα κανάλια επικοινωνίας του ΑΚΕΛ με τον ενδιαμέσο χώρο. Όπως καταδεικνύεται από δημοσκοπήσεις που είδαν πρόσφατα το φως της δημοσιότητας, το τίμημα της κρίσης πληρώνουν κυρίως το ΑΚΕΛ και το ΔΗΚΟ, των οποίων η εκλογική δύναμη εμφανίζει μείωση μέχρι και 50%.¹¹ Υπό αυτά τα δεδομένα, ενδεχόμενη προσφυγή του ΑΚΕΛ στον αντιπαραξικωματικό πολιτικό λόγο είναι σήμερα πιο ξεπερασμένη από ποτέ.

Την ίδια στιγμή η κυβέρνηση Αναστασιάδη επιχειρεί να διασώσει την αξιοπιστία της μετά την αθέτηση της ισχυρής δέσμευσης του Προέδρου περί μη απο-

δοχής τυχόν πρότασης της Τρόικας για κούρεμα καταθέσεων.¹² Όταν δε καλείται να αιτιολογήσει την αποδοχή του κουρέματος και των κατακλυσμιαίων επιπτώσεων του, η κυβέρνηση μεταθέτει την ευθύνη στους προκατόχους της και την άσχημη κατάσταση που κληρονόμησε.¹³ Η αποτυχία της διακυβέρνησης Χριστόφια αποτελεί το βασικό ανάχωμα επικοινωνιακής άμυνας της κυβέρνησης Αναστασιάδη.

Τα δεδομένα λοιπόν που έχουμε μπροστά μας συνηγορούν στη διαμόρφωση ενός νέου πλαισίου πολιτικοποίησης, με νέα σημεία αναφοράς. Ο βαθμός επικράτησης του νέου αυτού πλαισίου θα εξαρτηθεί από το βάθος των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, τις εξελίξεις στο κυπριακό και στο κεφαλαιώδες ζήτημα του φυσικού αερίου, αλλά και από τη μορφή του νέου πολιτικού χάρτη. Σε μεγάλο βαθμό όμως θα εξαρτηθεί και από τις αντιλήψεις και τις κοινωνικοπολιτικές προτεραιότητες που θα επικρατήσουν στην κυπριακή κοινωνία και από το κατά πόσο τα νέα προβλήματα θα υπερκαλύψουν την εθνοπολιτική ρήξη των προηγούμενων δεκαετιών. ♣

Παραπομπή

Κοντός, Μ. (2013), «Κυπριακός κομματικός διπολισμός – Προπαγάνδα, σύγκρουση και αλληλεξάρτηση», *Δημοσιογραφία*, τομ. 1, τχ. 2: 20-23

Βιβλιογραφία

¹ Γεώργιος Θ. Μαυρογορδάτος, *Μελέτες και Κείμενα για την Περίοδο 1909-1940* (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, 1982), 25.

² Για μια βαθύτερη ανάλυση βλέπε Michalis Kontos, «Left-Wing and Right-Wing Politics in Post-1974 Cyprus: A Story of Social Discord and Political Success». 13th International Conference of ISSEI, 2-6 July 2012, Nicosia, Cyprus. <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/6217>, 2 Ιουλίου 2013.

³ T.W. Adams, *AKEL: The Communist Party of Cyprus* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 1971), 46.

⁴ Ενδεικτικά βλέπε <http://www.youtube.com/watch?v=ChyMmdSvSHA>, 3 Ιουλίου 2013.

⁵ Χαρακτηριστική η πρόσφατη πρώτη επίσκεψη γενικού γραμματέα του ΑΚΕΛ στο Μέγαθρο Αγωνιστών ΕΟΚΑ. «Ο Άντρος Κυπριανού στο Μέγαθρο Αγωνιστών ΕΟΚΑ», *Η Σημερινή*, 29 Ιουνίου 2013. <http://www.sigmalive.com/simerini/news/local/567153>, 2 Ιουλίου 2013.

⁶ Ενδεικτικά βλέπε <http://www.youtube.com/watch?v=AWCq3kq8nYk> και <http://www.youtube.com/watch?v=ChyMmdSvSHA>, 3 Ιουλίου 2013.

⁷ Για μια ολοκληρωμένη ανάλυση αυτών των εννοιών, βλέπε Yves Mèny, Andrew Knapp, «Political Parties» in *Government and Politics in Western Europe: Britain, France, Italy, Germany*. Third Edition, Yves Mèny, Andrew Knapp (Oxford: Oxford University Press, 1998).

⁸ Ο ΔΗΣΥ είχε τοποθετηθεί ανοιχτά υπέρ του μειοψηφούντος «Ναι», ενώ

το ΑΚΕΛ αμφιταλαντευόταν μεταξύ του «Ναι» του «Όχι», παραμονές του δημοψηφίσματος. Βλέπε σχετικά «Άκρως Απόρρητο: Η Έκθεση της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ για το Σχέδιο Ανάν», *Σύγχρονη Άποψη*, τ. 1. <http://magazine.apopsi.com.cy/2008/04/50>, 1 Ιουλίου 2013.

⁹ Νάσιος Ορεινός, «Δημοσκοπήσεις υπό την Επίρεια της Οικονομικής Κρίσης». *Περιοδικό Legacy: Ειδικό Αφιέρωμα για τις Εκλογές*, Φεβρουάριος 2013, 24.

¹⁰ Χριστίνα Ιωάννου, Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης, «Πώς και γιατί η Κύπρος βυθίστηκε στην Κρίση: Τα Πραγματικά Αίτια και οι Ευθύνες». *Foreign Affairs: The Hellenic Edition* (Φεβρουάριος 2013): 41-51

¹¹ Γιώργος Πλουτάρχου, Σκευή Σταύρου, «Παραμονή στην Ευρωζώνη επιθυμούν η πλειοψηφία των Κυπρίων». *Η Σημερινή*, 19 Μαΐου 2013. http://www.sigmalive.com/files/filefield/2/7/7/simerini_19052013.pdf, 3 Ιουλίου 2013.

¹² «Νίκος Αναστασιάδης: Η Δημόσια δήλωσή του πως ΠΟΤΕ δεν θα δεχτεί κούρεμα καταθέσεων». *Offsite*, 17 Μαρτίου 2013. <http://offsite.com.cy/i-dimosia-dilosi-tou-pos-pote-den-tha-dechti-pote-kourema-katatheseon/>, 3 Ιουλίου 2013.

¹³ «Χρ. Στυλιανίδης: Η “ατολμία” της κυβέρνησης Χριστόφια μας έφερε εδώ». *Ο Φιλελεύθερος*, 4 Απριλίου 2013. <http://www.philenews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/139781/chrstylianidis-i-atolmia-tis-kyvernisis-christofia-mas-efere-edo>, 3 Ιουλίου 2013.

Ιούλιος 1974 – Μάρτιος 2013: Οι Εφιάλτες είναι γέννημα-θρέμμα κι ανάθεμα της Κύπρου

ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΙΓΝΑΤΙΟΥ*

Η προσωπική και βιωμένη ανάγνωση δύο κυπριακών τραγωδιών, που απέχουν χρονικά 40 χρόνια, μέσα από το πρίσμα της πολιτικής και της δημοσιογραφίας

Το χτύπημα του τουρκικού Αττίλα εναντίον της Κύπρου το καλοκαίρι του 1974 ήταν ισχυρότατο και ακούστηκε στα πέρατα της Οικουμένης.

Ενα νησί 600 χιλιάδων ψυχών δεχόταν άνανδρη επίθεση – και έτσι χαρακτηρίστηκε από όλους τους παγκόσμιους ηγέτες εκτός του Προέδρου της Αμερικής. Της εισβολής ακολούθησαν δημοσιεύματα σε όλο τον κόσμο, που υμνούσαν τον κυπριακό λαό για την άνιση μάχη του εναντίον του εισβολέα, για την καρτερικότητα και το κουράγιο του. Επρόκειτο για έναν καταϊγισμό δημοσιευμάτων σε εφημερίδες και περιοδικά, ακόμα και στη φλεγματική Μεγάλη Βρετανία, η οποία μισεί οτιδήποτε το ελληνοκυπριακό. Τα ραδιόφωνα και οι λίγοι τηλεοπτικοί σταθμοί ανά την υφήλιο παρουσίαζαν στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα ανοσοιουργήματα του τουρκικού στρατού, τις καταστροφές, τους πρόσφυγες και τους νεκρούς.

Τριάντα εννέα χρόνια μετά, το Μάρτιο του 2013, η ανθρωπότητα ξανάκουσε για το διχοτομημένο νησί. Αυτή τη φορά πληροφορήθηκε για τη «διεφθαρμένη» Κύπρο και τον εξίσου «διε-

φθαρμένο» λαό της, για το τραπεζικό της σύστημα, το οποίο –όπως υποστήριξαν– ήταν σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να «ξεπλένει» και να «νομιμοποιεί» βρώμικο χρήμα από τη Ρωσία και άλλες χώρες. Ακούσαμε για ένα Δημόσιο που κοστίζει πανάκριβα στο λαό, για δημοσίους υπαλλήλους, οι μισθοί των οποίων είναι υψηλότεροι από αυτούς που ισχύουν στις περισσότερες πλούσιες χώρες της Ευρώπης.

Δύο απόψεις για την ίδια χώρα και τον ίδιο λαό. Κι εδώ τίθεται το ερώτημα:

- Πού σταματά η πραγματικότητα και η αλήθεια, και πού ξεκινά η προπαγάνδα και η παραπληροφόρηση;
- Είναι η Κύπρος θύμα και το 2013, όπως ήταν το 1974, όταν η Τουρκία σε συνεργασία με την τότε αμερικανική κυβέρνηση και με τη συνδρομή της προδοτικής ελληνικής χούντας εισέβαλε και κατέστρεψε το νησί;

Οι απόψεις δίστανται. Γνωρίζω πως η πλειοψηφία των πολιτών στην Κύπρο ένιωσε τον ίδιο φόβο, την ίδια αδικία, όπως εκείνο το τρομακτικό καλοκαίρι του '74, όταν οι ορδές του Αττίλα άφησαν στο πέρασμά τους την καταστροφή.

* Ο Μιχάλης Ιγνατίου είναι ανταποκριτής στη Washington DC του τηλεοπτικού σταθμού Mega και των εφημερίδων Έθνος και Φιλελεύθερος.

Φωτογραφία: Σπύρος Α. Βρετός

Η τουρκική εισβολή στη Μεγαλόνησο δημιούργησε νέες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Η Κύπρος βρέθηκε αναγκασμένη να σχεδιάσει την όλη εθνική της οικονομία από το μηδέν, δεδομένου ότι το πιο παραγωγικό, εύφορο και τουριστικό τμήμα του νησιού τελούσε πλέον υπό κατοχή. Με την πάροδο του χρόνου, τα ερείπια ξαναχτίστηκαν – εκτός από την «Γράσινη Ζώνη» (εδώ η περιοχή της Χρυσοαθηνιώτισσας και του Άγιου Κασσιανού στη Λευκωσία, το Μάρτιο του 2013, όπου παραμένουν ως μνημεία της τραγωδίας).

Ζώντας τις κυπριακές οικονομικές εξελίξεις του σήμερα και παρακολουθώντας τα γεγονότα από την έδρα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ένιωσα οργή, θύμωσα όπως και τότε. Το 1974 ήμουν 16 ετών και δικαιολογημένα με κυριαρχούσαν τα συναισθήματα και το μίσος γι' αυτούς που κατέστρεψαν την Κύπρο. Τώρα που τα «έβλεπα» να εκτυλίσσονται ενώπιόν μου, θύμωσα όπως και τότε και συνέλαβα τον εαυτό μου έτοιμο να φωνάξει, να διαμαρτυρηθεί... Ομολογώ πως γρήγορα επανήλθα.

Τότε μας χτύπησε ένας αδιάστακτος στρατός μιας μεγάλης χώρας με τη συνδρομή της υπερδύναμης Αμερικής, την ίδια στιγμή που η άλλη υπερδύναμη, η Σοβιετική Ένωση, έμεινε στις πύρινες ανακοινώσεις. Τώρα γρήγορα ξεκαθάρισα στο μυαλό μου πως πληρώναμε για τους διεφθαρμένους πολιτικούς και τραπεζίτες. Η καταστροφή του νησιού έχει ονοματεπώνυμο και δεν είναι ξενικά. Είναι καθαρά ελληνικά. Όπως και το 1974, η κερκόπορτα άνοιξε από μέσα... Μόνο που το 1974 οι διεθνείς συνωμότες ήταν εκείνοι που σχεδίασαν με μαφιόζικο τρόπο το χτύπημα εναντίον της πατρίδας.

Μπορούμε να συζητούμε επί χρόνια για την οικονομική τραγωδία της Κύπρου. Δεν πρόκειται όμως να συμφωνήσουμε, διότι οι άνθρωποι δεν είμαστε ποτέ έτοιμοι να αναλάβουμε τις ευθύνες μας. Δεν αποδεχόμαστε ότι φταίμε κι εμείς όταν γινόμαστε πελάτες των πολιτικών μόνο με την υπόσχεση –ανεκπλήρωτη τις περισσότερες φορές– του διορισμού του υιού και της θυγατέρας. Οι πολίτες-πελάτες ψηφίζουν τους διεφθαρμένους πολιτικούς, οι οποίοι «αναβαπτισμένοι» από την κάλπη, όπως καλή ώρα ο σημερινός Πρόεδρος, νιώθουν δικαιωμέ-

νοι για να ολοκληρώσουν το «έγκλημα» των προηγούμενων.

- Ποιος έχει το παραμικρό στοιχείο να αμφισβητήσει ότι η προηγούμενη κυβέρνηση προετοίμασε την κατάσταση για την κατάρρευση της οικονομίας; Ουδείς, ούτε ο ίδιος ο κύριος Χριστόφιας.
- Και ποιος από τους σημερινούς κυβερνώντες έχει το ανάστημα να αμφισβητήσει ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πήγε στις Βρυξέλλες εντελώς ξυπόλυτος σ'αγκάθια και με το «εγώ» του στενού φίλου της κυρίας Μέρκελ, άρα και του νικητή; Ούτε ο ίδιος...

Η Κύπρος του 2013 δεν είναι θύμα μιας καλά σχεδιασμένης παγκόσμιας παραπληροφόρησης και προπαγάνδας. Βολεύει τους πολιτικούς και τους τραπεζίτες η θεωρία αυτή, αλλά δυστυχώς γι' αυτούς δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα.

Στην πλειοψηφία τους οι ξένοι δημοσιογράφοι κατέγραψαν με ακρίβεια τα γεγονότα. Και σε αντίθεση με τα δικά

Η ΚΥΠΡΟΣ ΤΟΥ 2013 ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΘΥΜΑ ΜΙΑΣ ΚΑΛΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗΣ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ. Η ΘΕΩΡΙΑ ΑΥΤΗ
ΒΟΛΕΥΕΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ
ΤΡΑΠΕΖΙΤΕΣ

1974: Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΥΠΟΣ ΓΡΑΦΕΙ ΓΙΑ ΤΗ «ΔΙΧΟΤΟΜΗΜΕΝΗ ΚΥΠΡΟ»

2013: ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΜΜΕ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ «ΔΙΕΦΘΑΡΜΕΝΟ ΝΗΣΙ»

μας μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα ξένα είχαν και καλύτερο ρεπορτάζ και προειδοποίησαν έγκαιρα ότι η λαίλαπα έρχεται. Όμως, πιστεύοντας τα «ρουλεμάν» του Προεδρικού Μεγάρου, αγνοήθηκαν οι προειδοποιήσεις και οι κίνδυνοι. Κάλιστα ένας ανεξάρτητος παρατηρητής δύναται να αποδείξει χωρίς κόπο ότι η προπαγάνδα και η παραπληροφόρηση είχαν πατέρα και μάνα μέσα στην Κύπρο.

Ούτε το ΑΚΕΛ, που εναγωνίως προσπαθούσε να διασώσει την υστεροφημία του Δημήτρη Χριστόφια, ούτε τα κυβερνητικά μαγειρεία –με τη συμμετοχή και του μηχανισμού του ΔΗΣΥ– εκστόμισαν την αλήθεια. Μερικές φορές μου φαινόταν πως η παραπληροφόρηση είναι «επιστήμη» που έχει τις ρίζες της στο νησί. Οι εκπρόσωποι του ΑΚΕΛ και της κυβέρνησης συναγωνίστηκαν σε αναλήθειες και πολλοί αντιπρόσωποι του δημοσιογραφικού κόσμου της Κύπρου απεδείχθησαν κατώτεροι των περιστάσεων. Βεβαίως υπάρχουν και εξαιρέσεις. Προσωπικά τιμώ και εκτιμώ αυτούς τους δημοσιογράφους που έδωσαν όμορφη μάχη για να επικρατήσει η αλήθεια, έστω κι αν ήταν απελπιστικά μόνιοι.

Εκ των υστέρων και κάνοντας μια αναδρομή σ' εκείνες τις τραγικές όντως ημέρες του Μαρτίου, καταλήγω στο ασφαλές συμπέρασμα ότι οι ξένοι συνάδελφοι δεν υπερέβαλλαν καθόλου. Στην τραγωδία του 2013 παρουσίασαν την κατάσταση ως είχε. Οπως έπραξαν το 1974

οι βετεράνοι πια συνάδελφοί τους. Μελετώντας –στο πλαίσιο της έρευνας για τα απόρρητα αμερικανικά αρχεία της Προεδρίας Νίξον και Φόρντ– όλα σχεδόν τα δημοσιεύματα του αμερικανικού Τύπου, ένιωσα υπερηφάνεια και ανάγκη να υποκλιθώ στους πολεμικούς ανταποκριτές που με κίνδυνο της ζωής τους παρουσίασαν την αλήθεια και τα πραγματικά γεγονότα για την αμερικανοκινούμενη εισβολή της Τουρκίας. Και είχαν απέναντί τους έναν πανίσχυρο Χένρι Κίσινγκερ, ο οποίος είχε τη δυνατότητα να καταστρέψει την καριέρα τους.

Η σημερινή εποχή είναι βεβαίως εντελώς διαφορετική. Το διαδίκτυο έχει αλλάξει τον τρόπο πληροφόρησης. Φτάνουν στους πολίτες τα νέα σε κλάσματα δευτερολέπτου μαζί με φωτογραφίες και βίντεο. Δεν φτάνει πάντα η αλήθεια στον αναγνώστη, καθώς οι ερασιτέχνες που βρίθουν στο διαδίκτυο και οι εκπρόσωποι των κίτρινων ΜΜΕ εκμεταλλεύονται τη δυσωδία που κυριαρχεί στο ίντερνετ και «πυροβολούν» αδιακρίτως. Όμως η αλήθεια διασώζεται από τους εκπροσώπους της κλασικής δημοσιογραφίας, οι οποίοι και υπερισχύουν.

Αυτό που έχει σημασία είναι ότι όσοι στην περίπτωση της κατάρρευσης της κυπριακής οικονομίας αναζητούν εναγωνίως συνομωσίες για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, για τις οποίες σε πολιτισμένες χώρες θα τους τιμωρούσαν και θα τους έκλειναν στη φυλακή, ψάχνουν ψύλλους στα άχερα.

Το 1974 η Κύπρος ήταν θύμα διεθνούς συνομωσίας επειδή ο Κίσινγκερ ήθελε το νησί υπό την επιρροή του και ο ξεροκέφαλος Μακάριος πίστευε ότι ήταν κυβερνήτης σε μια χώρα που αποτελούσε τον ομφαλό της Γης. Το 2013 η Κύπρος κατέρρευσε σαν χάρτινος πύργος ως αποτέλεσμα λαίμαργων και διεφθαρμένων πολιτικών και τραπεζιτών, οι οποίοι παραμένουν στο προσκήνιο και στο απυρόβλητο όχι για να διορθώσουν τα λάθη τους αλλά για να καλύψουν τις ανομίες τους. Άτυχοι ήταν και παραμένουν οι πολίτες, οι οποίοι κλήθηκαν εσθθητικά να πληρώσουν τα σκάνδαλα των πολιτικών και των τραπεζιτών, οι οποίοι έχουν γίνει πλούσιοι σε βάρος του κράτους και των διαλυμένων (πια) τραπεζών.

Όχι, δεν «μας τα έκαναν οι ξένοι», όπως αρεσκόμαστε να ισχυριζόμαστε, για να μην αναλάβουμε τις ευθύνες μας. Οι Εφιάλτες είναι γέννημα-θρέμμα (κι ανάθεμα, ελπίζω) της Κύπρου... Οι πολίτες πρέπει να σταματήσουν να πιστεύουν τους πολιτικούς, διότι δεν θα φέρουν την άνοιξη. Η πρόβλεψη είναι πως ο χειμώνας της κυπριακής οικονομίας θα είναι βαρύς και οι επιπτώσεις ακόμα πιο καταστροφικές. Θυμάμαι όταν ξεκίνησε η κρίση στην Ελλάδα, που μου έλεγαν φίλοι μου στην Κύπρο ότι «εμείς είμαστε νοικοκύρηδες, δεν είμαστε σαν τους καλαμαράδες». Χειρότεροι απεδείχθησαν. Ήταν «νοικοκύρηδες» με δανεικά, είχαν δούλους τους ξένους και ζούσαν ζωή... κροίσων πάλι με δανεικά. Κι όταν έφτασε η ώρα της πληρωμής, όλοι έμειναν με ορθάνοιχτο το στόμα από την έκπληξη, διότι πίστευαν –κι αυτό δείχνει τη μέγιστη τραγικότητα– ότι δεν χρωστούσαν τίποτα. Αντέδρασαν σαν να ζούσαν σε άλλη χώρα, με τη γνωστή φράση που βρίσκεται στο στόμα κάθε... αφελή, όπως θέλει να δείχνει, Ελληνοκύπριου: «Μα εγώ δεν ήξερα ότι...»

Παρά το γεγονός ότι δεν έχω συναντήσει ούτε έναν ειδικό στο εξωτερικό που να βλέπει φως στο βαθύ πηγάδι της κυπριακής οικονομίας, εντούτοις πιστεύω πως –όπως και το 1974– η λύση πρέπει να βρεθεί από τους ίδιους τους Ελληνοκύπριους. Ο Νίκος Αναστασιάδης δέλιασε εκείνο το ξημέρωμα του Μάρτη στις Βρυξέλλες και είπε την προσφιλή του λέξη, το «ναί», χωρίς δεύτερη σκέψη, σαν να ήταν έτοιμος από καιρό. Επειδή ουδείς μπορεί να βάλει το χέρι του στη φωτιά ότι θα αποφευχθεί ένα νέο «κούρεμα» καταθέσεων όταν οδηγηθούν τα πράγματα σε νέο μνημόνιο, άρα και σε επιπρόσθετο δανεισμό, όλοι μαζί πρέπει να πάρουμε την απόφαση να σώσουμε την Κύπρο εκ των έσω, με εσωτερικό δανεισμό. Υπό τον όρο ότι θα αποχωρήσει η Τρόικα, και οι πολίτες θα αναλάβουν να καθορίζουν την τύχη τους. Ο σωστός ηγέτης είναι αυτός που βλέπει μπροστά και παίρνει γενναίες αποφάσεις για την ευημερία του λαού του. Τα «ναί» είναι εύκολο να ειπωθούν, και για τον κύριο Αναστασιάδη είναι και θα παραμείνουν ψωμοτύρι... ^

Δημόσια ή κρατική ραδιοτηλεόραση;

ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ Α. ΒΡΕΤΟΥ*

Το κόστος κατάργησης της ΕΡΤ ίσως προσεγγίζει τα 300 εκατομμύρια. Η Τρόικα αμφισβήτησε και δεν συνυπολόγισε τις απολήψεις. Επί 71 ημέρες η ΕΒΥ μετέδιδε «πειρατικό και παράνομο» πρόγραμμα. Ποιο ήταν το όφελος;

Στις σελίδες που ακολουθούν, η Δημοσιογραφία επιχειρεί να διερευνήσει τα βασικά ερωτήματα που προκύπτουν από την απόφαση για την κατάργηση της ΕΡΤ: Πόσο απαραίτητα είναι τα μη ιδιωτικά ηλεκτρονικά ΜΜΕ; Είναι σωστό να μιλάμε για δημόσια ή για κρατική ραδιοτηλεόραση; Τι στόχο (πρέπει να) έχει; Ποιο είναι το μέλλον της; Ο Χρυσάνθος Χρυσάνθου, του Φιλελεύθερου, εστιάζει στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου ως αποτυχημένο μοντέλο αλλά και ως ευκαιρία αλλαγής παραδείγματος. Ο δημοσιογράφος Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης εξετάζει τις πολιτικές παραμέτρους της μετάβασης ΕΡΤ/(Ε)ΔΤ/ΝΕΡΙΤ, μιας διαδικασίας που αναλώθηκε τελικά σε φθηνή μικροπολιτική. Ο Θύμιος Ζαχαρόπουλος, κοσμήτορας του Deree, αναλύει τις παραμέτρους δημιουργίας και λειτουργίας των δημόσιων δικτύων της Αμερικής. Ο Gary Thomas περιγράφει, σε άρθρο του στο *Columbia Journalism Review*, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το ΒΒG (Κυβερνητικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο).

Σε ό,τι αφορά, την ΕΡΤ, ορισμένες σταθερές είναι δυνατόν να διατυπωθούν: **(α)** 1920: ΔΡΥΝ. 1936: ΥΡΕ. 1941: ΑΕΡΕ. | 1945: ΕΙΡ>1970: ΕΙΡΤ>1975: ΕΡΤ. | 1951: Ρ/Φ Ε.Δ. 1968: ΤΕΔ>1970: ΥΝΕΔ>1982: ΕΡΤ-2 | 1987: ΕΤ1-ΕΤ2-ΕΡΑ. 1993: ΕΡΤ-3. 1996: ΕΡΤ-Sat>2006: ΕΡΤ-World. 2006: ΕΡΤ Digital. 2011: ΕΡΤ-HD. Σε όλες αυτές τις μεταλλαγές/μετονομασίες/συγχωνεύσεις/διαχωρισμούς/αυτονομήσεις, το ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό σήμα ουδέποτε διακόπηκε.

(β) Στην ΕΡΤ επικρατούσε, χωρίς αμφιβολία, αδιαφάνεια, σπατάλη, κομματισμός και ευνοιοκρατία. Εξίσου αναμφίβολα, για την κατάσταση αυτή ευθύνονται

όλες οι πολιτικές (και συνδικαλιστικές) δυνάμεις της χώρας – όμως η κύρια ευθύνη βαρύνει τα κόμματα που κυβέρνησαν επί 39 χρόνια. Και –σε κάθε περίπτωση– το παράδοξο της «λύσης» ενδεχομένως συνιστά και οιωνό: αν η κάθαρση κάθε θεσμού στον οποίο επικρατούν οι ως άνω συνθήκες περνά από την κατάργηση, η κυβέρνηση θα πρέπει να ανησυχεί...

(γ) Είναι –το λιγότερο– επικίνδυνο η χώρα, σε περίοδο οξείας κρίσης (και στα προεόρτια μακράς προεκλογικής περιόδου), να πορεύεται χωρίς (ή: με χωλή) δημόσια ραδιοτηλεόραση και με απαξιωμένο και σε πλήρη απονομιμοποίηση Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (η θητεία των περισσότερων μελών του οποίου έληξε στις 28/2/2013).

(δ) Το ξεπάτωμα θεσμών και αρχών (εξ) υπηρετεί, σε τελική ανάλυση, μόνο ερεβώδεις αποδέκτες (και **δεν** αναφερόμαστε σε αυτούς οι οποίοι κερδίζουν οικονομικά μέσα στην αναμπουμπούλα). Μετά τον εξευτελισμό (της έννοιας) του Δημοψηφίσματος ακολουθεί ο ευτελισμός (της έννοιας) του Δημοσίου Συμφέροντος. Όσοι τρίβουν τα χέρια τους, σιωπούν.

Κατά κάποιον τρόπο (εντελώς ελληνικό), αυτές τις μέρες, με ευκαιρία την ΕΡΤ, διεξάγεται σε αυτή τη χώρα κάτι που μοιάζει (μακρινά) με δημόσιο διάλογο. Κάποιος είπε κάτι και κάποιος απάντησε κάτι. Τρεις παρατηρήσεις επ' αυτού, εν είδει κατακλείδας:

- 1ον:** Δεν είναι σαφές ποιος είπε τι.
- 2ον:** Δεν είναι σαφές αν άλλη ήταν η ερώτηση και άλλη η απάντηση.
- 3ον:** Όλος ο κόσμος κατάλαβε τι ερωτήθηκε και τι απαντήθηκε.

Αυτό όμως δεν συνιστά πολιτική (ούτε άλλωστε και δημοσιογραφία). ^

* Ο Σπύρος Α. Βρετός είναι δημοσιογράφος, web editor και μεταφραστής.

Ρέκβιεμ για την κρατική ραδιοτηλεόραση

Το βαρύ παρελθόν και το αβέβαιο μέλλον του ΡΙΚ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ*

Το μοντέλο του ΡΙΚ, όπως έχει εκφυλιστεί, δεν είναι πλέον βιώσιμο, μέσα στις συνθήκες των νεοφιλελεύθερων επιλογών της Τρόικας, η οποία, όπως δείχνει το παράδειγμα της ΕΡΤ, επιδιώκει να επιβάλει τη διάλυση των φορέων της κρατικής ραδιοτηλεόρασης

Το αιφνίδιο, δραματικό και αφόρητα προκλητικό λουκέτο που έβαλε η ελληνική κυβέρνηση στην Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση (ΕΡΤ) στις 11 Ιουνίου 2013, προκάλεσε ανάλογους συνειρμούς και για το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ). Η εξέλιξη αυτή έριξε μαύρη σκιά και στον φορέα της κρατικής ραδιοτηλεόρασης στην Κύπρο, εν μέσω της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων που επιβάλλει η Τρόικα. Όλοι οι φορείς, σε όλο το φάσμα του κοινωνικού κράτους στην Κύπρο και όχι μόνο, δέχτηκαν καταστροφικά πλήγματα. Αποψιλώθηκαν, υπονομεύτηκαν, αποδιοργανώθηκαν, απορρυθμίστηκαν, ορισμένοι διαλύθηκαν. Η κρατική ραδιοτηλεόραση δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Το τελευταίο διάστημα χρησιμοποιείται κατά κόρον ο όρος «δημόσια» ραδιοτηλεόραση, ιδιαίτερα στις διαμαρτυρίες για τη διάλυση της ΕΡΤ. Αυτό μάλλον είναι το ποθούμενο, το ζητούμενο. Ωστόσο δεν εκφράζει το καθεστώς λειτουργίας ούτε της ΕΡΤ ούτε του ΡΙΚ, όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια.

μνημόσυνο ενός οράματος: του οράματος της «ελεύθερης ραδιοφωνίας και τηλεόρασης», που δεν συνταυτίζεται με την ιδιωτική ραδιοτηλεόραση, αλλά ούτε και με την κρατική βέβαια. Ποιος δεν θυμάται τι γινόταν πριν περίπου 25 χρόνια; Πόσες τυμπανοκρουσίες, πόσοι διθύραμβοι είχαν ακουστεί για την «απελευθέρωση» του ραδιοτηλεοπτικού πεδίου, για το τέλος του κρατικού μονοπωλίου στα ερτζιανά, που εκπροσωπούσε το ΡΙΚ...

Καθολική ήταν η απαξίωση του ΡΙΚ, λόγω των κομματικών και πολιτικών παρεμβάσεων, λόγω της μετατροπής του σε υποκατάστημα της εκάστοτε κυβέρνησης. Τα δελτία ειδήσεων του άρχιζαν σχεδόν πάντοτε με τη φράση «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας...» Ήταν αρκετό ένα τηλεφώνημα από υπουργικά γραφεία, για να κοπούν εκπομπές και προγράμματα που βρίσκονταν στον αέρα. Κουβαλούσε βαρίδια της Ιστορίας του το ΡΙΚ. Ήταν διάδοχος της Κυπριακής Ραδιοφωνικής Υπηρεσίας (ΚΡΥ), την οποία είχαν ιδρύσει οι Βρετανοί αποικιοκράτες, λειτουργώντας ραδιοφωνικό σταθμό από το 1953 και αρχίζο-

Τα τεκταινόμενα παραπέμπουν σε

* Ο Δρ Χρυσάνθος Χρυσάνθου εργάζεται ως δημοσιογράφος στην εφημερίδα *Ο Φιλελεύθερος* και διδάσκει ως μέλος Σ.Ε.Π. στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

VladKai / Shutterstock.com

Η ΑΠΑΞΙΩΣΗ ΤΟΥ ΡΙΚ ΗΤΑΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗ, ΛΟΓΩ ΚΟΜΜΑΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΣΕ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ντας τηλεοπτικές εκπομπές από το 1957. Για σκοπούς προπαγάνδας τα έκαναν αυτά.¹ Με τη γένεση του ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, προτιμήθηκε το κρατικό μοντέλο ραδιοτηλεόρασης. Αυτό εξάλλου συνέβη στα πλείστα νεοσύστατα κράτη που είχαν ιδρυθεί με την κατάρρευση του αποικιοκρατικού συστήματος. Στόχος ήταν η ενίσχυση της κρατικής οντότητας.² Οι έκρυθμες καταστάσεις, οι ανώμαλες συνθήκες και τα συνεπαγόμενα δημοκρατικά ελλείμματα στις πρώτες τρεις δεκαετίες της Κυπριακής Δημοκρατίας επηρέαζαν και το ΡΙΚ. Για την αποτροπή των έξωθεν παρεμβάσεων στο ΡΙΚ από την κυβέρνηση, η Βουλή θεσμοθέτησε κανονισμούς και κώδικες, με τους οποίους καθόριζε ακόμη και το τι είναι είδηση. Έτσι το ΡΙΚ βρισκόταν ανάμεσα στις συμπληγάδες πέτρες της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας.

Με την έναρξη των διαδικασιών για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση), τέθηκε το ζήτημα της κατάργησης του κρατικού μονοπωλίου και της «απελευθέρωσης» του ραδιοτηλεοπτι-

κού πεδίου. Στόχος, υποτίθεται, ήταν να έχουν οι πολίτες-τηλεθεατές τη δυνατότητα για πολλαπλές επιλογές, ώστε να καθιερωθούν ο πλουραλισμός και η πολυφωνία, βασικά στοιχεία της δημοκρατίας. Η εξέλιξη και η σημερινή κατάσταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας (ΜΜΕ) όμως διέψευσε την αρχική ευφορία που προκάλεσε η λειτουργία ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. Τότε ήταν που υιοθετήθηκε και από την Κυπριακή Δημοκρατία η ευρωπαϊκή Οδηγία «Για την Τηλεόραση χωρίς σύνορα» του 1989, ενόψει της αίτησης για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όλοι τώρα συζητούν τον προβληματισμό για τις παρενέργειες και τις αγκυλώσεις που παρατηρούνται στην ιδιωτική ραδιοτηλεόραση. Έχουν αποκτήσει υπερβολικά μεγάλη δύναμη, πολιτική, οικονομική, κοινωνική, ιδεολογική τα ιδιωτικά ΜΜΕ. Είναι όχι τέταρτη εξουσία, αλλά πλέον καθίσταται πρώτη και κυρίαρχη. Παρουσιάζονται φαινόμενα «μπερλουσκονισμού», με τη συγκέντρωση ΜΜΕ στα χέρια ορισμένων ιδιωτών. Επικρίνεται η «μικροφωνολαγνία» των πολιτικών. Κατακεραυνώνονται οι σχέσεις εξάρτησης των πολιτικών από τις τηλεοπτικές κάμερες και τη δημόσια προβολή. Γίνεται λόγος για διαπλεκόμενα συμφέροντα, για εμπορευματοποίηση της ενημέρωσης, για χειραγώγηση των πολιτών και της κοινής γνώμης, για σύγχυση που προκαλεί η υπερπληροφόρηση, για τηλεσκουπίδια που προσφέρονται αφειδίλευτα στον κόσμο.

Το ΡΙΚ, από την άλλη, βάλλεται πανταχόθεν. Επικρίνεται ότι αποτελεί δυσβάσταχτο και αχρείαστο βάρος για τον φορολογούμενο και για τον κρατικό προϋπολογισμό. Του καταλο-

γίζουν ότι δεν εκπληρώνει την αποστολή του για ενημέρωση και ψυχαγωγία του πολίτη, ενώ παραγνωρίζονται τα θετικά της κοινωνικής και πολιτιστικής προσφοράς του. Καταγγέλλεται από την αντιπολίτευση ότι μετατρέπεται σε όργανο προπαγάνδας, φερέφωνο της εκάστοτε κυβέρνησης. Εναλλάσσονται τα κόμματα στην κυβέρνηση, αλλά οι καταγγελίες κατά του ΡΙΚ παραμένουν ίδιες. Κατηγορείται επίσης το ΡΙΚ ότι συντελεί σε αθέμιτο ανταγωνισμό προς τα ιδιωτικά ΜΜΕ. «Απομυζά» πόρους από το κράτος, αλλά συγκεντρώνει και διαφήμιση, με αποτέλεσμα να στερεί από τα ιδιωτικά ΜΜΕ «αναγκαία έσοδα». Μέσω των προϋπολογισμών του δένεται χειροπόδαρα το ΡΙΚ, αφού όλοι οι φορείς εξουσίας, αλλά και το κοινό θέλουν να του επιβάλουν τις δικές τους επιθυμίες στο ραδιοτηλεοπτικό περιεχόμενο. Την ίδια ώρα όμως μαστιγώνουν το ΡΙΚ για να τρέξει στον ανταγωνισμό με τα ιδιωτικά ΜΜΕ.

Εξακολουθεί δηλαδή το ΡΙΚ να βρίσκεται ανάμεσα στις συμπληγάδες πέτρες της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας, αλλά και του απαιτητικού κοινού. Το διοικητικό συμβούλιο του ΡΙΚ (που λειτουργεί με το καθεστώς ημικρατικού οργανισμού) διορίζεται από την κυβέρνηση, ενώ η Βουλή των Αντιπροσώπων επιβάλλει ασφυκτικούς πατερναλιστικούς περιορισμούς μέσω της διαδικασίας για έγκριση των προϋπολογισμών του.

Πολλοί διατυπώνουν τον προβληματισμό τους με ειλικρινή διάθεση, άλλοι όμως αποποιούνται των ευθυνών τους και άλλοι απλώς ρίχνουν στάχτη στα μάτια, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα των ιδιωτικών ΜΜΕ. Η ουσία έγκειται στο ερώτημα: Κατά πόσο το ΡΙΚ θα έχει την τύχη της ΕΡΤ; Κατά πόσο πρέπει και μπορεί να αποφύγει το «χρονικό ενός προαναγγεληθέντος θανάτου»;

Είναι προφανές ότι το μοντέλο της

ΤΟ ΡΙΚ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ (ΚΡΥ) ΠΟΥ ΙΔΡΥΣΑΝ ΟΙ ΒΡΕΤΑΝΟΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΑΡΧΙΣΕ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΤΟ 1953 ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟ 1957

κρατικής ραδιοτηλεόρασης, όπως έχει εκφυλιστεί, δεν είναι πλέον βιώσιμο μέσα στις συνθήκες των νεοφιλελεύθερων επιλογών της Τρόικας. Έχει τεθεί η Τρόικα υπεράνω των δημοκρατικών θεσμών στην ΕΕ (όπως το Ευρωκοινοβούλιο), αλλά και στα κράτη-μέλη. Όπως δείχνει το παράδειγμα της ΕΡΤ, η Τρόικα επιδιώκει να επιβάλει τη διάλυση των φορέων της κρατικής ραδιοτηλεόρασης. Στη θέση τους θέλει άλλους φορείς, ανέξοδους, αδύναμους και πλήρως ελεγχόμενους, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο δράσης για τα κερδοσκοπικά ιδιωτικά ΜΜΕ. Πρόκειται βέβαια για τερατογένεση.

Θα έρθει και η σειρά του ΡΙΚ, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις. Στον αντίποδα των επιδιώξεων της Τρόικας, παρά τις τεράστιες και ίσως ανυπερβλητές δυσκολίες, μπορεί να αντιταχθεί ένα διαφορετικό μοντέλο λειτουργίας ΜΜΕ. Λόγος γίνεται για το μοντέλο της πραγματικά δημόσιας ραδιοτηλεόρασης, η οποία πόρρω απέχει από την κρατική ραδιοτηλεόραση. Δημόσια ραδιοτηλεόραση σημαίνει την απεξάρτηση από τις κρατικές δομές, την απόκρουση των

έξωθεν παρεμβάσεων, τη διασφάλιση της ελευθερίας λόγου, τη συμμετοχή των πολιτών.

Τα ΜΜΕ, ιδιωτικά και κρατικά, όπως το είχε θέσει ο Jean Baudrillard στο *Ρεκβιέμ για τα ΜΜΕ*, στην πραγματικότητα είναι Μέσα Μη Επικοινωνίας, γιατί λειτουργούν μονόδρομα, ενώ η επικοινωνία είναι αμφίδρομη διαδικασία. Γι' αυτό απαιτείται η εναλλαγή ρόλων μεταξύ του πομπού και του δέκτη. Σύμφωνα με τον Baudrillard, η μόνη λύση είναι η αποδόμηση των ΜΜΕ και η αναδόμησή τους, ώστε να αποκατασταθεί η ουσία της επικοινωνίας.³

Το ζητούμενο, όπως από καιρό το διατύπωσε και ο Raymond Williams, είναι το δημοκρατικό μοντέλο λειτουργίας των ΜΜΕ, το οποίο στην αυθεντική του μορφή παραμένει στον ιδεατό χώρο ως κοινωνικό αίτημα και ως φιλοσοφικό δημιούργημα. Ακροβατεί μεταξύ πατερναλισμού και φιλελευθερισμού. Τα ΜΜΕ που λειτουργούν ως κρατικοί οργανισμοί υπόκεινται σε έξωθεν έλεγχο. Τα ιδιωτικά ΜΜΕ διολισθαίνουν προς την ασυδοσία και την ιδιοτέλεια. Πεμπτούσια του δημοκρατικού μοντέλου, όπως αναφέρει ο Raymond Williams, είναι η συμμετοχή και η ελευθερία τόσο στη μετάδοση όσο και στη λήψη επικοινωνιακών μηνυμάτων.⁴

Η προοπτική του δημοκρατικού μοντέλου λειτουργίας των ΜΜΕ, της πραγματικά δημόσιας ραδιοτηλεόρασης, όσο κι αν φαντάζει απομακρυσμένη ή ακόμα και ουτοπική, είναι ενθαρρυντική. Δίνει λύση στο αδιέξοδο, αφοπλιστικό δίλημμα: ασύδοτα κερδοσκοπικά ιδιωτικά ΜΜΕ ή κρατικά ελεγχόμενα ΜΜΕ; Αναπτερώνει τις ελπίδες, ενόψει του ζοφερού μέλλοντος, όπως προδιαγράφεται για το ΡΙΚ, ύστερα από το κλείσιμο της ΕΡΤ. Αυτό βέβαια προϋποθέτει την αντίσταση και την απαλλαγή από τη δικτατορική κηδεμόνευση της Τρόικας. ♣

Βιβλιογραφία

¹ Βλ. Χρυσάνθου, Χρ. (2008) *ΜΜΕ: Μάρτυρες και πρωταγωνιστές*, Εκδόσεις Αρμίδα, Λευκωσία.

² Βλ. McQuail, D. (2000) «Τα μέσα επικοινωνίας και το δημόσιο συμφέρον: Μορφές υπευθυνότητας στην ανοικτή κοινωνία», στο Παπαθανασόπουλος, Σ. (επιμ.) (2000) *Επικοινωνία και Κοινωνία: Από τον εικοστό στον εικοστό πρώτο*

αίωνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ. 117-135.

³ Βλ. Baudrillard, J. (1981) «Requiem for the Media», in Baudrillard, J. (1981) *For the critique of the Political Economy of the sign*, Telos Press, Saint Louis, pp. 164-184.

⁴ Βλ. Williams, R. (1976) *Communications*, Penguin Books, London.

Οι αντιπαράθεσεις για τη δημόσια ραδιοτηλεόραση στις Ηνωμένες Πολιτείες

ΤΟΥ ΘΥΜΙΟΥ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ*

Στις ΗΠΑ η ραδιοτηλεόραση αντιμετωπίστηκε εξ αρχής ως ιδιωτική επιχείρηση. Στην αντιπαράθεση για το ρόλο και τη χρηματοδότηση της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης αντικατοπτρίζονται οι διαφορετικές αντιλήψεις που έχουν τα δύο πολιτικά κόμματα

Κι ενώ στην Ελλάδα συνεχίζονται οι αντιπαράθεσεις για τη μοίρα της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης, στις Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχει ένα διαφορετικό μοντέλο δημόσιας ραδιοτηλεόρασης. Παρά τις διαφορές του ορισμένα ζητήματα που αντιμετωπίζει είναι παρόμοια με τα ευρωπαϊκά μοντέλα.

Το 2011 και το 2012 τα ρεπουμπλικανικά μέλη του Κογκρέσου πίεζαν να σταματήσει όλη η ομοσπονδιακή χρηματοδότηση από τις ΗΠΑ για τη δημόσια ραδιοτηλεόραση. Παρόλο που η οποιαδήποτε προσπάθεια για περικοπή της χρηματοδότησης απέτυχε, στο όλο εγχείρημα αντικατοπτρίζονται ωστόσο οι διαφορετικές αντιλήψεις που έχουν τα δύο πολιτικά κόμματα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Από τη μια είναι η άποψη ότι ο ρόλος της κυβέρνησης είναι να βοηθήσει την κοινωνία, υποστηρίζοντας προγράμματα που εξυπηρετούν το δημόσιο καλό. Από την άλλη υπάρχει η άποψη ότι το κοινό εξυπηρετείται καλύτερα όταν ο ρόλος της κυβέρνησης είναι μικρός και αφήνει τα πράγματα στη σφαίρα του ανταγωνισμού.

Αν και πολλοί ραδιοφωνικοί σταθμοί

στις ΗΠΑ ξεκίνησαν από πανεπιστήμια, η ραδιοτηλεόραση αντιμετωπίστηκε ως μια ιδιωτική επιχείρηση. Το 1927 πρώτο το Radio Act ρύθμισε τη ραδιοτηλεόραση και καθιέρωσε τη φιλοσοφία ότι οι ραδιοτηλεοπτικοί φορείς πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα το «δημόσιο συμφέρον, τη διευκόλυνση και την αναγκαιότητα».

Το 1933 ο πρόεδρος Ρούσβελτ πρότεινε νέα κοινωνικά και οικονομικά προγράμματα (The New Deal) για την καταπολέμηση της Μεγάλης Ύφεσης. Η κυβέρνηση προχώρησε επίσης σε κανονιστικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων και των επικοινωνιών. Στο πλαίσιο του Νόμου του 1934 δημιουργήθηκε η Federal Communications Commission (FCC) για να ρυθμίζει τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση. Εκπαιδευτικοί ραδιοτηλεοπτικοί φορείς πίεσαν τότε τη FCC να παρακρατήσει συχνότητες για εκπαιδευτικούς σταθμούς. Ωστόσο η FCC κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εμπορικοί σταθμοί μπορούν να παράσχουν εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα κοινής ωφέλειας. Το εκπαιδευτικό ραδιόφωνο έλαβε τελικά επιπρόσθετο ραδιο-

* Ο Θύμιος Ζαχαρόπουλος εκτελεί καθήκοντα πρύτανη στο DEREΕ-The American College of Greece.

ΤΟ PUBLIC BROADCASTING SYSTEM (PBS) ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΤΟ 1969 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΚΑΙ ΤΟ NATIONAL PUBLIC RADIO (NPR) ΤΟ 1970 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΕ ΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥΣ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ

φωνικό φάσμα το 1938, και 20 FM κανάλια το 1945. Αργότερα από τα 2.053 τηλεοπτικά προγράμματα τα 242 ήταν αποκλειστικά για μη εμπορικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, ενώ με την υποστήριξη της διακυβέρνησης του Kennedy ο αριθμός έφθασε τα 657 (Witherspoon & Kovitz, σελ. 13).

Η εκπαιδευτική ραδιοτηλεόραση αναπτύχθηκε περαιτέρω κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Lyndon B. Johnson και των κοινωνικών προγραμμάτων του στη «Μεγάλη Κοινωνία». Το 1965 η Carnegie Commission εισηγήθηκε την επέκταση της ομοσπονδιακής χρηματοδότησης για τη «δημόσια» ραδιοτηλεόραση (αντικαθιστώντας τον όρο «εκπαιδευτική») και ιδρύοντας ένα νομικά αναγνωρισμένο σώμα για τη δημόσια τηλεόραση (Carnegie Commission, 1967).

Οι εισηγήσεις αυτές οδήγησαν στη σύσταση του Νόμου για τη Δημόσια Ραδιοτηλεόραση του 1967 (Public Broadcasting Act), εγκρίνοντας έτσι ομοσπονδιακή χρηματοδότηση για τη δημόσια ραδιοτηλεόραση. Η αποστολή αυτή αντανάκλασε την πεποίθηση ότι η μη εμπορική ραδιοτηλεόραση πρέπει να παρέχει εναλλακτικές υπηρεσίες σε άτομα των οποίων

τα ενδιαφέροντα δεν εξυπηρετούνται από τους εμπορικούς ραδιοτηλεοπτικούς φορείς.

Ο Νόμος δημιούργησε την Corporation for Public Broadcasting (CPB) για να διανέμει επιδοτήσεις για την επέκταση της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης και για να χρησιμεύει ως ρυθμιστής μεταξύ της κυβέρνησης και των σταθμών. Ο ρόλος της CPB ήταν «να διευκολύνει την πλήρη ανάπτυξη της εκπαιδευτικής ραδιοτηλεόρασης, στην οποία προγράμματα υψηλής ποιότητας που προέρχονταν από διάφορες πηγές θα είναι στη διάθεση μη εμπορικών τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών με αυστηρή προσήλωση στην αντικειμενικότητα και την ισορροπία όλων των προγραμμάτων ή σειράς προγραμμάτων αμφισβητούμενου χαρακτήρα...» (Witherspoon & Kovitz, σελ. 38). Η CPB ίδρυσε το 1969 το Public Broadcasting System (PBS) για τη διανομή τηλεοπτικών προγραμμάτων και το 1970 το National Public Radio (NPR) για την παραγωγή και διανομή ειδήσεων και πολιτιστικών προγραμμάτων σε μη εμπορικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.

Το PBS, ως δίκτυο διανομής, αποκλείστηκε από την παραγωγή προγραμμάτων και τη λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών, ενώ στοχεύει στην εξασφάλιση προγραμμάτων από πολλές πηγές, συμπεριλαμβανομένων και ατομικών σταθμών. Εξυπηρετεί περίπου 355 σταθμούς-μέλη, οι οποίοι λειτουργούν από κοινοτικές ομάδες, πανεπιστήμια ή κρατικούς οργανισμούς.

Το NPR παράγει προγράμματα σε συνεργασία με τοπικούς σταθμούς και διευθύνει το συνδικάτο 950 σταθμών (Witherspoon & Kovitz, 2012). Το NPR χρηματοδοτείται από ιδιώτες, ιδιωτικές επιχειρήσεις, εταιρικές χορηγίες, κρατικές και τοπικές κυβερνήσεις και από την CPB. Το NPR παράγει ειδησεογραφικά, πολιτιστικά και ψυχαγωγικά προγράμματα. Αν και η CPB στόχευε στην απομόνωση των ραδιοτηλεοπτικών φορέων από πολιτικές αποφάσεις, εντούτοις η πλειοψηφία των μελών του διοικητικού συμβουλίου της προέρχεται από το κόμμα του προέδρου.

Η φιλελεύθερη άποψη σύμφωνα με την οποία η κυβέρνηση δεν πρέπει να αναμειγνύεται στη ζωή των ανθρώπων άρχισε να αποκτά δύναμη από το 1980. Τα αντικυβερνητικά συναισθήματα αποσκοπούν ακριβώς στο να μειωθεί το δημόσιο, όπως στην υγειονομική περίθαλψη και τις δημόσιες συγκοινωνίες. Κι ενώ δημοσκοπήσεις αντανακλούν μια αποστροφή για την «υπερβολική κυβερνητική εμπλοκή», άλλες δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι Αμερικανοί θέλουν την κυβερνητική βοήθεια (Judis, 2009, σελ. 18).

Η δυσπιστία για την κυβέρνηση ξεκινά από την Αμερικανική Επανάσταση, καθώς το κοινό συνταύτισε την κυβέρνηση με το «Βρετανικό Στέμμα» (Judis, σελ.19). Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής η οποιαδήποτε «επιχείρηση ελευθερίας» είναι ευθυγραμμισμένη με τον «αμερικανικό τρόπο ζωής», ενώ ο αμερικανικός (κεντροαριστερός) φιλελευθερισμός έχει ταυτιστεί με κοινωνικά προγράμματα και φορολογίες.

Όταν ο Ομπάμα εξελέγη πρόεδρος το 2008, η οικονομία βρισκόταν σε κρίση. Αν και η διακυβέρνησή του στηριζόταν σε ένα πακέτο κινήτρων και στο νόμο

υγειονομικής περίθαλψης, η οικονομική κρίση εμπόδισε την εφαρμογή άλλων μέτρων. Ακόμα και τότε μια δημοσκόπηση έδειξε ότι οι άνθρωποι προτιμούν μικρή κυβέρνηση και λιγότερες υπηρεσίες παρά μεγαλύτερη κυβέρνηση και περισσότερες υπηρεσίες (Judis, σελ. 19).

Το σημερινό κλίμα, όσον αφορά τη δημόσια ραδιοτηλεόραση, επηρεάζεται από την οικονομία και από εκείνους που αντιτίθενται στη μεταρρύθμιση για την υγειονομική περίθαλψη. Οι συντηρητικοί χρησιμοποιούν αυτό το κλίμα που έχει δημιουργηθεί από την αντίδραση στα κυβερνητικά προγράμματα και στο τεράστιο κυβερνητικό χρέος, για να προωθήσουν τη δική τους ατζέντα των ιδιωτικοποιήσεων.

Οι τρεις βασικές επιθέσεις κατά της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης είναι ότι έχει μια φιλελεύθερη κλίση, δεν είναι πλέον απαραίτητη και ότι εξυπηρετεί ένα ελιτί-

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΣΤΙΣ ΗΠΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΕΧΕΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΛΙΣΗ, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΛΕΟΝ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΚΑΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΕΝΑ ΕΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΟΙΝΟ

στικο πλέον κοινό. Οι *Washington Times*, υιοθετώντας αυτή την άποψη, ισχυρίζονται ότι στο πλούσιο σήμερα ψηφιακό περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης, η δημόσια ραδιοτηλεόραση είναι περιττή. Η εφημερίδα επισημαίνει ότι σε αντίθεση με τον αρχικό της στόχο το κοινό της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης σήμερα αποτελεί μια ελίτ, η οποία δύναται οικονομικά να βρει προγράμματα από άλλες πηγές (Kill Big Bird, 2010).

Η δημόσια ραδιοτηλεόραση έχει κατηγορηθεί για φιλελεύθερη πολιτική μεροληψία από τον καιρό της διακυβέρνησης του Nixon. Μια ανάλυση του NPR κατά τη διάρκεια της προεδρίας του George W. Bush δείχνει ότι τα προγράμμά της έτειναν να υποστηρίζουν τις πολιτικές του. Μια μελέτη από το Pew

Research βρήκε ότι η κάλυψη από το NPR των πρώτων εκατό ημερών της διακυβέρνησης του Ομπάμα ήταν λιγότερο θετική από άλλους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς. Ωστόσο το κοινό γενικά αντιλαμβάνεται ότι η δημόσια ραδιοτηλεόραση είναι σχετικά ουδέτερη (Radio Interference, 2011, σελ. 33).

Μελέτες επίσης καταδεικνύουν ότι το ακροατήριο του NPR αποτελείται από 40% Δημοκρατικούς και 18% Ρεπουμπλικάνους (Radio Interference). Μια μελέτη του 2008 έδειξε ότι ο μέσος ακροατής της δημόσιας ραδιοφωνίας είναι 54 χρόνων, κατά 90% λευκός και κατά 84% έχει κολεγιακή μόρφωση (Kill Big Bird).

Γενικά το κοινό υποστηρίζει τη δημόσια ραδιοτηλεόραση. Το 2009 οι άνθρωποι χαρακτήρισαν την PBS ως τον πιο αξιόπιστο και αμερόληπτο εθνικό θεσμό και ως την πιο αξιόπιστη πηγή ειδησεο-

γραφικών και δημόσιων υποθέσεων (New research, 2007). Δημοσκοπήσεις επίσης δείχνουν ότι το PBS κατέχει την πρώτη θέση στο μυαλό των ανθρώπων ως το καλύτερο εκπαιδευτικό μέσο για τα παιδιά (New research, 2007). Κάθε βδομάδα το PBS φτάνει σε περισσότερους από 75 εκατομμύρια ανθρώπους μέσω τοπικών σταθμών και σε 19 εκατομμύρια ανθρώπους σε απευθείας σύνδεση (Downie & Schudson, 2009). Το NPR έχει περίπου 26,4 εκατομμύρια ακροατές την εβδομάδα (Audience, 2012).

Η CPB παίρνει ομοσπονδιακή κυβερνητική χρηματοδότηση και τη διανέμει σε σταθμούς και παραγωγούς προγραμμάτων. Το 2010 η CPB έλαβε το ποσό των 506 εκατομμυρίων δολαρίων σε ομοσπονδιακά κεφάλαια, ενώ τα

ΤΟ PBS ΕΧΕΙ ΕΣΟΔΑ ΠΕΡΙΠΟΥ 600 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΟΛΑΡΙΑ, ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ-ΜΕΛΗ

τρία τέταρτα του ποσού αυτού κατέληξαν στη δημόσια τηλεόραση, καθιστώντας έτσι την CPB ως την πηγή του 15% της συνολικής δημόσιας τηλεοπτικής χρηματοδότησης. Αυτό ισοδυναμεί με το 0,00014% του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού των ΗΠΑ ή περίπου 1,35 δολάρια κατά κεφαλή, ενώ στον Καναδά ξοδεύουν 25 δολάρια κατά κεφαλή (Downie & Schudson, 2009). Μια δημοσκόπηση του 2011 έδειξε ότι οι περισσότεροι Αμερικανοί πιστεύουν ότι η CPB παίρνει τουλάχιστον το 1% του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού (Poll: Americans, 2011).

Μελέτες επίσης αποκαλύπτουν ότι περίπου το 16% των πολιτών πιστεύει ότι η ομοσπονδιακή χρηματοδότηση για τη δημόσια ραδιοτηλεόραση πρέπει να σταματήσει (Poll: Americans, 2011). Ωστόσο όταν οι αναλυτές των δημοσκοπήσεων ενημερώνουν τους ερωτηθέντες σχετικά με το ποσό της ομοσπονδιακής χρηματοδότησης που καταλήγει στη δημόσια ραδιοτηλεόραση, ποσοστό 46% των ερωτηθέντων απαντά ότι αυτό «είναι πολύ λίγο» και ποσοστό 39% ότι είναι «σχετικά καλό» (New research, 2007).

Το NPR παίρνει το 2% του προϋπολογισμού του από ομοσπονδιακές πηγές. Τοπικοί σταθμοί επίσης παίρνουν ομοσπονδιακές χρηματοδοτήσεις και χρησιμοποιούν αυτές τις χρηματοδοτήσεις για να πληρώσουν τα τέλη προγραμμάτων από το NPR (Radio Interference). Το 2010 το NPR είχε έσοδα περίπου 180 εκατομμύρια δολάρια, ενώ το 37% προερχόταν από τα τέλη των προγραμμάτων. Το ποσό που πληρώνει κάθε σταθμός εξαρτάται από το μέγεθος της αγοράς του. Το υπόλοιπο της χρηματοδότησης προέρχεται από ατομικές εισφορές, χορηγίες και επιδόματα (Public Radio Finances, 2012).

Το PBS έχει έσοδα περίπου 600 εκατομμύρια δολάρια, κυρίως από τους σταθμούς-μέλη. Τα έσοδα των σταθμών που είναι μέλη προέρχονται από δωρεές ατόμων, ιδρυμάτων και άλλων φιλανθρωπικών οργανισμών. Κατά μέσο όρο το υπόλοιπο των χρηματοδοτήσεών τους (14%) προέρχεται από πανεπιστήμια (για τους σταθμούς που ανήκουν σε πανεπιστήμια), 10% από την CPB και 6% από ομοσπονδιακές, πολιτικές και τοπικές κυβερνήσεις.

Τέσσερις γενικοί διευθυντές που ρωτήθηκαν για τη μελέτη αυτή, εξέφρασαν την ανησυχία τους σε περίπτωση περικοπής της χρηματοδότησης. Μια τέτοια μείωση θα είναι της τάξης του 8-14% για τον προϋπολογισμό των ραδιοφωνικών σταθμών και της τάξης του 14-25% για τους τηλεοπτικούς σταθμούς. Όλοι οι διευθυντές υποστήριξαν ότι οι μικρότεροι σταθμοί θα αντιμετωπίσουν την πιθανότητα κλεισίματος, ενώ άλλοι σταθμοί θα προσπαθήσουν να αυξήσουν τα

κεφάλαια χρηματοδότησής τους.

Ερωτηθέντες κατά πόσο η δημόσια ραδιοτηλεόραση εξακολουθεί να είναι απαραίτητη, υποστήριξαν ότι οι υπηρεσίες τους προσφέρονται δωρεάν και χωρίς διαφημίσεις. Τόνισαν ότι το κοινό της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης έχει περισσότερη μόρφωση αλλά όχι κατ' ανάγκη και μεγαλύτερο εισόδημα. Όσον αφορά το μέλλον, επισήμαναν τη στροφή προς πιο τοπικά προγράμματα και την πεποίθηση ότι η δημόσια ραδιοτηλεόραση θα επιβιώσει με την εξυπηρέτηση του κοινού της.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες βιώνουν μια εποχή όπου το πολιτικό κέντρο έχει μετακινηθεί προς τα δεξιά. Η δημόσια ραδιοτηλεόραση επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο από τον τύπο της κυβέρνησης, αλλά και από το κοινωνικοπολιτικό κλίμα της χώρας. Σήμερα η διάθεση των ανθρώπων είναι πιο διχασμένη από ποτέ, αλλά σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους, οι Αμερικανοί πάντοτε πίστευαν ότι ένα περιορισμένο κράτος είναι πάντα καλύτερο.

Αν και οι αντιπαραθέσεις γύρω από το ρόλο της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης θα συνεχιστούν, η πορεία της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είναι βέβαιη. Θα είναι ένα υβρίδιο δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Οι επιχειρήσεις θα συνεχίσουν να ασκούν όλο και μεγαλύτερη επιρροή, καθώς οι ραδιοτηλεοπτικοί φορείς θα στηρίζονται όλο και περισσότερο οικονομικά σ' αυτές, και από την άλλη οι επιχειρήσεις θα επιδιώκουν όλο και περισσότερο να προσεγγίσουν ένα σημαντικό κοινό της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης.▲

Βιβλιογραφία

Audience. (2012). *NPR.org*. Τελευταία ανάκτηση 6/8/2012, από το <http://www.npr.org/about/aboutnpr/audience.html>.

Carnegie Commission on Educational Television. (1967). *Public television: A program for action*. New York: Bantam Books.

Downie Jr., L., & Schudson, M. (Noε.-Δεκ. 2009). The reconstruction of American Journalism. *American Journalism Review*, σελ. 28-51.

Judis, J. B. (2009, November 18). Anti-statism in America: Why Americans love to hate government. *The New Republic*, σελ. 18-20.

Kill Big Bird: C-U-T spells cut, as in "PBS should be cut". (28/1/2010). *The Washington Times*, σελ. B2.

New research confirms PBS the most trusted and unbiased source for news ahead of Fox news channel, CNN and other commercial networks.

(5/4/2007). *PBS News*. Τελευταία ανάκτηση 6/6/2011 από το <http://www.pbs.org/roperpoll2010/>

Poll: Americans way off on public broadcasting funding. (1/4/2011). *Politico*. Τελευταία ανάκτηση 6/6/2011 από το http://www.politico.com/blogs/onmedia/0411/Poll_Americans_way_off_on_public_broadcasting_funding.html#

Public radio finances. (2012). *NPR.org*. Τελευταία ανάκτηση 6/8/2012 από το <http://www.npr.org/about/aboutnpr/publicradiofinances.html>

Radio interference. (9/4/2011). *The Economist*, σελ. 33.

Witherspoon, J. and Kovitz, R. (2000). *A history of public broadcasting* αναθεωρημένο από τους R. K. Avery & A G. Stavitsky. Washington, D. C.: Current publishing.

Η πικρή περιπέτεια της Δημόσιας Τηλεόρασης στην Ελλάδα του 2013

Από τις προθέσεις και τον (μη) σχεδιασμό στις αρχές και το (αμφίβολο) «προϊόν»

ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗ*

Το κόστος του γυμνάσματος «δημιουργία της Δημόσιας Τηλεόρασης στη θέση της παλιάς ΕΡΤ» δεν δείχνει να οδηγεί σε εξοικονόμηση, πήλν κατά την άποψη των εξαρχής πεπεισμένων

Είναι γνωστή η αυτοαναφορικότητα του κόσμου των μέσων ενημέρωσης – με εκείνο το «μαζικής» δεν συμβιβάζεται εύκολα κανείς, πλην αν τη χρειάζεται ο ίδιος την μαζικοποίηση!–, ειδικά όταν από τις εξελίξεις ο κόσμος αυτός αισθάνεται/διαβλέπει/συνειδητοποιεί ότι διακυβεύεται ο ρόλος του. Στην κοινωνία, στο συνολικό σύστημα επικοινωνίας, στις δομές εξουσίας...

Διόλου παράξενο λοιπόν που η απόπειρα επαναρύθμισης του κρατικού (θα επανέλθουμε σ' αυτό) φορέα ραδιοτηλεόρασης στην Ελλάδα του 2013 προκάλεσε ένα πυκνό σύννεφο από τοποθετήσεις. Οι οποίες, όσο ο καιρός περνούσε, τόσο λιγότερο φώτιζαν το πού θα πάει το πράγμα, τόσο περισσότερο ξεκαθάριζαν τις δυσλειτουργίες και τις στρεβλώσεις απ' όπου ξεκίνησαν τα – επιμελώς χτισμένα, ad nauseam σχολιασμένα – αδιέξοδα της (ήδη) παλιάς καλής/κακής ΕΡΤ, που όλοι λατρέψαμε να καταγγέλλουμε.

Ας είναι. Από το «μαύρο» και τη σιγή που φιλοτέχνησε για τις τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές συχνότητες της ΕΡΤ η κυβερνητική απόφαση για ριζική δράση

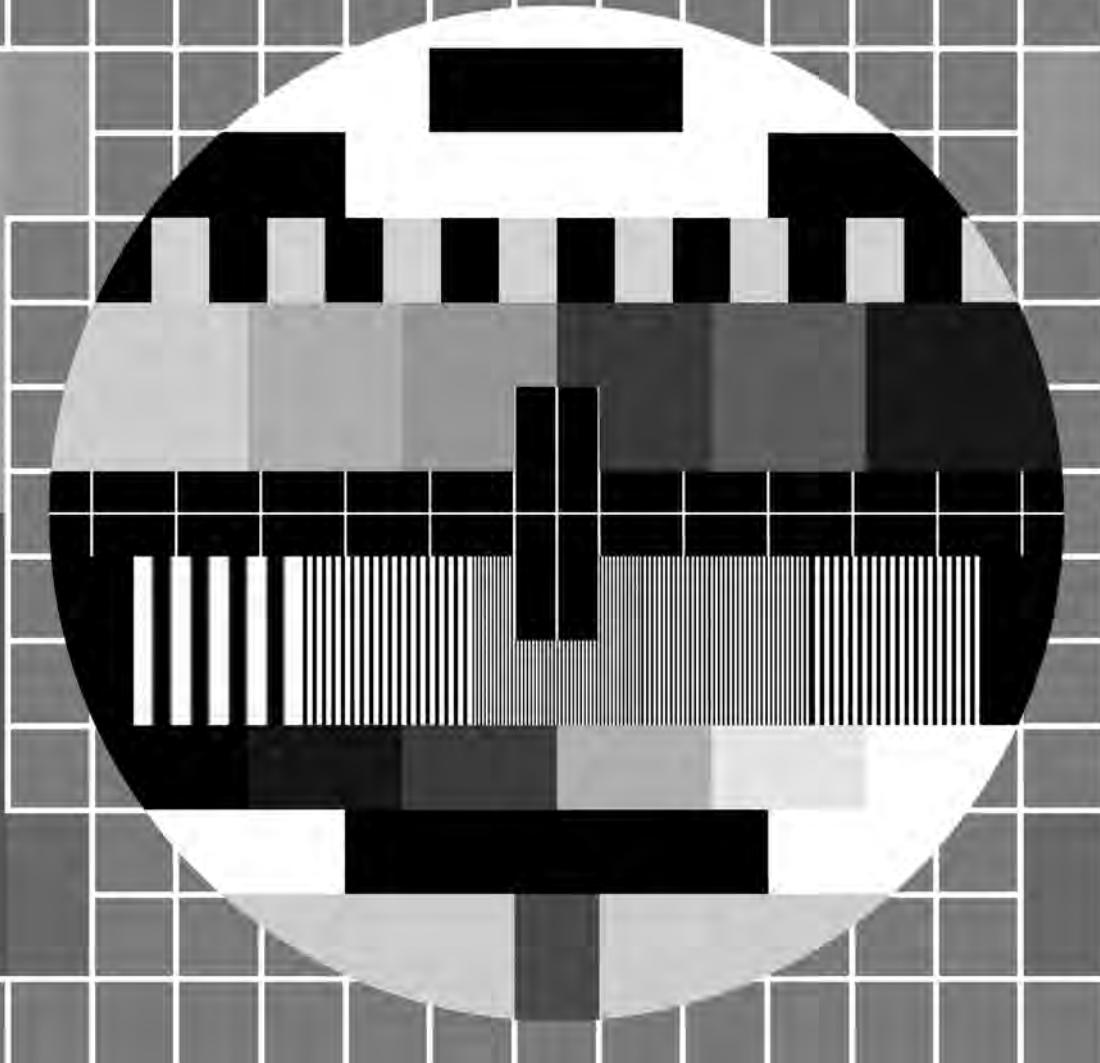
της 11ης προς 12η Ιουνίου, μέχρι τη φιλότιμη προσπάθεια της Οντίν Λιναρδάτου και του Γιάννη Τρουπή να παρουσιάσουν κάτι σαν ενημερωτική εκπομπή/«Πρωινή Ενημέρωση» της 21ης Αυγούστου (με πρώτο τους μερίδιο τηλεθέασης της τάξεως του 2,5% απέναντι σε «Ζουζούνια»/Alpha και «Tom & Jerry»/Star), δηλαδή από τις προθέσεις μέχρι το «προϊόν» με το οποίο πείσθηκε η ΕΒΥ να διακόψει την αναμετάδοση του περίπου αυτοδιαχειριζόμενου προγράμματος, που όλον αυτόν τον καιρό επιχειρούσε να παράγεται στη (σταδιακά αποδυναμωμένη) κατάληψη της ΕΡΤ, μεσολάβησαν πολλά.

Οι προθέσεις

Πολλά, που δεν αφήνουν μεγάλο περιθώριο αμφιβολίας ως προς τις προθέσεις: Το κόστος του γυμνάσματος «δημιουργία μιας νέας Δημόσιας Τηλεόρασης» στη θέση της σπάταλης, διαβλητής, κ.ο.κ., παλιάς ΕΡΤ, το υπολόγισαν και το ξαναμέτρησαν όλοι, κατά το δοκούν ο καθένας, πάντως σε εξοικονόμηση δεν δείχνει να οδηγεί, πλην κατά την άποψη των εξαρχής πεπεισμένων.

* Ο Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης υπήρξε υπό διάφορες έννοιες δημοσιογράφος. Είναι δικηγόρος.

Ο περιορισμός, πάλι, του προσωπικού των 2500+ ατόμων που στελέχωνε την ΕΡΤ, μέσα από τις επάλληλες στρώσεις 2μηνων (ή: 2μηνων+2μηνων) συμβάσεων στη μεταβατική φάση ΝΕΡΙΤ, με τις μοριοδοτήσεις (και επαναμοριοδοτήσεις, όταν ξεσηκώθηκε αχός με το πρώτο δείγμα γραφής), και που προβλήθηκε ως αναγκαστική κίνηση κατ' επιταγή της Τρόικας, δεν πείθει ούτε όσους αρχικά είχαν εντάξει αυτή την προσέγγιση στη στάθμιση των πραγμάτων. Πόσοι θα καταλήξουν να έχουν «εξοικονομηθεί»;

Μένει ασφαλώς μια άλλου τύπου πρόθεση: ιδιοκτησιακού τύπου, θα λέγαμε! Η λαϊκή θυμοσοφία το περιγράφει αυτό, «δική μας είναι η γιαγιά, ό,τι θέλουμε την κάνουμε». Κρατική ήταν η ΕΡΤ, κρατική θα 'ναι η ΝΕΡΙΤ. Πιο κοινωνιολογικά θα το θεωρούσε κανείς μια μορφή επαναφοράς κοινωνικού ελέγχου σ' ένα μέρος του δημόσιου χώρου που εμφάνιζε φαινόμενα (θεωρούμενα από τους

διατηρούντες την επίσημη εξουσία ως) ανομίας. Η Κυβέρνηση αισθάνθηκε ότι της είχε ξεφύγει «το δίκό της μέσο»: δεν το άντεξε.

Εδώ ακριβώς τέθηκε σε δοκιμασία όλη η συζήτηση περί κρατικής τηλεόρασης ή δημόσιας τηλεόρασης ή κομματικά ελεγχόμενης (με μίαντα μεταβίβασης τον συνδικαλισμό ή τα εκάστοτε υπουργικά γραφεία) ή παρεοκρατικής (εδώ μίαντες μεταβίβασης δεν χρειάζονται...) ΕΡΤ. Και «φυσικά» απομένει η ευθεία πολιτική πρόθεση. Η πρόθεση πολιτικής επιβολής – που αυτή δεν χρειάζεται ολωσδιόλου συστάσεις...

Ο (μη) σχεδιασμός

Όπως κι αν δει και αν σταθμίσει κανείς το πράγμα, οι προθέσεις στο ξεκίνημα δεν βράδυνε να καταφανεί ότι δεν κουβαλούσαν μαζί τους κάτι –στιδήποτε!– που να θύμιζε σχεδιασμό. Οι νομικές ακροβασίες για το στήσιμο της «νέας ΕΡΤ»/ΔΤ, το θεσμικό χτίσιμο της ΝΕΡΙΤ,

η αναζήτηση μεταβατικής φάσης, το nonum της δημιουργίας υπυπουργείου Δημόσιας Τηλεόρασης και του σπησίματος της ΝΕΡΙΤ (και) από τον εκκαθαριστή (όχι εν λειτουργία, αφού θεμέλιο του όλου χειρισμού ήταν η ex lege κατάλυση του νομικού προσώπου της ΕΡΤ), όλα αυτά απαίτησαν την συμπυκνωμένη νομική σοφία του ΣΤΕ προκειμένου να σταθούν όρθια. Κάπως όρθια. Όσοι από μας προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε –όχι να δικαιολογήσουμε ή να καταδικάσουμε: απλώς να εξηγήσουμε– τα σχήματα και τη λειτουργία τους σε απορημένους ξένους ανταποκριτές στην Αθήνα ή σε απευθείας ερωτώντες των διεθνών media, ή ακόμη στη νομενκλατούρα Βρυξελλών/Στρασβούργου (που «όφειλε» να δείξει ευαισθησία, και για κάποιες εβδομάδες το έπραξε, κυρίως υπό το σοκ του «μαύρου») ζήσαμε στιγμές εξαιρετικής αμηχανίας.

Πολύ περισσότερο πάντως η έλλειψη σχεδιασμού φάνηκε εκεί που πραγμα-

ΜΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΔΕΝ ΝΟΕΙΤΑΙ
ΝΑ ΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΛΕΘΕΑΣΗ.
ΟΤΑΝ ΟΜΩΣ ΣΤΡΕΦΕΣΑΙ ΣΕ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
«ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ», ΩΣ ΠΡΟΪΟΝ ΚΡΙΝΕΣΑΙ

τικά το πράγμα πληγώνει. Βλέπετε το «να κάνεις τηλεόραση» είναι μια δουλειά πολύπλοκη, εξόχως τεχνική. Που, όταν τη συνηθίσει ένα σύστημα, μπορεί να φαίνεται σχεδόν αυτόματη (άλλο αν βγάζει τηλεθέσεις, άλλο αν βγάζει «κύρος» ή «ποιότητα» – ό,τι κι αν είναι αυτά), όμως όταν την ξεκινάς με βάση συντρίμμια, είναι ανηφορική υπόθεση. Πολύ! Όταν τη σκέφτεται ένα πολιτικό γραφείο, μπορεί να φαντάζει περίπου σαν φοιτητική εκδρομή οργανωμένη από φοιτητική νεολαία, πλην όμως στην πράξη έχει δουλίτσα. Πολλή!

Όταν λοιπόν σχεδιασμός για τη μετάβαση από τις προθέσεις στο «προϊόν» δεν υπάρχει –και σχεδιασμός τεχνικός δεν υπήρξε, υπερχειλής πολιτική βούληση υπήρξε μόνον– υποσκάπτεται το ίδιο το εγχείρημα. (Θα λέγαμε μάλιστα ότι για την έκταση του μη-σχεδιασμού όπως αποκαλύφθηκε καθ' οδόν, οι πατέντες που στήθηκαν για να προχωρήσει το πράγμα δεν ήταν και λίγες. Τσαλακώθηκαν άνθρωποι βέβαια. Διακωμωδήθηκαν αρχές –σ' αυτό θα επανέλθουμε ευθύς αμέσως–, όμως «το δαιμόνιον του Έλληνας» δούλεψε. Από τη στρατολόγηση ιδιωτικού στούντιο μέχρι την αξιοποίηση της παλιάς YENED, ή την παρ' ολίγον προσφυγή στις σεβάσιμες εγκαταστάσεις της Μουρούζη ή στην ανάθεση ρόλου στο... υπουργείο Οικονομικών, η λογική της πατέντας έλαμψε!)

Οι αρχές

Όπως εύκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς, σε μια τέτοια ιστορία που έτρεξε υπό τέτοιες συνθήκες, η επίκληση αρχών (και «αρχών») λειτούργησε εξαρχής ως ψωμοτύρι. Αρχή της οικονομίας πόρων, της διαφάνειας, της αποκομματικοποίησης από τη μια πλευρά – στο ξεκίνημα. Αρχή της ελευθερίας του λόγου και δικαίωμα στην ενημέρωση, αρχή της συνέχειας της δημόσιας τηλεόρασης, των δικαιωμάτων των εργαζόμενων από την άλλη πλευρά – μετά το «μαύρο».

Όσο το πράγμα προχωρούσε, τόσο οι αρχές ξεφτιζαν. Δείτε: η ρητορική προσφυγή στο καημένο το νομοσχέδιο Μόσιαλου ή στις προτάσεις Αλιβιζάτου, όταν και όπως έγινε (κι από τις δυο πλευρές, η καθεμιά με τη λογική της βέβαια...), πήγε να ξυπνήσει τις όποιες αρχές είχαν προσπαθήσει να ενσωματώσουν τα εγχειρήματα εκείνα φορές φορές απλοϊκά, όπως, π.χ., ήδη το σεπτόν Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης «μας» αποτέλεσε κωμικοτραγική μεταφορά στα καθ' ημάς του Conseil Supérieur de l' Audiovisuel...

Όμως η επίκληση αρχών εκ του πονηρού χαλάει την ουσία τους, τις καθιστά «αρχές»: άντε να πείσεις και να πεισθείς για την απουσία πολιτικού/κυβερνητικού/κομματικού (ή διακομματικού, ή κοινοκρατούμενου συνδικαλιστικού) ελέγχου στη διαδικασία διαμόρφωσης της NEPIT, άντε να στηριχθείς στη σοβαρότητα της μοριοδότησης για την επιλογή προσω-

πικού, και μάλιστα δημοσιογράφων, και μάλιστα στελεχών (!) στη μεταβατική/ενδιάμεση φάση, ύστερα στην οριστική...

Το (αμφίβολο) «προϊόν»

Και με τα τούτα και με τα κείνα φθάσαμε λίγο μετά τον Δεκαπενταύγουστο στην παραγωγή τηλεοπτικού προϊόντος. Το σεμνό μπλεδάκι και το πρασινάκι (με το πράσινο από πάνω, οι λεπτομέρειες μετρούν σ' αυτά!) που πλαισίωσαν τη (νέα) παρουσία της ΔΤ στις οθόνες, ίσως να καταγραφεί τελικώς ως το καλύτερο που παρήγαγε η Κυβέρνηση μετά την απόφασή της για μαύρο στις τηλεοπτικές οθόνες! Διέθετε αυτός ο χρωματικός κώδικας όλη τη λεπτότητα της ομολογημένης ταυτότητας του εγχειρήματος, ως (α) δικομματικού, (β) αχνού/χλωμού, (γ) με το-πάνω-χέρι-στο-ΠΑΣΟΚ.

Από κει και πέρα η φιλότιμη προσπάθεια των Λιναρδάτου/Τρουπή να «βγάλουν» αυγουσιτιάτικα συζήτηση σε πάνελ με θέματα επικαιρότητας, μας πάει πίσω πίσω σε ημέρες όπου η κρατική τηλεόραση (να πούμε δεκαετίας του '80;) πάσχιζε να σταματήσει να είναι μόνο συρραφή Δελτίων Τύπου (ΔΤ= κοιτάξτε σύμπτωση αρχικών!) της επίσημης/κρατικής άποψης. Η κάμερα εντυπωσιακά ασταθής, το καθόρισμα συνεχώς να αλλάζει. Το στήσιμο στο σκηνικό άβολο. Οι διστακτικοί πρώτοι προσκεκλημένοι, μαγκωμένοι. Τα ρεπορτάζ δρόμου για «θέματα επικαιρότητας» παρομοίως. Μόνον όταν τα θέματα ξέφυγαν προς τα διεθνή – καλά να 'ναι η χρήση χημικών στη Συρία, ο εκτροχιασμός διαδηλώσεων στην Αίγυπτο!–, που κάπως παραπάνω τα κατέχει η Οντίν Λιναρδάτου, το πράγμα άρχιζε να θυμίζει την κρατική/παρεϊκή τηλεόραση των τελευταίων χρόνων, που όλοι μεν λατρεύαμε να κατηγορούμε, πλην όμως είχε καταφέρει –δηλαδή: οι συντελεστές της, οι άνθρωποί της είχαν καταφέρει– να κάνει «κάποια συζήτηση», να βγάζει κάποιες αντιθέσεις, να έχει κάποιες αιχμές.

Κακώς ξεκινήσαμε αυτό το σημείωμα αναφέροντας τα πρώτα στοιχεία τηλεθέσης: όντως μια Δημόσια Τηλεόραση δεν κρίνεται, δεν πρέπει να κρίνεται, δεν νοείται να κρίνεται απ' εκεί. Όμως όταν όλη σου η διαδικασία δείχνει να στρέφεται σε παραγωγή «προϊόντος», ως προϊόν κρίνεσαι. ^

Υποσημείωση

Στο σημείωμα αυτό συνειδητά αποφύγαμε την αναφορά σε ονόματα των συντελεστών αυτής της πορείας. Όλοι έχουμε ονόματα, όμως qua personalia, olent. Μόνον τους δυο ηρωικούς –στα μέτρα των ημερών– συντελεστές της πρώτης ενημερωτικής παρουσίας της ΔΤ θεωρήσαμε αναγκαίο να μνημονεύσουμε ονομαστικά.

Όχι, δε, οι Μόσιαλος-Αλιβιζάτος δεν μνημονεύονται ως ονόματα. Ως θεσμοί της παράξενης εποχής μας αναφέρθηκαν εδώ.

Δημόσια μέσα ενημέρωσης: Αποστολή αδύνατη

Είναι η κυβερνητική ραδιοτηλεόραση άνευ σημασίας;

TOY GARY THOMAS *

Ποια κυβερνητική υπηρεσία των ΗΠΑ χαρακτηρίστηκε «δυσλειτουργική» και κάθε χρόνο βαθμολογείται ως η χειρότερη –ή σχεδόν– θέση εργασίας στην κυβέρνηση; Αν μαντέψατε πως είναι το BBG, έχετε δίκιο

Ποια κυβερνητική υπηρεσία των ΗΠΑ πρόσφατα χαρακτηρίστηκε «δυσλειτουργική» από τον Γενικό Επιθεωρητή του Υπουργείου Εξωτερικών, και χρόνο με το χρόνο βαθμολογείται στις έρευνες των εργαζομένων ως η χειρότερη –είτε η σχεδόν χειρότερη– θέση εργασίας στην κυβέρνηση; Αν μαντέψατε πως είναι το Broadcasting Board of Governors (Κυβερνητικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο), που επιβλέπει τη *Voice of America/Φωνή της Αμερικής*, το *Radio Marti*, το *Radio Free Europe*, και τους υπόλοιπους φορείς ενημέρωσης της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, έχετε δίκιο. Το 2009 ο αρθρογράφος της *Washington Post* Joe Davidson έγραψε ότι το BBG κατέληξε να γίνει συνώνυμο με τον «πάτο του βαρελιού στην κυβέρνηση».

Το βασικό πρόβλημα του BBG και των επιμέρους φορέων του είναι η θεσμική σχιζοφρένεια. Είναι ταυτόχρονα ειδησεογραφικός οργανισμός, που προσπαθεί να γίνει κυβερνητικό πρακτορείο, και κυβερνητικό πρακτορείο που προσπαθεί να γίνει ειδησεογραφικός κόμβος. Από το 1942 η κυβέρνηση των ΗΠΑ μετέ-

διδε ειδήσεις –και τώρα στέλνει μηνύματα, «τουϊτάρει» και «ποστάρει» στο facebook– σε ολόκληρο τον κόσμο. Η VOA ήταν το πρώτο και παραμένει το πιο γνωστό κυβερνητικό ραδιοτηλεοπτικό μέσο. Στην πρώτη εκπομπή της (στα γερμανικά) ο εκφωνητής είπε: «Οι ειδήσεις μπορεί να είναι καλές ή κακές. Θα σας πούμε την αλήθεια».

Οι δημοσιογράφοι της VOA είχαν σαφή εντολή, βάσει του Ιδρυτικού Χάρτη που ο Πρόεδρος Gerald Ford κατέθεσε ως νόμο το 1976, να μεταδίδουν αμερόληπτα τις ειδήσεις στον κόσμο, και ειδικότερα στις χώρες που δεν δέχονταν τις λογοκριμένες ειδήσεις. Αλλά ο Χάρτης αναφέρει επίσης ότι η VOA «θα παρουσιάζει με τρόπο σαφή και αποτελεσματικό την εκάστοτε πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών, και συγχρόνως θα τη σχολιάζει με υπεύθυνες συζητήσεις και απόψεις». Η σχιζοφρένεια λοιπόν ενσωματώθηκε εξ αρχής στην εξίσωση.

Σήμερα ωστόσο το πρόβλημα των αντικρουόμενων αποστολών επιδεινώνεται από το γεγονός ότι το BBG –και ειδικότερα η VOA, όπου εργάστηκα ως ανταποκριτής και αναλυτής ειδήσεων

* Ο Gary Thomas εργάστηκε επί 27 χρόνια στην *Voice of America* (VOA) μέχρι να πάρει σύνταξη το 2012. Ήταν ανώτερος ανταποκριτής και αναλυτής ειδήσεων, εξειδικευμένος σε θέματα εθνικής ασφάλειας και υπηρεσιών πληροφοριών. Υπηρέτησε στο Ισλαμαμπάντ και στην Μπανγκόκ, και κάλυψε θέματα σε όλη τη Νότια και Νοτιοανατολική Ασία.

rangizz / Shutterstock.com

επί 27 χρόνια- έχει αποτελεματωθεί εξαιτίας της διογκωμένης γραφειοκρατίας, των άκαρπων προσπαθειών, τον πόλεμο αλληλοεξόντωσης μεταξύ των φορέων μετάδοσης και τις διακριτικές (αν κι όχι πάντα) προσπάθειες πολιτικοποίησης της είδησης. Το ανθρώπινο δυναμικό έχει διαφθαρεί και η αξιοπιστία των ειδήσεων έχει υποσκαφθεί. Τίθεται το ερώτημα αν, δεδομένου ότι οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έχουν πλέον μια πρωτοφανή πρόσβαση σε ειδήσεις και πληροφορίες, εξακολουθούμε να χρειαζόμαστε τη VOA και τους συναφείς φορείς να επιχειρούν αυτό τον αδέξιο χορό μεταξύ δημοσιογραφίας και δημόσιας διπλωματίας.

Όσοι χαράσσουν πολιτική, έχουν από καιρό κατατάξει την αμερικανική ραδιοτηλεόραση ως τμήμα της δημόσιας διπλωματίας. Στην ιστοσελίδα του Κέντρου Δημόσιας Διπλωματίας του πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας σημειώνεται ότι ο όρος επινοήθηκε για να αποφεύγεται η υποτιμητική λέξη «προπαγάνδα». Το Κέντρο αναφέρει ότι «κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η δημόσια διπλωματία έχει ευρέως θεωρηθεί ως ο διαφανής τρόπος με τον οποίο μια κυρίαρχη χώρα επικοινωνεί με το κοινό σε άλλες χώρες, με στόχο την ενημέρωση και την επιρροή ακροατηρίων στο εξωτερικό για σκοπούς προώθησης του εθνικού συμφέροντος και των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της [τονισμός με πλάγια από το συγγραφέα]».

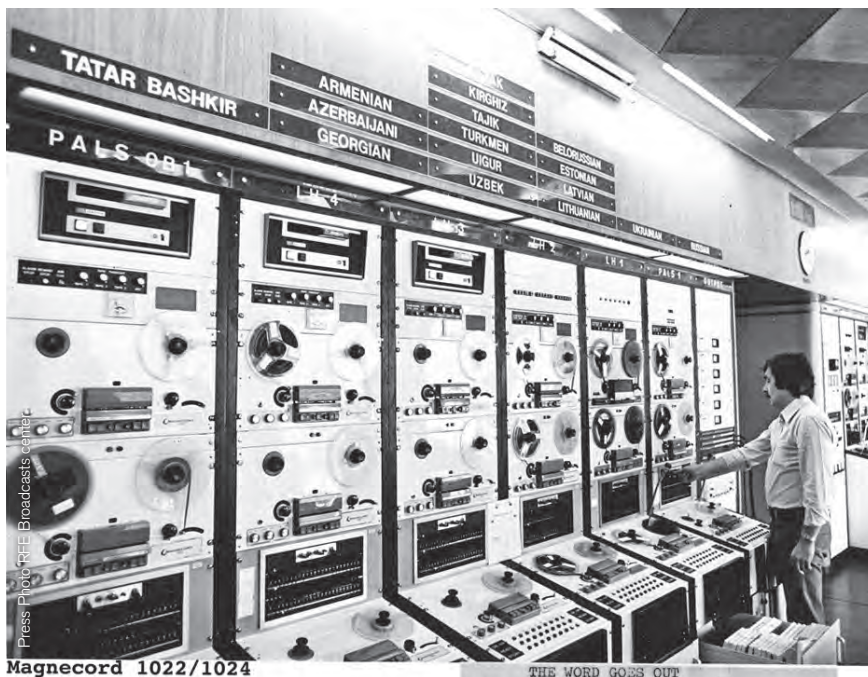
Με άλλα λόγια η «δημόσια διπλωματία» είναι απλά οι δημόσιες υποθέσεις -δηλαδή η φημολογία, η προπαγάνδα, η αποστολή μηνυμάτων, πείτε το όπως θέλετε- με καινούργιο τίτλο και νέα συσκευασία για εξωτερική κατανάλωση.

ΟΣΟΙ ΧΑΡΑΣΣΟΥΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΕΧΟΥΝ ΑΠΟ ΚΑΙΡΟ ΚΑΤΑΤΑΞΕΙ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΩΣ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ

Η πρώην Υπουργός Εξωτερικών Hillary Clinton είπε πολλά πριν αποχωρήσει από το Υπουργικό Συμβούλιο του Obama. «Έχουμε εγκαταλείψει την αρένα της ραδιοτηλεόρασης», είπε ενώπιον του Κογκρέσου. «Έχουμε ιδιωτικούς σταθμούς, όπως το CNN, το Fox, το NBC, όλα αυτά. Υπάρχουν εκεί έξω, μεταφέρουν πληροφορίες. Αλλά δεν κάνουμε αυτό που κάναμε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Το BBG είναι ουσιαστικά νεκρό όσον αφορά την ικανότητα του να μεταδώσει ένα μήνυμα σε όλο τον κόσμο». Η VOA συχνά αποκαλείται πρακτορείο προπαγάνδας, αλλά δεν είναι έτσι. Έχει εκπληρώσει το ρόλο της δημόσιας διπλωματίας της, μεταδίδοντας ρεπορτάζ, τα οποία αναφέρονται ως επίσημες απόψεις της κυβέρνησης. Με τον τρόπο αυτό, ο διαχωρισμός μεταξύ ειδήσεων και προπαγάνδας διατηρείται, τουλάχιστον στη θεωρία.

Οι ανταποκριτές της VOA ταξιδεύουν με κανονικά διαβατήρια (αν και οι μη δημοσιογράφοι εργαζόμενοι χρησιμοποιούν «επίσημα» ή «διπλωματικά» διαβατήρια) και λαμβάνουν δημοσιογραφικές θεωρήσεις εισόδου (βίζα), για να

Magnecord reel to reel tape recorders

1977 Press Photo Radio Free Europe Broadcasts Center
 Historic Images Part Number: RRX93041
 Radio Free Europe 09/06/1977

THE WORD GOES OUT
 A technician at Radio Free Europe and Radio Liberty in Munich, West Germany, mans the control board where tapes in different languages carry U.S.-sponsored broadcasts to the U.S.S.R. and East European countries. From here, uncensored 10-minute newscasts every hour in 22 languages up to 24 hours a day foil Communist attempts in the Soviet Union and Soviet bloc countries to control information received by people under their rule.

Ένας τεχνικός, στο στούντιο του Radio Free Europe στο Μόναχο της (Δυτικής, τότε) Γερμανίας το 1977, ελέγχει τα μαγνητόφωνα με μπομπίνες σε διάφορες γλώσσες για την εκπομπή ειδήσεων προς την ΕΣΣΔ και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

ταξιδέψουν σε χώρες με υποχρέωση θεώρησης. Ωστόσο όταν τα στελέχη και η διοίκηση της VOA ή του BBG ταξιδεύουν στο εξωτερικό, χρησιμοποιούν επίσημα ή διπλωματικά διαβατήρια και λαμβάνουν υλικοτεχνική και άλλη βοήθεια από τις τοπικές πρεσβείες των ΗΠΑ. Δεν είναι παράξενο που οι κυβερνήσεις βρίσκονται σε σύγχυση σχετικά με το ρόλο της αμερικανικής διεθνούς ραδιοτηλεόρασης.

Η VOA κέρδισε παγκοσμίως την αξιοπιστία της στη βάση της τίμιας δημοσιογραφίας της, ακόμα κι όταν τα θέματά της συγκρούονταν με την αμερικανική πολιτική. «Κάποιοι θα υποστήριζαν ότι ως δίκτυο χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση, η VOA θα έπρεπε να απεικονίζει πάντα την αμερικανική πολιτική ως σωστή κι επιτυχημένη», έγραψε ο πρώην διευθυντής της VOA Sanford Ungar στο περιοδικό *Foreign Affairs* το

2005. «Αλλά η εμπειρία αποδεικνύει ότι η VOA απολαμβάνει περισσότερη εκτίμηση και είναι πιο αποτελεσματική, όταν λειτουργεί ως το αμερικανικού τύπου πρότυπο ειδησεογραφικού οργανισμού, που παρουσιάζει μια ισορροπημένη άποψη των εγχώριων και διεθνών γεγονότων, δίνοντας το παράδειγμα για το πώς η ανεξάρτητη δημοσιογραφία μπορεί να ενισχύσει τη δημοκρατία».

Η VOA ήταν τμήμα της Υπηρεσίας Πληροφοριών των ΗΠΑ (USIA), η οποία αποτελούσε έναν από τους βραχίονες του υπουργείου Εξωτερικών. Όμως η VOA, ειδικότερα η Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων, η οποία παρέχει περιεχόμενο σε 45 γλώσσες, αγωνίστηκε για να προστατεύσει τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία του οργανισμού απέναντι σε απόπειρες κυβερνητικών αξιωματούχων να επηρεάσουν την κάλυψη των ειδήσεων. Κάποτε ένας Αναπληρωτής Επι-

κεφαλής της διπλωματικής αποστολής στο Πακιστάν απείλησε να με πετάξει έξω από τη χώρα, αν πήγαινα στο τότε κομμουνιστικό Αφγανιστάν χωρίς την άδεια της πρεσβείας. Στο άρθρο του στο *Foreign Affairs* ο Ungar παραθέτει περιπτώσεις από τις προσπάθειες ενός εκ των προκατόχων του, του David Jackson, να παραποιήσει την ειδησεογραφική κάλυψη προκειμένου να είναι ευνοϊκή για την κυβέρνηση Bush, ειδικά κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ. (Διαψεύδοντας ο Jackson –Εκτελεστικός Διευθυντής Σύνταξης σήμερα στην *The Washington Times*– αρνήθηκε τους ισχυρισμούς του Ungar, λέγοντας ότι το άρθρο του ήταν «γεμάτο με λάθη και ανυπόστατες κατηγορίες».)

Το 1994 το Κογκρέσο αναδιοργάνωσε τη λειτουργία της κυβερνητικής διεθνούς ραδιοτηλεόρασης με την ίδρυση του Κυβερνητικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου (BBG) εντός της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (USIA), ώστε να επιβλέπει όλους τους φορείς ραδιοτηλεόρασης. Η USIA στο σύνολό της καταργήθηκε πέντε χρόνια αργότερα, με όλες τις μη ραδιοτηλεοπτικές λειτουργίες (δημόσιες υποθέσεις πρεσβειών, βιβλιοθήκες, κ.λπ.) να περνούν υπό τον έλεγχο του υπουργείου Εξωτερικών, ενώ το BBG διατηρήθηκε ως ξεχωριστός οργανισμός. Το BBG επρόκειτο να λειτουργήσει ως ένα «τείχος προστασίας» ενάντια στις πολιτικές ή γραφειοκρατικές επιρροές στην ακεραιότητα των ειδήσεων. Όμως, αντί να αποτελέσει τη λύση, έγινε το πρόβλημα. Το μερικής απασχόλησης, εννεαμελές, πολιτικά διορισμένο διοικητικό συμβούλιο –μισοί Δημοκρατικοί και μισοί Ρεπουμπλικάνοι, με τον υπουργό Εξωτερικών ως *ex officio* μέλος– άρχισε να μικροδιαχειρίζεται τις λειτουργίες μέσω της δημιουργίας ενός διοικητικού γραφείου, που ονομάστηκε Διεθνές Γραφείο Ραδιοτηλεόρασης. Το Γραφείο ασχολείται με την καθημερινή λειτουργία των ραδιοτηλεοπτικών φορέων, αλλά με την πάροδο του χρόνου έχει επεκταθεί σε περιφερειακά προγράμματα, όπως η έρευνα κοινού και ο στρατηγικός σχεδιασμός – στην ουσία οτιδήποτε θέλει να του αναθέσει το διοικητικό συμβούλιο. Ο

γερουσιαστής Richard Lugar έγραψε το 2010 στην *Foreign Service Journal* ότι «μετά από 15 χρόνια είναι σαφές ότι αντ'ί να λειτουργεί ως ένα πολιτικό "τείχος προστασίας" το BBG συχνά γίνεται πολιτικό "μπαλάκι", καθώς οι διορισμοί για το διοικητικό συμβούλιο εμπλέκονται στην κομματική πολιτική».

Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της μικροδιαχείρισης είναι ότι η εμπορευματοποίηση έχει ριζώσει στη VOA, όπου το κυνήγι για τα νούμερα ακροαματικότητας έχει καταστεί πρωτίστης σημασίας και οι ειδήσεις έχουν ευτελιστεί στον ίδιο σχεδόν βαθμό όπως στα δίκτυα και στους σταθμούς ολόκληρης της χώρας. Όπως το θέτει μια έκθεση του McCormick-Tribune Foundation του 2007: «Κάποτε ήταν η κύρια δύναμη του αμερικανικού οπλοστασίου στον πόλεμο των ιδεών χάρη στο δηκτικό και στοχευμένο πρόγραμμά της, τα τελευταία χρόνια όμως η αμερικανική διεθνής ραδιοτηλεόραση είχε σαμπανεβάζματα και κατέληξε ένας ακόμα ανταγωνιστής στο συνωστισμένο πεδίο των εμπορικών ραδιοτηλεοπτικών φορέων, προσφέροντας ένα μενού από διασκέδαση, λαϊκή κουλτούρα και ειδήσεις».

Το BBG προσέλαβε στελέχη από την αγορά, πολλά απ' αυτά πρώην διευθυντές του CNN, προκειμένου να επιτύχει τον εμπορικό της στόχο. Οι σκληρές ειδήσεις, «το ψωμοτύρι» της VOA από το ξεκίνημά της, έχουν υποβαθμιστεί κατά πολύ. Αυξήθηκε η πίεση για πιο ανάλαφρες ιστορίες, διάρκειας το πολύ δύο λεπτών, οι οποίες στη συνέχεια μεταφράζονται για χρήση από τις γλωσσικές υπηρεσίες. (Δεν υπάρχει σχεδόν καμιά αγγλόφωνη τηλεοπτική εκπομπή, και οι αγγλόφωνες ραδιοφωνικές εκπομπές έχουν μειωθεί δραστικά, παρόλο που είναι το ισχυρότερο μέσο επικοινωνίας με τα απομακρυσμένα ακροατήρια που δεν διαθέτουν υπολογιστές ή τηλεοράσεις.)

Τα δημοσιογραφικά πρότυπα της VOA έχουν κλονιστεί λόγω αυτής της πίεσης, προς όφελος ενός εμπορικότερου προγράμματος. Για παράδειγμα, ίσχυε πάντα ο αυστηρός κανόνας των δυο πηγών: Τα βασικά στοιχεία όλων των θεμάτων έπρεπε να επαληθευτούν από δυο πηγές

Η VOA ΕΧΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΣΑΦΗ
ΕΝΤΟΛΗ ΝΑ ΜΕΤΑΔΙΔΕΙ
ΑΜΕΡΟΛΗΠΤΑ ΤΙΣ
ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΣΕ ΟΛΟ
ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΑΛΛΑ
ΚΑΙ ΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ
ΜΕ ΤΡΟΠΟ ΣΑΦΗ ΚΑΙ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΤΗΝ
ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΗΠΑ

(συνήθως δυο πρακτορεία ειδήσεων) πριν από τη μετάδοση μιας ειδήσης. Η μοναδική εξαίρεση ήταν αν ένας ανταποκριτής της VOA υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας του γεγονότος. Όμως μερικές από τις γλωσσικές υπηρεσίες παραπονέθηκαν για καθυστερήσεις στην αποστολή ειδήσεων από τη Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων. Ο διευθυντής της VOA, David Ensor, και μια εσωτερική έκθεση για τη λειτουργία των ειδήσεων που ακολούθησε, πρότειναν να καταργηθεί ο προαπαιτούμενος κανόνας των δυο πηγών και να επιτρέπεται η μετάδοση των ειδή-

σεων με βάση μια αποδιδόμενη πηγή, συνήθως κάποιο πρακτορείο ειδήσεων.

Η Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων αντιστάθηκε στις προσπάθειες για υποβάθμιση της λειτουργίας των ειδήσεων, κι αυτό οδήγησε σε συγκρούσεις με τη διοίκηση. Η διοίκηση της VOA προσπάθησε να διαλύσει το Τμήμα, που στελεχώνεται από επαγγελματίες δημοσιογράφους, και να σκορπίσει τα μέλη του στις γλωσσικές υπηρεσίες. Παραδοσιακά το μεγαλύτερο μέρος των ειδήσεων της VOA παράγεται από τους δημοσιογράφους στην Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων και αποστέλλεται στις διάφορες γλωσσικές υπηρεσίες, όπου μεταφράζεται για το αντίστοιχο κοινό τους. Εδώ κι αρκετό καιρό οι γλωσσικές υπηρεσίες είναι πρόθυμες να διευρύνουν τα καθήκοντά τους, και η ηγεσία του οργανισμού πιστεύει πλέον ότι ένας μεγάλος όγκος της δουλειάς που γίνεται από την Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων μπορεί να γίνεται από τις γλωσσικές υπηρεσίες. «Τώρα πρέπει να αγωνιζόμαστε κάθε μέρα για να καλύψουμε τις σημαντικές ειδήσεις», είπε ένας αρχισυντάκτης της VOA, που προτίμησε να διατηρήσει την ανωνυμία του.

Το πολιτικά λανθασμένο μυστικό στη VOA είναι η παράφορα αντιφατική δημοσιογραφική διορατικότητα των γλωσσικών υπηρεσιών. Κάποιοι διαθέτουν μεγάλη δημοσιογραφική εμπειρία· άλλοι δυστυχώς όχι. Η ανομοιότητα αυτή εξηγείται από το απλό γεγονός ότι είναι δύσκολο να βρεθούν άνθρωποι, που να μιλούν άπταιστα μια δεδομένη γλώσσα και ταυτόχρονα να έχουν εμπειρία στο είδος της αυστηρής δημοσιογραφίας που παραδοσιακά απαιτεί η VOA. Πολλοί, εδώ ή στη χώρα καταγωγής τους, είναι ακαδημαϊκοί αλλά δεν έχουν δημοσιογραφικό υπόβαθρο. Οι υπηρεσίες στρέφονται συχνά προς τις κοινότητες των μεταναστών για προσλήψεις κι αρκετοί από το προσωπικό προέρχονται από χώρες όπου οι ειδησιογραφικοί οργανισμοί είναι πολιτικά προκατειλημμένοι ή φιλοκυβερνητικοί. Μερικές γλωσσικές υπηρεσίες –ειδικά εκείνη που εκπέμπει στη γλώσσα φαρσί στο Ιράν– έχουν επικριθεί στο Καπιτώλιο κι αλλού για υποτιθέμενη διαστρέ-

βλωση στις εκπομπές τους, που προκύπτουν σε μεγάλο βαθμό από βαθιές κομματικές διαφορές γύρω από τις εξελίξεις ή τα κινήματα στις χώρες όπου εκπέμπουν.

Αλλά οι αξιωματούχοι της VOA εξακολουθούν να αρνούνται ότι τίθεται θέμα ανομοιογένειας στη δημοσιογραφική εμπειρία. Σε μια πρόσφατη αναθεώρηση του προγράμματος της Κεντρικής Διεύθυνσης Ειδήσεων, ένας από τους αξιωματούχους που συμμετείχε δήλωσε: «Υπάρχουν ακόμα δυο κατηγορίες δημοσιογράφων σ' αυτό το χώρο, οι αγγλόφωνοι δημοσιογράφοι και όλοι οι άλλοι, που είναι δημοσιογράφοι ή συνεργάτες. Και ορισμένοι από αυτούς τους δημοσι-

σφέρει τη δική της οπτική για την ίδια ιστορία. Αν εκδηλωθεί μια σύγκρουση, για παράδειγμα, στα σύνορα Ινδίας-Πακιστάν, η προσκείμενη στο Πακιστάν υπηρεσία μπορεί να μεταδώσει με πολύ διαφορετικό τρόπο τα γεγονότα από την υπηρεσία που απευθύνεται στην Ινδία.

Το BBG προσπαθεί να πουλήσει στην Κυβέρνηση Obama και το Κογκρέσο ένα οργανωμένο σχέδιο συγχώνευσης όλων των ραδιοτηλεοπτικών φορέων σε κάτι που ονομάζεται Παγκόσμιο Δίκτυο Ειδήσεων, υπό την εξουσία ενός διεθνούς ραδιοτηλεοπτικού τσάρου. Το στρατηγικό σχέδιο του BBG περιγράφει λεπτομερώς ένα μεγαλεπήβολο όραμα, «να γίνει το κορυφαίο πρακτορείο ειδήσεων

αύξηση του προϋπολογισμού, κάτι για το οποίο δύσκολα θα έδινε έγκριση το Κογκρέσο, το Παγκόσμιο Δίκτυο Ειδήσεων δεν μπορεί να ελπίζει ότι θα ανταγωνιστεί τους άλλους ειδησεογραφικούς φορείς.

Και παραμένει αναπάντητο το ερώτημα, αν αυτό που θα προκύψει από τη συγχώνευση θα είναι πραγματικά ένας οργανισμός ειδήσεων. Το συμβούλιο και η διοίκηση της VOA λένε πως ο Ιδρυτικός Χάρτης της εξακολουθεί να ισχύει, αλλά μια δήλωση για τη νέα αποστολή στο στρατηγικό σχέδιο αναφέρει ότι στόχος είναι «να ενημερώνει, να εμπλέκει και να συνδέει τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο για την υποστήριξη της ελευθερίας και της δημοκρατίας [τονισμός με πλάγια από το συγγραφέα]».

Αυτή η τελευταία φράση αποτελεί συνηγορία, όχι δημοσιογραφία. Καθεστώς σε όλο τον κόσμο –ιδιαίτερα τα εχθρικά, όπως του Ιράν– θα τη διαβάσουν και θα αντιμετωπίσουν τη VOA ως όργανο της κυβέρνησης των ΗΠΑ, που απεργάζεται την αλλαγή του καθεστώτος. Αυτή η διατύπωση όχι μόνο υποσκάπτει τη δημοσιογραφική αξιοπιστία της VOA, αλλά θέτει τους ανταποκριτές της σε ακόμα μεγαλύτερο κίνδυνο απ' ό,τι χρειάζεται.

[Δόθηκε η ευκαιρία στη VOA να σχολιάσει τα ζητήματα που θίγονται σ' αυτό το άρθρο, ενώ τέθηκαν ερωτήματα στον οργανισμό προς απάντηση. Αρνήθηκαν να απαντήσουν σ' οποιαδήποτε ερώτηση.] **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Ανδρέας Παναγόπουλος
Επιμέλεια: Μαργαρίτα Κυριάκου

ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ VOA ΕΙΝΑΙ Η «ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ». ΑΥΤΟ ΣΥΝΙΣΤΑ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑ, ΟΧΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΚΑΙ ΥΠΟΣΚΑΠΤΕΙ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ

ογράφους και συνεργάτες είναι εξίσου καλοί ή καλύτεροι στην καθομιλουμένη από τους αγγλόφωνους, και πιστεύουμε πως η Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων αδικεί τον ίδιο της τον εαυτό με το να μην επιτρέπει, να μην επωφελείται στην ουσία, από όλες τις πηγές ειδήσεων της VOA που καλύπτουν θέματα».

Κατά συνέπεια η Κεντρική Διεύθυνση Ειδήσεων δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί τη δημοσιογραφική συνοχή της VOA. Πράγματι η VOA έχει πλέον 45 διαφορετικές ειδησεογραφικές λειτουργίες, που καθεμιά έχει τη δυνατότητα να προ-

στον κόσμο μέχρι το 2016». Υπάρχουν ενδείξεις ότι το σχέδιο αυτό μπορεί να μπει στο ράφι ή να επιβραδυνθεί προς το παρόν, λόγω του εύθραυστου δημοσιονομικού κλίματος. Ο προβλεπόμενος προϋπολογισμός του BBG για το 2013 είναι 756 εκατομμύρια δολάρια –κουτσουρεμένη εκδοχή στον κυβερνητικό σχεδιασμό– και η προσπάθεια που οραματίζεται το BBG απαιτεί τεράστιες αυξήσεις για να γίνει σωστά.

Ο προτεινόμενος προϋπολογισμός του 2014 ανέρχεται στα 732 εκατομμύρια δολάρια. Χωρίς μια σημαντική

Σημειώσεις της Δημοσιογραφίας

USIA: Αμερικανική κυβερνητική υπηρεσία ενημέρωσης και προπαγάνδας που λειτούργησε μεταξύ Αυγούστου 1953 και Σεπτεμβρίου 1999. Μεταξύ άλλων εξέδιδε και το περιοδικό *Dialogue*, τα οποία πρωτοβγήκε το 1968 και εκδιδόταν σε 14 γλώσσες. Στην Ελλάδα κυκλοφορούσε δωρεάν με τίτλο *Διάλογος*. (βλ. Φώντας Τρούσας, «Διάλογος, το περιοδικό της Αμερικανικής Πρεσβείας», 14/5/2013, http://diskoryxeion.blogspot.gr/2013/05/blog-post_14.html και «Irving Sablosky interviewed by Charles Stuart Kennedy», *Foreign Affairs Oral History Project*, 21/2/2000, <http://international.loc.gov/service/mss/mssmisc/mfdip/2005%20txt%20files/2004sab02.txt>) [τελευταία ανάκτηση: 4 Ιουλίου 2013] Οι περισσότερες αρμοδιότητες της

USIA μεταφέρθηκαν στον υφυπουργό Εξωτερικών για Δημόσιες Υποθέσεις και Δημόσια Διπλωματία, ενώ οι ραδιοτηλεοπτικές δραστηριότητές της στο BBG.

The Washington Times: Υπερδεξιά αμερικανική ημερήσια εφημερίδα, ιδιοκτησίας της συντηρητικής θρησκευτικής οργάνωσης Unification Church. Ιδρυτής και των δύο ήταν ο Sun Myung Moon (1920-2012).

Ο David Jackson αντικαταστάθηκε από τον John Salomon, ο οποίος ανέλαβε ως Εκτελεστικός Διευθυντής Σύνταξης στη *Washington Times* στις 8/7/2013: www.washingtontimes.com/blog/marketing/2013/jul/8/john-solomon-named-editor-and-vice-president-conte/ ^

Το δράμα των καινοτόμων

Δεν έχουν δικαίωμα οι πρωτοπόροι να καθιερώνουν νέα πρότυπα επιτυχίας;

ΤΩΝ MICHAEL SCHUDSON ΚΑΙ KATHERINE FINK *

Katerina Planina / Shutterstock.com

Πριν από μερικούς μήνες, στην ιστοσελίδα του Poynter Institute, ο Bill Adair του PolitiFact προέτρεπε «να αποδομήσουμε το ειδησεογραφικό άρθρο». Πρέπει να επινοήσουμε εκ νέου με τρόπο ριζικό τη δημοσιογραφία, υποστήριζε, και μάλιστα ξεκινώντας από το θεμέλιο λίθο της, την «ιστορία». «Ήρθε η ώρα να επανεξετάσουμε τη βασική μονάδα της δημοσιογραφίας... Να ξεχάσουμε ό,τι ξέραμε. Να εισηγηθούμε νέους τρόπους αφήγησης και να δημιουργήσουμε καινούργια πρότυπα».

Είτε πρόκειται για καλή συμβουλή

ΜΗΠΩΣ Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ,
ΑΝΤΙ ΝΑ
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ,
ΑΡΧΙΖΕΙ ΝΑ ΜΑΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΖΕΙ
ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΣ ΠΝΙΓΕΙ;

είτε όχι, είναι πιο εύκολη στα λόγια παρά στα έργα. Αυτό μας διδάσκει η εργασία των κοινωνιολόγων Stephen Ostertag και

* Ο Michael Schudson διδάσκει στο τμήμα Προπτυχιακών Σπουδών Δημοσιογραφίας του πανεπιστημίου Κολλούμπια. Η Katherine Fink είναι διδακτορική φοιτήτρια στο τμήμα Επικοινωνίας του πανεπιστημίου Κολλούμπια.

Gaye Tuchman, με τίτλο «When Innovation Meets Legacy», που δημοσιεύτηκε στο *Information, Communication & Society* κι εξετάζει τι συνέβη στη Νέα Ορλεάνη μετά το πέρασμα του τυφώνα Κατρίνα, όταν ένα blog, σήμερα γνωστό ως The Lens (TheLensNola.org), κέρδισε την αναγνώριση και το κοινό – σε βάρος όμως της καινοτομίας. Οι συγγραφείς παραδόξως αναφέρουν το blog με ψευδώνυμο –The New Orleans Eye– χωρίς να δηλώνουν σαφώς ότι κάνουν κάτι τέτοιο. Εδώ χρησιμοποιούμε το πραγματικό του όνομα με την άδεια των δημιουργών του.

Όπως πολλές άλλες ειδησεογραφικές σελίδες, που ξεπηδάνε μαγικά στο διαδίκτυο, το The Lens είναι μια μικρή επιχείρηση (εννιά εργαζόμενοι και 480.000 δολάρια προϋπολογισμός το 2012), που χρηματοδοτείται κυρίως από ιδρύματα (Knight, Open Society Foundations, κ.ά.). Επίσης, όπως πολλές άλλες παρόμοιες πρωτοβουλίες, το The Lens έχει δεσμευτεί να μην αναπαράγει τα παραδοσιακά Μέσα, αλλά να επενδύει σ' αυτό ακριβώς που εκείνα συχνά δεν κάνουν: στο ερευνητικό ρεπορτάζ. Επίσης, όπως πολλά άλλα παρόμοια blogs, το The Lens διασφαλίζει ότι τηρεί τη δέσμευσή του, προσλαμβάνοντας ρεπόρτερ που υπηρετούν εδώ και χρόνια τη σοβαρή δημοσιογραφία σε παραδοσιακούς ειδησεογραφικούς οργανισμούς.

Όμως το The Lens ξεπήδησε μέσα από ένα blog δημοσιογραφίας των πολιτών, που κατήγγειλε με πείσμα τα γραφειοκρατικά κωλύματα στην προσπάθεια ανοικοδόμησης της Νέας Ορλεάνης μετά τον τυφώνα Κατρίνα. Όταν το blog επιδίωξε να αναπτυχθεί σε έναν πλήρως οργανωμένο ειδησεογραφικό οργανισμό, αυτοπροσδιορίστηκε ως ένα «στριμμένο blog περί πολεοδομίας» και ζήτησε χρηματοδότηση από το ίδρυμα Open Society. Το ίδρυμα συμβούλευσε το The Lens να μετεξελιχθεί από μια σύμπραξη μπλόγκερ-ρεπόρτερ πολιτών σ' ένα πιο συμβατικό δημοσιογραφικό σχήμα, με εξειδικευμένους ρεπόρτερ, επαγγελματίες επιμελητές με προϋπηρεσία στην έντυπη δημοσιογραφία, και διοικητικό συμβούλιο (στο οποίο εντάχθηκε κι ο Ostertag, αφού ολοκλήρωσε

την έρευνα για την εργασία του). Το blog ακολούθησε τις συμβουλές του ιδρύματος κι εγκατέλειψε το σχεδιασμό που του επέτρεπε το ελεύθερο λογισμικό της Google, διαμορφώνοντας τη σελίδα του με στήλες εφημερίδας: τα κείμενα πλέον γράφονταν από πρώτο σε τρίτο πρόσωπο, και το ύφος τους από άμεσο και προσωπικό έγινε δημοσιογραφικά αντικειμενικό. Η κάλυψη των ειδήσεων

ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ ΝΑ
ΑΠΟΔΟΜΗΣΟΥΜΕ ΤΟ
ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΆΡΘΡΟ, ΝΑ
ΞΑΝΑΣΚΕΦΤΟΥΜΕ
ΤΗ ΒΑΣΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ,
ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΝΑ
ΕΠΙΝΟΗΣΟΥΜΕ ΕΝΑΝ
ΝΕΟ ΤΡΟΠΟ ΑΦΗΓΗΣΗΣ,
ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΜΕ
ΝΕΕΣ ΦΟΡΜΕΣ

επεκτάθηκε και σε γενικότερα ζητήματα κυβερνητικής λογοδοσίας: «χρηματοδότηση και πολιτική, ασφαλτος, αέρας και νερό, χρήση γης, σχολεία, έρευνα, έγκλημα και τιμωρία». Οι αλλαγές άρρεσαν στο ίδρυμα Open Society, κι όταν το The Lens ζήτησε μεγαλύτερη επιχορήγηση, του την έδωσε.

Το Open Society κι άλλα ιδρύματα, σύμφωνα με το πόρισμα των Ostertag και Tuchman, υποστηρίζουν «πειραμα-

τικά εγχειρήματα, που είναι σε θέση να αποδείξουν την επάρκειά τους». Η διαπίστωση αυτή μάλλον επιβεβαιώνει την πεποίθηση ότι οι κοινωνιολόγοι μερικές φορές επαναδιατυπώνουν το προφανές. Όμως οι Ostertag και Tuchman τοποθετούν αυτό το «προφανές» σ' ένα ενδιαφέρον πλαίσιο. Κατ' αυτούς η άκρως λογική έμφαση των ιδρυμάτων στην «επάρκεια» στο πλαίσιο του πειραματισμού παράγει ένα αποτέλεσμα, που το χαρακτηρίζει μια κάποια ειρωνεία: Οι χρηματοδότες, που προασπίζουν την καινοτομία, καταλήγουν να της φράζουν το δρόμο. Δίνουν στον εκκολαπτόμενο δημοσιογραφικό οργανισμό τα αναγκαία για να αναπτυχθεί, πιέζοντάς τον όμως να προσλάβει επαγγελματίες που παράγουν μια συμβατικά νοούμενη ως ποιοτική δημοσιογραφία, αποκλείουν εκ των προτέρων τις καινοτόμες εκπλήξεις. Όταν συνεργάστηκε με το τηλεοπτικό σταθμό WVUE Fox 8 (ενώ το Σεπτέμβριο ανακοίνωσε συνεργασία με το ραδιοφωνικό σταθμό WWNO-FM, που συνεργάζεται με το δημόσιο δίκτυο του National Public Radio), το The Lens αύξησε την αξιοπιστία του χάρη στις πηγές, την τηλεοπτική του παρουσία και τη μεγάλη τηλεθέαση. Ανέβηκαν οι μετοχές της καλής ερευνητικής δημοσιογραφίας, αλλά εγκλωβίστηκε ξανά σε εύκολα αναγνωρίσιμους δημοσιογραφικούς στόχους. Αυτή ήταν η «αποδόμηση του ειδησεογραφικού άρθρου».

Το The Lens έχει μαζέψει πολλά τοπικά βραβεία δημοσιογραφίας, ακόμα και μερικά σημαντικά εθνικά βραβεία. Όμως προκύπτει το εξής ερώτημα: Ένας νέος δημοσιογραφικός οργανισμός, που δεν μπορεί να ελκύσει χρηματοδότες, πηγές, συνεργάτες και κοινό, επειδή αποκλίνει από τις βασικές αρχές της συμβατικής ειδησεογραφίας, θα πρέπει άραγε να εγκαταλείψει το όνειρο της καινοτομίας; Ή πρέπει να αρχίσουμε να αναρωτιόμαστε μήπως και η ίδια η «καινοτομία», αντί να είναι συνώνυμο της ελευθερίας, έχει γίνει ο νέος εννοιολογικός στενός κορσές; **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Νερίνα Κιοσόγλου

Έρωτας εξ αποστάσεως

Η σωστή διδασκαλία των διαδικτυακών μαθημάτων θα μπορούσε να συμβάλει στον εκδημοκρατισμό των αιθουσών σύνταξης

THE LORI HENSON*

Οι εξ αποστάσεως σπουδαστές καθλούνται να τα καταφέρουν μόνοι τους. Οι εργοδότες δεν ψάχνουν να τους στρατολογήσουν, έχουν όμως πολλή να προσφέρουν

Το Μάρτιο του 2012 βρέθηκα με τρεις φοιτητές δημοσιογραφίας στην Times Square, συνεπαρμένη από τα φώτα, τα χρώματα και τις προοπτικές της ανθρωπότητας. Είχαμε φτάσει από την Ιντιάνα για το ετήσιο συνέδριο του College Media Advisers, και το ταξίδι στη Νέα Υόρκη ήταν μια νέα εμπειρία για όλους μας. Δύο εκ των φοιτητριών από το ιδιωτικό, καθολικό, κολλέγιο Θηλέων της Ιντιάνα όπου δίδασκα, ήταν τυπικές φοιτήτριες του πανεπιστημίου, που πλησίαζαν ή είχαν μόλις κλείσει τα είκοσι.

Η τρίτη φοιτήτρια, η Στέφανι, ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερη από μένα, και οι δυο μας κοντά στα 40. Σπούδαζε μέσω διαδικτύου, και μέχρι εκείνο το Σαββατοκύριακο όλη η επικοινωνία μας γινόταν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, διαδραστικούς πίνακες συζητήσεων, το Facebook, και περιστασιακά τηλεφωνήματα. Παρακολούθησε μερικά μαθήματα, ενώ παράλληλα δούλευε ως φυσιοθεραπεύτρια στην Ινδιανάπολη – μία από τα 6,7 εκατομμύρια φοιτητές που παρακολουθούσαν διαδικτυακά μαθήματα, οι περισσότεροι από τους οποίους

θα δυσκολεύονταν να σπουδάσουν, αν δεν είχαν αυτή την επιλογή.

Η εγγραφή σε διαδικτυακά ακαδημαϊκά προγράμματα αυξήθηκε σταθερά την τελευταία δεκαετία, σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη της Ομάδας Διεξαγωγής Ερευνών Babson. Τα προγράμματα δημοσιογραφικών σπουδών άρχισαν να αποδέχονται τα εξ αποστάσεως μαθήματα σχετικά πρόσφατα. Το πανεπιστήμιο του Τέξας είναι το τελευταίο που έχει διευρύνει τα «μαζικά, δημόσια, διαδικτυακά προγράμματά» του, περιλαμβάνοντας μαθήματα για τα μέσα ενημέρωσης. Λίγα όμως είναι τα επιφανή πανεπιστήμια που προσφέρουν πτυχίο δημοσιογραφίας μέσω διαδικτύου.

Η Στέφανι, μια ξύπνια, ανύπαντρη γυναίκα, εξεπλάγη αλλά ενθουσιάστηκε όταν προσκλήθηκε στο ταξίδι στη Νέα Υόρκη.

Όμως, όπως συμβαίνει και σε πολλούς άλλους μη παραδοσιακούς φοιτητές, της έλειπε αρχικά η αυτοπεποίθηση. Ήταν ιδιαίτερα ντροπαλή και συνεσταλμένη για να πάρει συνεντεύξεις. Προσπάθησε πολύ να βγει έξω από τους οικείους κοινωνικούς της κύκλους και

* Η Δρ Lori Henson είναι λέκτορας Δημοσιογραφίας στο πανεπιστήμιο της Ιντιάνα. Πρωτύτερα εργαζόταν στο κολλέγιο Saint Mary-of-the-Woods, διδάσκοντας στην πανεπιστημιούπολη, αλλά και μέσω του διαδικτύου.

Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επικοινωνία και Δημοσιογραφία» του ΑΠΚΥ, ακολουθώντας την πρακτική των περισσότερων αντίστοιχων προγραμμάτων στον κόσμο, συνδυάζει την χρήση της τεχνολογίας με ομαδικές συναντήσεις - στη φωτογραφία η Σοφία Ιορδανίδου με φοιτήτριες του ΜΠΣ το 2013. Η διαπροσωπική επαφή παραμένει κομβικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

να βρει πηγές για τις ιστορίες της. Καθώς δεν είχαμε πρόσωπο με πρόσωπο επαφή, δεν είχα τη δυνατότητα να διαπιστώσω κατά πόσο οι πηγές της ήταν οι στενοί φίλοι ή συγγενείς της. Είχα ντροπαλούς φοιτητές και στην πανεπιστημιούπολη, αλλά μ' εκείνους μπορούσα να μιλήσω από κοντά και να τους εμψυχώσω, μάλιστα μια φορά έγραψα ακόμα και το κείμενο μιας τηλεφωνικής συνέντευξης και κάθισα δίπλα στο φοιτητή ενώ την έπαιρνε, για να τον βοηθήσω να ξεπεράσει τους φόβους του.

Στα φώτα της Times Square είδα την Στέφανι να ανοίγει δρόμο ανάμεσα στο πλήθος, έτοιμη να ριχτεί σ' αυτή την περιπέτεια. Ήταν πραγματική πολυτέλεια για μένα να γίνωμαι μάρτυρας σ' αυτή τη μεταστροφή της. Τα τελευταία δυο χρόνια δίδασκα ένα συνδυασμό παραδοσιακών και εξοστάσεως μαθημάτων. Μου άρεσε να δουλεύω με φοιτητές, που διατηρούσαν μια ισορροπία ανάμεσα στο πανεπιστήμιο και την καριέρα, τα παιδιά, το σύζυγο, τους ηλικιωμένους γονείς κι άλλα αμέτρητα καθημερινά άγχη.

Όταν εργαζόμουν στο τμήμα μεταπτυχιακών σπουδών του πανεπιστημίου της Ιντιάνα, είχα συνηθίσει να διδάσκω σε φοιτητές της μεσο-ανώτερης τάξης, που ήταν γεμάτοι αυτοπεποίθηση κι είχαν συχνά την αίσθηση πως τους ανήκουν τα πάντα. Μερικοί απ' αυτούς είχαν διασυνδέσεις ακόμα και με περιοδικά της Νέας Υόρκης κι άλλα πατροπαράδοτα μέσα ενημέρωσης. Οι διαπρεπείς σπουδαστές μου είχαν ήδη αρχίσει να κυνηγάνε την τύχη τους.

Από την άλλη μεριά οι εξ αποστάσεως σπουδαστές έπρεπε να τα καταφέρουν μόνοι τους. Οι εργοδότες δεν έψαχναν να τους στρατολογήσουν, είχαν όμως τόσο πολλά να προσφέρουν. Τα άρθρα που έγραφαν αφορούσαν οικονομικά προβλήματα και οικονομικές τάσεις, που σπάνια απασχολούσαν τους παραδοσιακούς μαθητές μου. Κάποιοι έγραφε για τις κακοποιημένες γυναίκες και τα ποικίλα νομικά εμπό-

δια που αντιμετώπιζαν στην αναζήτηση βοήθειας, όχι από την οπτική γωνία ενός εξωτερικού παρατηρητή, αλλά σαν κάποιος που έχει δουλέψει με κακοποιημένες γυναίκες. Μια εργαζόμενη μητέρα αναφέρθηκε σε ζητήματα διαφυλετικής υιοθεσίας, βασισμένη στις σχετικές εμπειρίες των γειτόνων της. Κι ενώ οι περισσότεροι φοιτητές δημοσιογραφίας γράφουν για εκδηλώσεις της κοινότητας, συναντήσεις και κοινωνικά θέματα, λίγοι καλύπτουν συνεδριάσεις των σχολικών συμβουλίων από την πλευρά των γονέων ή μεταφέρουν την εμπειρία τού να μετέχεις ως φορολογούμενος ιδιοκτήτης κατοικίας σε μια συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου.

Αυτή η δημοσιογραφική ποικιλομορφία ήταν που με έφερε στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Ήθελα συμβάλω στο να γίνει η δημοσιογραφία πιο φιλική και προσιτή σε όσους πιστεύουν ότι δεν ανήκουν στο χώρο των ΜΜΕ. Αυτά τα διαδικτυακά μαθήματα, αν και απέχουν από το τέλειο, είναι πιθανόν να βοηθήσουν στον εκδημοκρατισμό της αίθουσας σύνταξης και του περιεχομένου των ειδήσεων.

Ενώ δικαιολογημένα έχει δοθεί πολλή προσοχή στη διαφοροποίηση των αιθουσών σύνταξης ανάλογα με τη φυλή, την εθνότητα και το φύλο, δεν γίνεται πολλή συζήτηση γύρω από την ταξική ιεραρχία. Οι μελετητές γράφουν εδώ και πάνω από 25 χρόνια για την «επαγγελματοποίηση» της δημοσιογραφίας και τα προβλήματα που δημιουργεί στη γενικότερη κάλυψη των κοινοτήτων της εργατικής τάξης. Αρχικά το δίκτυο θεωρήθηκε ως η λύση για να ακουστεί στα μέσα ενημέρωσης η φωνή των μη προνομιούχων. Αλλά οι ιστοσελίδες των κυρίαρχων μέσων ενημέρωσης συνεχίζουν να ελέγχουν το διαδικτυακό ειδησεογραφικό περιεχόμενο, κι αν δεν αρχίσουν να αποφέρουν ένα σταθερό κέρδος οι διαδικτυακές ειδήσεις, δεν είναι πιθανό να μπορέσει κάποιος σαν την Στέφανι να δημιουργήσει τη δική του ιστοσελίδα και να κερδίζει τα προς το ζην μ' αυτό τον τρόπο.

Σύμφωνα με μια μελέτη του Κολεγίου Δημοσιογραφίας και Μαζικής Επικοινωνίας Grady του πανεπιστημίου της Τζώρτζια, το 62% των φοιτητών δημοσιογραφίας το 2011 ήταν γυναίκες. Αλλά η έρευνα του David Weaver και των συνεργατών του στο πανεπιστήμιο της Ιντιάνα, που εκπαιδεύουν δημοσιογράφους για περισσότερο από τρεις δεκαετίες, διαπιστώνει ότι η καριέρα των γυναικών στις αίθουσες σύνταξης τείνει να είναι συντομότερη από εκείνη των αντρών συναδέλφων τους, λόγω της πίεσης που προσθέτει η δουλειά του

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΟΥΜΕ ΜΕ
ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΜΕ
ΣΤΟΥΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ

δημοσιογράφου στην οικογενειακή ζωή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους δημοσιογράφους της εργατικής τάξης, που προέρχονται από οικογένειες με λιγότερους πόρους για τη φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων.

Τα διαδικτυακά προγράμματα δημοσιογραφίας είναι ένας τρόπος για να ακουστούν οι εμπειρίες και οι απόψεις της εργατικής τάξης στην ελίτ των μέσων ενημέρωσης.

Όστος μου έλειπε να μοιράζομαι τις περιπέτειες των μαθητών μου. Ένα από τα μεγαλύτερα μειονεκτήματα της διαδικτυακής εκπαίδευσης είναι ότι μπορεί να στερήσει από τον εκπαιδευτή – και το μαθητή – τις πιο διασκεδαστικές κι ευχάριστες πτυχές της διδασκαλίας: το δυναμισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στην τάξη, τις απρομελήτητες κουβέντες ανάμεσα στα μαθήματα και τις αυθόρμητες στιγμές, που εμπλουτίζουν την εκπαιδευτική εμπειρία και δημιουργούν τις αναμνήσεις κάθε εξαμήνου. Πράγματι η πανεπιστημιακή αντίδραση εναντίον της διαδικτυακής εκπαίδευσης μοιάζει να διογκώνεται όσο οι εκπαιδευτές αναφέρονται στις πολλές ώρες εργασίας και τη συνεχή πρόκληση για διαδικτυακή αλληλεπίδραση με τους φοιτητές, που είναι εγγενής σ' αυτό τον τρόπο διδασκαλίας.

Οι εκπαιδευτές των διαδικτυακών προγραμμάτων πρέπει να είναι διαθέσιμοι μέρα και νύχτα για να απαντούν σε ερωτήσεις. Σχόλια για εργασίες που θα χρειάζονταν δέκα δευτερόλεπτα να λεχθούν, χρειάζονται δέκα λεπτά για να γραφτούν. Η ευελιξία, που είναι τόσο βολική για τους εργαζόμενους, τους γονείς και όλους όσοι συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αποτελεί βάρος για τον καθηγητή. Δεν υπάρχουν όρια στην εκπαιδευτική ημέρα.

Η αυστηρότητα και η απαραίτητη τυποποίηση των διαδικτυακών μαθημάτων σημαίνει ότι σπάνια μπορεί να επωφεληθώ από τις έκτακτες ειδήσεις και τα θέματα της στιγμής, που ενεργοποιούν τη μαθητική εμπειρία μες στην τάξη. Κατά τη διάρκεια της κάλυψης της βομβιστικής επίθεσης στο μαραθώνιο της Βοστώνης τον Απρίλιο, πρόβαλα στην οθόνη της τάξης την άμεση διαδι-

ΚΑΘΙΣΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΙΟ ΠΡΟΣΙΤΑ ΣΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΠΡΟΑΓΟΥΜΕ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΡΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΗΓΕΤΩΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

κτυακή κάλυψη από το NBC News και συζητήσαμε την τακτική και τη θεματολογία του Μέσου. Δεν έχω βρει τον τρόπο για να κάνω κάτι αντίστοιχο στο διαδικτυακό περιβάλλον, όπου οι εργασίες, τα κουίζ και οι συζητήσεις συχνά προετοιμάζονται και είναι προκαθορισμένα από την πρώτη ημέρα των μαθημάτων.

Κι όμως ξέρω ότι τα διαδικτυακά προγράμματα δημοσιογραφίας έχουν προσελκύσει μαθητές, που θα δυσκολεύονταν πολύ σε μια παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας. Στα δύο χρόνια που παρέδιδα εξ αποστάσεως μαθήματα δημοσιογραφίας, μεταξύ των μαθητών μου ήταν ένας παράλυτος άνδρας, για τον οποίο τα διαδικτυακά μαθήματα – και μια διαδικτυακή συγγραφική καριέρα – αποτελούσαν τη μόνη εφικτή λύση για να σταδιοδρομήσει στη δημοσιογραφία. Ένας άλλος φοιτητής ήταν βετεράνος του πολέμου στο Ιράκ και λόγω της μετατραυματικής αγχώδους διαταραχής του τα διαδικτυακά μαθήματα του προσέφεραν την καλύτερη επιλογή.

Καθιστώντας τα μαθήματα δημοσιογραφίας πιο προσιτά σε περισσότερες κατηγορίες ανθρώπων, προάγουμε τη δημιουργία κριτικών στοχαστών και ηγετών σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Η ικανότητα της διαδικτυακής εκπαίδευ-

σης να προσεγγίζει μη παραδοσιακούς φοιτητές τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές αποτελεί μέρος της ουτοπικής υπόσχεσης του διαδικτύου από το ξεκίνημά του.

Η εμπειρία μου στην ανάπτυξη και τη διδασκαλία διαδικτυακών μαθημάτων ήταν ένας από τους λόγους που βρήκα αυτή τη δουλειά, ως καθηγήτρια δημοσιογραφίας στο πανεπιστήμιο της Ιντιάνα. Τα διαδικτυακά μαθήματα γνωρίζουν εδώ μεγάλη ανάπτυξη, κι έχω ήδη κληθεί να εξετάσω τη δημιουργία ενός διαδικτυακού προγράμματος για τα ΜΜΕ και το Δίκαιο.

Προκειμένου όμως να προχωρήσουμε τα επόμενα χρόνια, θα πρέπει να συζητήσουμε με ειλικρίνεια πώς θα προσφέρουμε στους διαδικτυακούς φοιτητές ευελιξία και πρόσβαση, χωρίς να θυσιάσουμε την ανάγκη τους για κοινωνικότητα, αυθορμητισμό και περιπέτεια. Τα προγράμματα δημοσιογραφίας, επιρόσθετα από τη δημιουργία διαδικτυακών μαθημάτων, θα μπορούσαν να συμβάλουν στη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των κοινοτήτων, ώστε όσοι αισθάνονται αποκομμένοι από τα μέσα ενημέρωσης να μπορέσουν να απομυθοποιήσουν το χώρο των media. Τα παραδοσιακά προγράμματα θα πρέπει να επιχειρήσουν να συμπεριλάβουν τους διαδικτυακούς φοιτητές στις εκδηλώσεις του πανεπιστημίου και τα φοιτητικά μέσα ενημέρωσης. Επίσης και οι ενισχυτικές εκπαιδευτικές εμπειρίες, όπως τα συνέδρια και τα εργαστήρια, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν τους διαδικτυακούς φοιτητές.

Το Σαββατοκύριακο της Στέφανι στη Νέα Υόρκη ήταν η πρώτη από τις πολλές νέες εμπειρίες που της προσέφερε η δημοσιογραφία. Έχει γράψει ιστορίες σε μικρές εφημερίδες στην περιοχή της Ιντιανάπολης, ενώ παράλληλα συνεχίζει τις σπουδές της. Αυτό το φθινόπωρο θα είναι τελειόφοιτη του διαδικτυακού προγράμματος δημοσιογραφίας στο κολέγιο St. Mary-of-the-Woods. Χρειάζομαστε περισσότερους φοιτητές σαν κι αυτήν. **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Άρτεμις Παπακωστούλη

Όταν η αλήθεια βρίσκεται στη φυλακή

Παρόλο που θεωρείται σύγχρονη και με δυτικές τάσεις,
η Τουρκία είναι πρώτη στον κόσμο σε φυλακίσεις δημοσιογράφων

TOY STEPHEN FRANKLIN *

Η Τουρκία βρίσκεται στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος από τότε που ξέσπασαν τα γεγονότα στο πάρκο Gezi. Η δημοσιογραφία στη γειτονική χώρα αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα. Η ανάλυση που ακολουθεί δημοσιεύτηκε στο τεύχος Ιαν.-Φεβρ. 2013 του *CJR*, αλλά διατηρεί την επικαιρότητά της

* Ο Stephen Franklin διατέλλεσε επί σειρά ετών ανταποκριτής της *Chicago Tribune* στη Μέση Ανατολή και στη συνέχεια δίδαξε δημοσιογραφία στην Αίγυπτο και στη Σαουδική Αραβία. Νωρίτερα είχε εργαστεί στην Τουρκία ως απεσταλμένος της αμερικανικής εθελοντικής οργάνωσης Peace Corps. Το παρακάτω ρεπορτάζ πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Pulitzer Center on Crisis Reporting.

Ο βραβευμένος ρεπόρτερ Ahmet Sik γνωρίζει καλά τι εστί κίνδυνος. Το 1998 κατέληξε στο νοσοκομείο, όταν ένας όχλος που υποστήριζε την αστυνομία, εξαγριωμένος με την καταδίκη πολλών αστυνομικών για φόνο σε μια υπόθεση βασανιστηρίων, επιτέθηκε εναντίον των δικηγόρων του θύματος, του εισαγγελέα και δημοσιογράφων. Το 2009 εγκατέλειψε τη χώρα επί ένα έτος, φοβούμενος αξιωματούχους που είχαν βρεθεί στο στόχαστρο των ρεπορτάζ του. Βραχύσωμος, μωύδης και φοβερά ντόμπρος, ο Sik σε όλη τη διάρκεια της καριέρας του εργάστηκε σε παραδοσιακές αλλά και αριστερίζουσες εφημερίδες, ανασκαλεύοντας περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αμφισβητήσιμες κυβερνητικές ενέργειες.

Έτσι όταν διέρρευσε πέρσι στις τουρκικές εφημερίδες ότι η κυβέρνηση διεξήγαγε έρευνες για το άτομό του, κατάλαβε πως είχε πέσει θύμα της γνωστής ιστορίας: του την είχαν στήσει. «Είχα εξοργιστεί. Με συνέδεαν με μια δεξιά, φασιστική, υπερεθνικιστική συνωμοσία – με όλα όσα μάχομαι», λέει ο Sik, και οι λέξεις ξεπηδούν σαν χείμαρρος

από το στόμα του, γιατί έχει πολλά να πει και μιλάει με πάθος.

Πέρσι είχε κατηγορηθεί βάσει των αντιτρομοκρατικών νόμων μαζί με άλλους δημοσιογράφους ότι συμμετείχε σε κάποια σκοτεινή συνωμοσία με στόχο την αποσταθεροποίηση της κυβέρνησης. Αντιμετωπίζει ποινή δεκαπενταετούς κάθειρξης, κι έρχεται να προστεθεί κι αυτός σε έναν ολοένα αυξανόμενο αριθμό από δημοσιογράφους που κινδυνεύουν να φυλακιστούν. Σύμφωνα με τις τουρκικές δημοσιογραφικές ενώσεις ο αριθμός των φυλακισθέντων δημοσιογράφων νωρίτερα μέσα στο έτος ανήλθε στους 90. Η Επιτροπή Προστασίας Δημοσιογράφων (ΕΠΔ), με έδρα στις ΗΠΑ, κατέγραψε από το Δεκέμβριο 49 στελέχη των ΜΜΕ που βρίσκονται στη φυλακή εξαιτίας των δημοσιεύσεών τους. Ο αριθμός αυτός καθιστά την Τουρκία πρώτη σε φυλακίσεις δημοσιογράφων στον κατάλογο της ΕΠΔ, ξεπερνώντας το Ιράν, την Ερυθραία και την Κίνα.

Ωστόσο δεν είναι μόνο ο αριθμός των φυλακισθέντων δημοσιογράφων που προκαλεί ανησυχία. Είναι η επίφοβη

Peteri / Shutterstock.com

θέση της ελευθερίας της έκφρασης σε μια χώρα 75 εκατομμυρίων, που ορισμένοι θεωρούν πρότυπο για τους Άραβες γείτονές της, καθώς και για άλλες χώρες που ενστερνίζονται τη δημοκρατία. «Είναι πολύ σοβαρή η κατάσταση», είπε ο Robert Mahoney, αναπληρωτής διευθυντής στην ΕΠΔ, που εξέδωσε τον Οκτώβριο μια επικριτική έκθεση για την Τουρκία σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Τούρκοι δημοσιογράφοι, κι έστειλε δυο αντιπροσωπίες για να συναντηθούν με Τούρκους κυβερνητικούς αξιωματούχους.

«Υπάρχει μια ατελείωτη σειρά από νόμους, που θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει ή να καταχραστεί, για να φιμώσει τους δημοσιογράφους και να εκφοβίσει τον ανεξάρτητο Τύπο. Έχουμε επανειλημμένα δει να γίνονται μαζικές συλλήψεις δημοσιογράφων, κυρίως Κούρδων, γεγονός απαράδεκτο σε μια δημοκρατία», δήλωσε ο Mahoney.

Τούρκοι δημοσιογράφοι διαμαρτύρονται για νόμους, εξαιτίας των οποίων οι δικαστικές υποθέσεις που εκκρεμούν εναντίον τους έφτασαν τις 5.000 ως τα τέλη του 2011 – υποθέσεις που τους κρατούν υπόλογους απέναντι στα δικαστήρια και τους επιβαρύνουν με πρόστιμα. Διαμαρτύρονται ότι απολύονται, αν ασκήσουν κριτική στην κυβέρνηση. Και σαν συνέπεια όλων αυτών περιγράφουν ένα ανατριχιαστικό καθεστώς αυτολογοκρισίας, το οποίο αποκλείει κάθε ρεπορτάζ που μπορεί να δυσαρεστήσει την κυβέρνηση ή τους συμμάχους της. Μερικοί δημοσιογράφοι έχουν περάσει μέχρι και τρία χρόνια στη φυλακή περιμένοντας να δικαστούν, ενώ άλλοι παραμένουν στη φυλακή πέντε και παραπάνω χρόνια ενώ η δίκη τους βρίσκεται σε εξέλιξη, σύμφωνα με μια

επικριτική έκθεση που γνωστοποίησε τον Απρίλιο το Γραφείο του Εκπροσώπου για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

Οι δημοσιογράφοι δεν είναι η μόνη ομάδα που υποφέρει κάτω από το βάρος νόμων και παραδόσεων, που κληροδότησαν χρόνια αυταρχικής στρατιωτικής διακυβέρνησης. Ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φοιτητές, δικηγόροι και συνδικαλιστές προβαίνουν σε αντίστοιχες καταγγελίες. Πράγματι κατά την περίοδο 1959-2011 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εξέδωσε περισσότερες σχετικές αποφάσεις για την Τουρκία παρά για οποιαδήποτε άλλη χώρα.

Εκτός από λίγα στελέχη του μικρού τουρκικού αριστερού Τύπου, στόχος γίνονται γενικά όσοι δημοσιογράφοι ασχολούνται με την κουρδική μειονότητα. Ζουν διαρκώς με το φόβο ότι θα συλληφθούν βάσει του αντιπρομοκρατικού νόμου, περιμένοντας επί μήνες ή και χρόνια σε φυλακές υψίστης ασφαλείας μέχρις ότου εκδικαστεί η υπόθεσή τους, για να καταλήξουν εντέλει να εκτίσουν κάποια μακρόχρονη ποινή φυλάκισης. Στον Vedat Kurşun, πρώην συντάκτη της κουρδικής ημερησίας εφημερίδας *Azadiya Welat*, επιβλήθηκε το Μάιο του 2010 ποινή φυλάκισης 166 χρόνων και 6 μηνών, την οποία το εφετείο μείωσε σε 10 και μισό χρόνια. Τον Ιούλιο ένα δικαστήριο τον απελευθέρωσε ύστερα από παραπάνω από τρία χρόνια φυλάκισης. Το έγκλημά του; Διεξήγαγε προπαγάνδα για λογαριασμό μιας τρομοκρατικής ομάδας.

«Η ελευθερία σου εξαρτάται από το ποιος είσαι», σχολίασε

Εχθρός του κράτους; Ο δημοσιογράφος-ερευνητής Ahmet Sik αντιμετωπίζει ποινή φυλάκισης 15 ετών με την κατηγορία της συνομοσίας για αποσταθεροποίηση της τουρκικής κυβέρνησης. Στην πραγματικότητα, όπως λέει ο ίδιος, οι κατηγορίες αυτές αντιπροσωπεύουν «όλα εκείνα εναντίον των οποίων μάχομαι».

η Vildan Ay, συντάκτρια του *Habertürk*, ενός ισχυρού τηλεοπτικού καναλιού στην Κωνσταντινούπολη, κατά τη διάρκεια μιας ανεπίσημης συνάντησης δημοσιογράφων τον Ιούλιο, όπου η ανησυχία για το επάγγελμά τους ήταν βαθιά.

«Τότε», τη ρώτησα, «γιατί συνεχίζεις;»

«Είμαι απελπιστικά αισιόδοξη», μου απάντησε.

Παρόλο που οι δημοσιογράφοι στα κυρίαρχα ΜΜΕ δεν ανησυχούν μήπως καταλήξουν πίσω από τα σίδερα της φυλακής, έχουν άλλα προβλήματα. «Ο πιο σοβαρός κίνδυνος», εξηγεί ο Erdinc Ergenc, βετεράνος συντάκτης και ρεπόρτερ, «είναι η αυτολογοκρισία. Δεν θέτεις καν ερωτήματα – κι αυτό σκοτώνει τη δημοσιογραφία».

Ο Andrew Finkel, που συνεργάζεται εδώ και είκοσι χρόνια με τουρκικές εφημερίδες, συμφωνεί. «Η κυβέρνηση είναι σε θέση να εξαναγκάσει τον Τύπο να συμμορφωθεί μέσα από ένα σωρό μηχανισμούς», λέει. «Ο Τύπος είναι ελεύθερος, αλλά όχι ελεύθερος».

Ο Mehmet Ali Izmır είναι ο μοναδικός Κούρδος συντάκτης στη *Star*, μια μεγάλη καθημερινή εφημερίδα που υποστηρίζει την κυβέρνηση. Συχνά πέφτει

πάνω σε ιστορίες για τους Κούρδους, που είναι «ψευδείς, αναληθείς ή μη διασταυρωμένες». Σπανίως όμως μιλάει ανοιχτά. «Δεν μπορώ να πω τίποτα. Δεν είμαι ισχυρός. Έτσι έχουν τα πράγματα».

«Με κοιτάνε και λένε: “Είσαι Κούρδος. Ξέρουμε πώς σκέφτεσαι”».

Παρ’ όλα αυτά η κατάσταση του Τύπου στην Τουρκία έχει βελτιωθεί. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέχρι τη δεκαετία του 1990 είχαν σκοτωθεί 49 δημοσιογράφοι, σύμφωνα με την καταγραφή της *Hurriyet Daily News*. Ένας από τους τελευταίους που πέθαναν ήταν ο Hrant Dink, συντάκτης μιας τουρκοαρμενικής εφημερίδας, το 2007. Οι υπερεθνικιστές δολοφόνοι συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν. Ωστόσο όπως κατέδειξε πέρσι η ΕΠΔ, ορισμένοι Τούρκοι πιστεύουν πως οι εγκέφαλοι των δολοφονιών ξέφυγαν από τη δικαιοσύνη.

Στη σημερινή Τουρκία οι φυλακίσεις έχουν αντικαταστήσει τις σφαίρες, και νέα ταμπού αντικατέστησαν τα παλιά. Έτσι έχει η κατάσταση από το 2002, όταν ανήλθε στην εξουσία το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ): Θρησκευτικά συντηρητικό και με δεξιές τάσεις,

αύξησε σταθερά τη δύναμή του, κερδίζοντας το 2011 το 50% σχεδόν των ψήφων. Εδραίωσε την κυριαρχία του επωφελούμενο από τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη – αλλά και τη συντριπτική μεταστροφή της πολιτικής σκέψης.

Μερικοί Τούρκοι υποστηρίζουν ότι σήμερα στην Τουρκία, υπό την ηγεσία του Πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία. Κάποιοι άλλοι διαφωνούν έντονα. Είναι βέβαιο πως ο στρατός, που ήταν επικεφαλής επί μακρόν στη σύγχρονη Τουρκία, έχει αποδυναμωθεί. Ο χαλαρός εναγκαλισμός της κυβέρνησης με το Ισλάμ έχει γίνει πιο σφιχτός. Η ιερή και απαράβιαστη κοσμική ταυτότητα της Τουρκίας, που είχε θεσπίσει ο θεμελιωτής της, Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, μπήκε στο περιθώριο.

Στο μεταξύ αναζωπυρώθηκε η ένταση με τους Κούρδους. Συγκρούσεις με ένοπλες κουρδικές ομάδες, που η κυβέρνηση αποκαλεί τρομοκρατικές, έχουν επίσης σπιλώσει τα κουρδικά ΜΜΕ, παραδέχεται ο Salih Memecan, πολιτικός γελοιογράφος της φιλοκυβερνητικής εφημερίδας *Sabah*. Η σύζυγός του είναι βουλευτής του ΑΚΡ.

«Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην τρομοκρατία και στην ελευθερία της έκφρασης», λέει ο Memecan, που πιστεύει ότι θα έπρεπε να είναι νομικά «δύσκολο ή ακατόρθωτο» να φυλακίζονται δημοσιογράφοι επειδή κάνουν τη δουλειά τους. Σημειώνει ωστόσο ότι δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που «ο στρατός καλούσε τα αφεντικά μας και τους έλεγε τι να κάνουν, και πολλά από τα αφεντικά μας συνεργάζονταν. Μερικοί από τους ανθρώπους, οι οποίοι σήμερα διαμαρτύρονται για την ελευθερία του Τύπου, φανήκαν συνεργάσιμοι κατά τη διάρκεια εκείνων των επιχειρήσεων».

Και ο ίδιος ο Orhan Kemal Cengiz, δημοσιογράφος και δικηγόρος που αρθρογραφεί στην *Today’s Zaman*, εφημερίδα που πρόσκειται στο ΑΚΡ, πιστεύει ότι σήμερα είναι καλύτερο το κλίμα που επικρατεί στα ΜΜΕ. «Οι Τούρκοι δημοσιογράφοι είναι ελεύθεροι να γράψουν για οτιδήποτε», λέει, «από τη γενοκτονία των Αρμενίων μέχρι το κουρδικό ζήτημα», και προσθέτει: «Σημειώθηκε

τεράστια βελτίωση». Παραδέχεται όμως ότι ορισμένοι φυλακίζονται χωρίς λόγο. «Ερμηνεύουν σε μεγάλο βαθμό και μάλιστα με το χειρότερο τρόπο τους αντιτρομοκρατικούς νόμους», λέει. «Γίνεται ολοένα και δυσκολότερο να ασκήσει κανείς κριτική στον κ. Ερντογάν. Έχει ασκήσει και ο ίδιος προσωπικά αγωγές κατά δημοσιογράφων κι αυτό δημιουργεί ένα φρικτό κλίμα».

Σχεδόν όλοι οι Τούρκοι δημοσιογράφοι έχουν να κατονομάσουν κάποιο συνάδελφό τους, που απολύθηκε επειδή κρίθηκε ένοχος εξαιτίας της δουλειάς του. Ο Ali Akel είναι ένας απ' αυτούς. Ήταν ένα από τα ιδρυτικά στελέχη της εφημερίδας *Yeni Şafak*, την οποία υπηρέτησε ως ρεπόρτερ επί 17 χρόνια, πέντε εκ των οποίων ως ανταποκριτής στην Ουάσινγκτον. Μέχρι τη στιγμή δηλαδή που έγραψε ένα σκληρό άρθρο το Μάιο του 2012. «Άσκησα κριτική στην κυβέρνηση κι έχασα τη δουλειά μου», είπε τον Ιούνιο, λίγες μέρες μετά την απόλυσή του. Πέντε μήνες αργότερα δεν έχει δεχτεί ακόμα κάποια «σοβαρή» επαγγελματική πρόταση.

Η 35χρονη Engrim Kerenek κάλυπτε τις συνέπειες ενός σεισμού στην ανατολική Τουρκία, όταν την συνέλαβαν άρον άρον μες στη σκηνή της. Ήταν μια από τους 29 δημοσιογράφους που συνελήφθησαν σε ολόκληρη τη χώρα την ίδια ημέρα το Δεκέμβριο του 2011. Σχεδόν όλοι εργάζονταν σε κουρδικά ΜΜΕ και κατηγορήθηκαν για διασυνδέσεις με μια παράνομη κουρδική οργάνωση. Η υπόθεσή τους ακόμα συνεχίζει τον μακρύ της δρόμο στα δικαστήρια.

Συζητώντας μαζί της σε ένα καφέ της Κωνσταντινούπολης, η Kerenek μου είπε ότι είχε εργαστεί σε πολλές μεγάλες εφημερίδες, προτού προσληφθεί στο φιλο-κουρδικό Πρακτορείο Ειδήσεων Dicle. Είναι τουρκικής, όχι κουρδικής καταγωγής, θέμα που σύμφωνα με τα λεγόμενά της οι ανακριτές χτυπούσαν επανειλημμένως, ρωτώντας την γιατί εργαζόταν για τους Κούρδους. Μου είπε πως δεν υπήρχε κανένας απολύτως λόγος να τη συλλάβουν και προσπαθούσε να ακουστεί γενναία ενώ μου μιλούσε για την ποινή της επταετούς φυλάκισης που αντιμετωπίζει σε

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΙΣΘΕΝΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑ. ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΙΦΟΒΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΧΩΡΑ 75 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ

περίπτωση που καταδικαστεί. Ύστερα βούρκωσαν τα μάτια της και σταμάτησε. «Φοβάμαι μήπως μου επιτεθούν στο δρόμο», είπε. «Φοβάμαι μήπως συμβεί κάτι στην οικογένειά μου».

Σε μικρή απόσταση από εκεί, στα γραφεία της Ένωσης Δημοσιογράφων Τουρκίας στην Κωνσταντινούπολη υπάρχουν στοίβες μιας ειδικής έκδοσης της Ένωσης με τίτλο *Tutuklu Gazete (Φυλακισμένος δημοσιογράφος)*. Σ' αυτή την εφημερίδα γράφουν φυλακισμένοι δημοσιογράφοι, που αρνούνται τις κατηγορίες που τους έχουν απαγγελθεί και περιγράφουν τη ζωή τους στη φυλακή. «Δεν είμαστε τρομοκράτες, είμαστε δημοσιογράφοι», λέει ένας τίτλος.

«Η ρίζα του προβλήματος είναι οι κακογραμμένοι νόμοι», δηλώνει ο πρόεδρος της Ένωσης, Ergun İrekçi. Εδώ και χρόνια, λέει ο İrekçi, η ομάδα του επιδιώκει ανεπιτυχώς να εκθέσει το πρόβλημα στην κυβέρνηση. Αλλά το συνδικάτο του δεν έχει μεγάλη δύναμη, καθώς συμμετέχει μόνο το 5% των Τούρκων δημοσιογράφων. «Δεν τρέφω ελπίδες», παραδέχτηκε. «Η κυβέρνηση στην πραγματικότητα δεν επιθυμεί να βελτιώσει την κατάσταση».

Οι Τούρκοι αξιωματούχοι λένε ότι πιστεύουν στην ελευθερία του Τύπου κι αρνούνται το «μύθο» περί ύπαρξης φυλα-

κισμένων δημοσιογράφων, ενώ κατηγορούν όσους κρατούνται για «συμμετοχή ή υποκίνηση σε πράξεις βίας και τρομοκρατίας». Κατά τον ίδιο τρόπο αντικρούουν την πρόσφατη έκθεση της ΕΠΔ, χαρακτηρίζοντάς την «μονόπλευρη», σύμφωνα με την εφημερίδα *Today's Zaman*.

Παρ' όλα αυτά Τούρκοι αξιωματούχοι δήλωσαν το Νοέμβριο πως πρόκειται να υποβάλουν σύντομα στη βουλή μια πρόταση νόμου, που θα αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι δημοσιογράφοι. Και οι τουρκικές εφημερίδες φιλοξένησαν δηλώσεις αξιωματούχων, που προέβλεπαν ότι αυτές οι μεταρρυθμίσεις θα μειώσουν τις υποθέσεις που εκκρεμούν κατά της Τουρκίας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Σε παράστασή του στο δικαστήριο, δέκα μήνες ύστερα από τη σύλληψή του, ο Ahmet Sik αρνήθηκε τις εναντίον κατηγορίες του κι άδραξε την ευκαιρία για να καταγγείλει το σύστημα που τον οδήγησε στη φυλακή. Η ομιλία του μες στην αίθουσα του δικαστηρίου ήταν μια διάλεξη γύρω από τη δημοσιογραφία, που εκτεινόταν σε 12 δακτυλογραφημένες σελίδες. «Σήμερα διώκεται και δικάζεται το ίδιο το επάγγελμα της δημοσιογραφίας», είπε. «Είναι ακόμα μία παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης, συγκαλυμμένη με φύλλο συκής».

Παρά την απρόσμενη απελευθέρωσή του το Μάρτιο του 2012 η οργή του Sik δεν έλεγε να κοπάσει. «Η αστυνομία, οι εισαγγελείς και οι δικαστές που σχεδίασαν κι εκτέλεσαν αυτή την πλεκτάνη, θα καταλήξουν σε τούτη τη φυλακή», είπε στους δημοσιογράφους έξω από τη φυλακή. «Η δικαιοσύνη θα επικρατήσει όταν τους κλείσουν εδώ μέσα».

Όμως τα λόγια του έφεραν διαφορετικό αποτέλεσμα. Τον Ιούλιο ένα δικαστήριο αποφάσισε ότι τα σχόλιά του έξω από τη φυλακή, ανάμεσα σε άλλα ποινικά πταίσματα, «προσέβαλαν τους δημόσιους λειτουργούς», κι έτσι πρόσθεσε άλλα τρία με επτά χρόνια στην ποινή που αντιμετωπίζει. **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Ιάκωβος Τσαγγάρης

Η τελευταία σελίδα

Ένας διακεκριμένος συντάκτης της *IHT* αναπολεί τις ένδοξες εποχές, όταν το χαρτί άφηνε μελάνι στα χέρια

TOY JEFFREY ROBINSON*

Μια φορά κι έναν καιρό εκδιδόταν η *International Herald Tribune*, μια θαυμάσια, ασεβής εφημερίδα με έδρα στο Παρίσι, που κυκλοφορούσε έξι μέρες την εβδομάδα και ητρευτόταν από τους Αμερικανούς που βρίσκονταν στην Ευρώπη. Όχι πια

Πάνε να θάψουν την εφημερίδα μου. Η *International Herald Tribune* είναι νεκρή.

Μια φορά κι έναν καιρό αυτή η θαυμάσια, ασεβής εφημερίδα –παντοτινό είδωλο– με έδρα στο Παρίσι, που κυκλοφορούσε έξι μέρες την εβδομάδα, λατρευόταν από τους Αμερικανούς που βρίσκονταν στην Ευρώπη. Με την *IHT*, ακόμα κι αν ήσουν μακριά από την πατρίδα, δεν αισθανόσουν αποκομμένος. Αυτό το φθινόπωρο οι *New York Times*, που έχουν στην ιδιοκτησία τους την εφημερίδα, αφαιρούν το λογότυπο της από το πρωτοσέλιδο και τη μετονομάζουν σε *The New York Times – Global Edition*.

Δεν βγαίνει νόημα. Αν θέλεις αυτό που έχουν να σου προσφέρουν οι *Times*, μπορείς να το βρεις στο διαδίκτυο. Γιατί κάποιος από το Τέξας που βρίσκεται στη Γερμανία, να ενδιαφερθεί για τους *New York Times*; Υπάρχουν ήδη πολλοί στη Νέα Υόρκη που δεν ενδιαφέρονται.

Μια από τις τελευταίες μεγάλες δημοσιογραφικές κληρονομίες σύντομα θα σβήσει.

Πρωτοείδε το φως ως *Paris Herald* το 1887 και ήταν νόθο παιδί του ανθρώ-

που στον οποίο ανήκε τότε η *New York Herald*, του James Gordon Bennett Jr. Θεοπάλαβος γιος ενός θρυλικού Αμερικανού εκδότη, ο Bennett, έχοντας πέσει σε δυσμένεια στη Νέα Υόρκη, έβαλε πλήρη για την Ευρώπη κι εγκαταστάθηκε στο Παρίσι, που πάντα υπήρξε το καλύτερο μέρος για να είσαι το μαύρο πρόβατο της οικογένειας.

Η ιστορική συγκυρία ήταν τέλεια. Πλούσιοι Αμερικανοί συνέρρεαν στο Παρίσι για να αγοράσουν έργα τέχνης, να ντυθούν σύμφωνα με την τελευταία λέξη της μόδας, να γευθούν το φαγητό και να ρουφήξουν την κουλτούρα μιας πόλης που θεωρούσαν την πιο εκλεπτυσμένη στον κόσμο. Ενώ οι Βρετανοί έχτισαν το Λονδίνο για τους Βρετανούς, οι Γάλλοι είχαν χτίσει το Παρίσι για όλο τον κόσμο.

Μερικοί από εμάς δεν κατάφεραν ποτέ να το χορτάσουν.

Βρίσκοντας μια γωνιά, ο Bennett ξαναέστησε από την αρχή τη νεοορκεζική εφημερίδα του στην Ευρώπη, για να ικανοποιήσει τα γούστα των πλούσιων Αμερικανών ταξιδιωτών και αποδήμων. Έδωσε έμφαση σε πρόσωπα και ειδή-

* Ο Jeffrey Robinson είναι συγγραφέας 27 βιβλίων που γνώρισαν διεθνή επιτυχία. Το *The Laundrymen* (1995), ένας άθλος δημοσιογραφικής έρευνας, θεωρείται το απόλυτο βιβλίο γύρω από το συγκεκριμένο θέμα και διδάσκεται σε πανεπιστήμια και νομικές σχολές.

Σκηνή από την ταινία *Με κομμένη την ανάσα* (*À bout de souffle*, 1960) σε σενάριο και σκηνοθεσία του Jean-Luc Godard, βασισμένη σε μια ιστορία του François Truffaut, με τη συνεργασία του Claude Chabrol. Πρωταγωνιστεί ο Jean-Paul Belmondo και η Jean Seberg, που υποδύεται μια ηλιανόδια εφημεριοδόπισσα της *New York Herald Tribune-European Edition* και επίδοξη δημοσιογράφο.

σεις, διηγήθηκε ιστορίες που δεν μπορούσες να βρεις πουθενά αλλού, έφερε τη λινοτυπία και τα κόμικς από την άλλη άκρη του Ατλαντικού, έκανε αγώνα δρόμου με μια Mercedes μέχρι τη Μάγχη, για να μπορέσουν να πουληθούν γρήγορα τα πρώτα φύλλα στην Αγγλία (τελικά τα έστειλε αεροπορικά, καθιστώντας την *IHT* την πρώτη πραγματικά διεθνή εφημερίδα). Προέβαλλε ακόμα και αθλητικές ειδήσεις στο πρωτοσέλιδο.

Καθιέρωσε το χαρακτηριστικό, αυθαδάικο ύφος που σημάδεψε την *IHT* για περισσότερο από έναν αιώνα.

Η εφημερίδα, όταν τη γνώρισα στις αρχές της δεκαετίας του 1970, στεγαζόταν σε ένα βρώμικο σύμπλεγμα γραφείων στο νούμερο 21 της οδού de Berri, ένα βήμα από τη λεωφόρο των Ηλυσιών Πεδίων στο 8ο Διαμέρισμα. Τα γραφεία του παριζιάνικου *Newsweek* ήταν στον τρίτο όροφο. Τα πιεστήρια βρίσκονταν στο υπόγειο.

Για να είμαι ειλικρινής, βρώμικο είναι επιεικής χαρακτηρισμός για εκείνο το κτίριο. Η μογιά είχε από καιρό ξεφλουδιστεί από τους τοίχους. Το κτίριο πιθανώς διέθετε ανελκυστήρα –είμαι σχεδόν σίγουρος πως υπήρχε ένας–, αλλά κανείς λογικός άνθρωπος δεν θα τον εμπιστευόταν. Όχι ότι οι σκάλες ήταν καλύτερες. Ούτε ένα σκαλοπάτι δεν ήταν παράλληλο με το πάτωμα.

Υπήρχε ένα γραφείο σύνταξης σε σχήμα πετάλου, επαν-

δρωμένο με παλιές καραβάνες που φορούσαν τιράντες, και κανείς δεν έμπαινε στον κόπο να κρύψει τα ποτά σε κάποιο συρτάρι του γραφείου του. Τα συρτάρια έτσι κι αλλιώς δεν έκλειναν, αφού τα ξύλα με τα χρόνια είχαν σκεβρώσει. Τα περισσότερα έπιπλα ήταν διαλυμένα, όλες οι γραφομηχανές είχαν γνωρίσει καλύτερες μέρες και ο χώρος βρωμούσε καπνίλα – από τσιγάρα, πούρα και πίπες.

Το προσωπικό ήταν λιγοστό, αλλά και πάλι δεν βρίσκονταν όλοι συνεχώς εκεί. Αν δεν μπορούσες να βρεις κάποιον, το πρώτο μέρος που έψαχνες ήταν το μπαρ του *Hotel Californie* στην απέναντι πλευρά του δρόμου.

Ο εκδότης ήταν ένας χοντροκομμένος αλλά αποτελεσματικός τύπος ονόματι Murray Weiss –όλοι τον φώναζαν Buddy–, που είχε πιάσει εκεί δουλειά αμέσως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σαν παιδί για όλα τα θελήματα, είχε περάσει από όλα τα γραφεία του κτιρίου και διοικούσε την εφημερίδα από το 1966 μέχρι το 1979 σαν το στράτευμα του Patton. Ο Buddy συμπαθούσε τους συντάκτες, ειδικά τους νέους, και ήταν πάντα υπερβολικά καλός μαζί μου. Θυμάμαι ότι δούλευε μαζί του κι η γυναίκα του, γεγονός διόλου αξιοπερίεργο, καθώς κατά τα φαινόμενα οι περισσότεροι εκεί μέσα παντρεύονταν, χώριζαν και ξαναπαντρεύονταν μεταξύ τους.

Αν και η βάση μου ήταν στο νότο της Γαλλίας, ένα από

τα πράγματα που απολάμβανα περισσότερο όταν πήγαινα στο γραφείο στο Παρίσι ήταν που κοινομούσα απρογραμμάτιστα κάποια πρόσκληση σε δείπνο. Η εφημερίδα δούλευε μέχρι αργά, έτσι φαγητό στις 7:30 σήμαινε ότι μας έμενε άπλετος χρόνος στη συνέχεια για να βγει το φύλλο. Στις καλύτερες αυτών των επισκέψεων κάποιος ανακοίνωνε: «Χρειάζομαστε ένα οπισθόφυλλο», και κάποιος άλλος έλεγε: «Είναι εδώ ο μικρός», και κατευθυνόμουν προς ένα ξεχαρβαλωμένο γραφείο με μια σχεδόν διαλυμένη, παντελώς άβολη περιστρεφόμενη καρέκλα, και μου έλεγαν: «Έχεις μισή ώρα».

Όλοι έμοιαζαν να φωνάζουν ταυτόχρονα –εντάξει, κυρίως βλαστημούσαν ταυτόχρονα– και οι προθεσμίες ήταν πάντα εξαιρετικά πιεστικές. Θυμάμαι αμυδρά ένα καμπανάκι που ηχούσε μόλις τέλειωνε ο χρόνος. Οι γραφομηχανές έκαναν το μεταλλικό τους θόρυβο και τα τηλέφωνα κουδούνιζαν. Ακριβώς όπως πρέπει να ακούγεται ένα γραφείο εφημερίδας.

Τις περισσότερες φορές, μόλις παρέδιδα το χειρόγραφο, έπαυαν να μου δίνουν σημασία. Με είχαν ταΐσει, είχα γράψει, ήμουν πλέον άχρηστος. Μερικές φορές όμως, κάποιες πραγματικά σπάνιες νύχτες, κάποιος με πήγαινε κάτω στο υπόγειο να δω την πρώτη έκδοση να βγαίνει από το πιεστήριο. Με άφηναν να τραβήξω το προσωπικό μου αντίτυπο από τον ιμάντα, και ιδού: το άρθρο μου, ζεστό ακόμα, σαν φρεσκοψημένη μπαγκέτα.

Και το καλύτερο απ' όλα, τα χέρια μου γέμιζαν μελάνι.

Δυστυχώς η πρόοδος άφησε τα σημάδια της. Όταν η *IHT* μετακόμισε στη Neuilly-sur-Seine, το παλαιό κτίριο πουλήθηκε και το όνομά της αφαιρέθηκε από την πρόσοψη.

Με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο οι άλλοι συντάκτες το ξεπέρασαν.

Εγώ δεν τα κατάφερα ποτέ.

Τα νέα γραφεία ήταν ένας ενιαίος χώρος με λιγοστά ιδιαίτερα δωμάτια στα πλάγια με γυάλινα τοιχώματα, και δεν έβλεπες πουθενά μπουκάλια με αλκοόλ. Μάλλον υπήρχε και κάποια

Ο JAMES GORDON BENNETT JR. ΕΣΤΗΣΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗ ΝΕΟΪΟΡΚΕΖΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΓΙΑ ΝΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΙ ΤΑ ΓΟΥΣΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΤΑΞΙΔΙΩΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΔΗΜΩΝ

αίθουσα σύνταξης ειδήσεων, δεν θυμάμαι καλά. Όλοι ήταν απλώς άλλος ένα εργαζόμενος, καθένας στο μικρό του γραφειάκι. Ο χώρος είχε την όψη ασφαλιστικής εταιρείας.

Λίγο μετά τη μετακόμιση είχα στα σκαριά μια ιστορία, και κάποιος είπε ότι θα μπορούσαν να τη δημοσιεύσουν. Πλέον όμως έπρεπε να παραδίδουμε νωρίτερα τα κομμάτια μας, κατά τις 6-7 –τύπωναν για όλη την Ευρώπη, και είχαν να τρέξουν και για την έκδοση της Άπω Ανατολής–, γεγονός που έβαλε

τέλος στα τεμπέλικα δείπνα. Έβαλε επίσης τέλος και στις γραφομηχανές. Για πρώτη φορά στη ζωή μου κάποιος με κάθισε μπροστά σ' έναν επεξεργαστή κειμένου, και δεν μου άρεσε καθόλου.

Όταν επιτέλους τέλειωσα, αντί να πάω το χειρόγραφο μου σε κάποιο γραφείο, για να μου γυρullίσει ένας τύπος που η ανάσα του μύριζε τζιν, απλώς πάτησα ένα κουμπί. Κι αυτό ήταν. Δεν ξαναείδα την ιστορία μου μέχρι που εμφανίστηκε στο οπισθόφυλλο το επόμενο πρωί.

Δεν είχε όμως τη ίδια αίσθηση.

Δεν υπήρχε μελάνι.

Ωστόσο υπήρχαν ακόμα μερικοί φοβεροί τύποι. Ο Mike Zwerin γνώριζε περισσότερα πράγματα για την τζαζ από οποιονδήποτε άλλο στην Ευρώπη. Και η Hebe Dorsey ήταν η πρώτη που έκανε κριτική μόδας σαν να επρόκειτο για παράσταση του Broadway. Δεν την είδα ποτέ να καπνίζει τα φτηνά, λεπτά πουράκια της και να ρουφάει μπερμπον σαν νερό, απλά και μόνο επειδή δεν την παρακολούθουσα συνεχώς.

Έπειτα ήταν κι ο Dick Roraback: Ένας θαυμάσιος τύπος, συντάκτης εκεί από χρόνια, που έγραφε τα πιο ιδιόρρυθμα θέματα. Θυμάμαι ένα κομμάτι που είχε κάνει σχετικά με το πώς διέσχιζε τα δανέζικα σύνορα χωρίς διαβατήριο. Το μόνο έγγραφο που είχε για να αποδείξει την ταυτότητά του ήταν η American Express του. Ο Dick έγραφε αστεία, κι όταν η *IHT* θέλησε να γιορτάσει την εκατοστή επέτειο της ανακάλυψης του Livingstone από τον Stanley, έστειλαν εκείνον.

Ήταν ο Bennett που το 1869 ανέθεσε στον καλύτερο ρεπόρτερ της *New York Herald*, τον Henry Stanley, να διερευνήσει την εξαφάνιση στην Αφρική του Σκοτσέζου ιεραπόστολου και γιατρού

Δρος David Livingstone. Ύστερα από δύο χρόνια ο Stanley εντόπισε τον από καιρό αγνοούμενο άντρα στις όχθες της λίμνης Τανγκανίκα. Εκεί είναι που, όπως φημολογείται, ο Stanley είπε: «Ο Δρ Livingstone υποθέτω;»

Για να πούμε την αλήθεια, είναι σχεδόν βέβαιο πως δεν είπε κάτι τέτοιο. Η εκδοχή του Dick γι' αυτή τη συνάντηση με την αφορμή της εκατονταετηρίδας έπιασε ένα δισέλιδο, το κεντρικό σαλόνι της εφημερίδας, και δημοσιεύτηκε σε συνέχειες επί πέντε μέρες. Τουλάχιστον αυτή την αίσθηση έχω, πως ήταν πέντε μέρες. Ίσως και να ήταν μόνο τρεις. Και πάλι ήταν πολύς χώρος για μια ιστορία. Καμιά εφημερίδα σήμερα δεν θα τολμούσε να το κάνει. Το έκανε όμως η *IHT*.

Αυτή η εφημερίδα αγαπούσε τους γραφιάδες και το γράψιμο.

Τα δυο μεγάλα αστέρια επί των ημερών μου ήταν η Mary Blume και ο Waverley Root.

Η Mary ήταν το μέγα φάντασμα της *IHT*, γιατί δεν ερχόταν ποτέ στο γραφείο κι ελάχιστοι την είχαν δει με τα ίδια τους τα μάτια. Τους πληροφορούσε τηλεφωνικώς για την ιδέα της κι έστελνε το κείμενό της με κάποιο παιδί. Πιθανώς ήταν η πιο κοφτερή κι ελεύθερη πένα που είχε ποτέ η *IHT*.

Το πρόβλημά μου ήταν ότι είχα γίνει η σκιά της. Εγώ ήμουν εκείνος που φώναζαν όποτε η Mary δεν ήθελε να γράψει την ιστορία. Και πολύ συχνά χαμογελούσα βεβιασμένα, καθώς όλοι τριγύρω μου οδύρονταν: «Μα δεν θα το καλύψει η Mary Blume αυτό;»

Τη θαύμαζα πάρα πολύ, αν και δεν τη γνώρισα ποτέ. Μια φορά της πρότεινα να γευματίσουμε παρέα. Αρνήθηκε ευγενικά. Δεν της το κράτησα, αφού κανείς άλλος στην εφημερίδα –τουλάχιστον κανείς απ' όσους γνώριζα– δεν είχε γευματίσει ποτέ μαζί της.

Συνάντησα ωστόσο τον Waverley. Μιλούσαμε πού και πού στο τηλέφωνο –ήταν σε αναπηρικό καροτσάκι και δεν άφηνε ποτέ το διαμέρισμά του– κι ενώ συνήθως δεν δεχόταν κόσμο, με προσκάλεσε να τον επισκεφτώ.

Μια φορά.

Ήταν πιο εύκολο να κερδίσεις το Νόμπελ Λογοτεχνίας παρά να σε δεχτεί σε ακρόαση ο ηλικιωμένος Waverley Root στο σπίτι του. Έμοιαζε με τον Άι-Βασίλη, μ' εκείνη τη μακριά λευκή γενειάδα και τα υπέροχα χαμογελαστά μάτια του, αλλά έγραφε πολύ καλύτερα από τον Άγιο. Όπως άλλωστε κι από τους περισσότερους.

Όποτε φιγουράριζε στο οπισθόφυλλο, το κείμενό του ήταν πάντα ένα κόσμημα. Συχνά επρόκειτο για κάποιο γοητευτικά δυσνόητο θέμα σχετικά με το φαγητό, π.χ., γιατί κανείς στη Γαλλία δεν καλλιεργεί μοσχολέμονα. Μέχρι που έγραψε το αριστούργημά του. «Δεν γνώρισα ποτέ τον Hemingway», ένα θαυμάσιο δοκίμιο, όπου δήλωνε ότι ήταν ο μόνος δημοσιογράφος στο Παρίσι τη δεκαετία του 1920 που δεν τον είχε γνωρίσει και είχε την ειλικρίνεια να το παραδεχτεί.

Το οπισθόφυλλο, όπου γράφαμε η Mary, ο Waverley κι εγώ, ήταν πραγματικό «φιλέτο». Στο κέντρο της σελίδας υπήρχε ένα κουτί των 850 με 900 λέξεων για τους πάντες και τα πάντα. Σαν την κεντρική σκηνή του Carnegie Hall.

International Herald Tribune Archive

Κάποιες νύχτες, όταν πλησίαζε η ώρα της εκτύπωσης, ο αρχισυντάκτης της τελευταίας σελίδας θα γαβγίζε «θέλω κάτι για τον κώλο. Σε μισή ώρα!» Στο γραφείο σύνταξης σε σχήμα πετάλου κάθονταν σκληρόπετσοι δημοσιογράφοι που φορούσαν τράντες, και κανείς δεν έμπαινε στον κόπο να κρύψει τα «ξύδια» σε κάποιο συρτάρι. Τα συρτάρια έτσι κι αλλιώς δεν έκλειναν, αφού τα ξύλα είχαν με τα χρόνια σκεβρώσει.

Στη βάση ήταν οι «καυτές» μικρές αγγελίες – Αμερικανοί που πουλούσαν ζόρικα αμάξια, Αμερικανοί που νοίκιαζαν διαμερίσματα σε εξωφρενικές τιμές και πόρνες που γύρευαν πελάτες.

Στο πάνω μέρος της σελίδας, στη δεξιά πλευρά, βρισκόταν η στήλη με τα κουτσομπολίστικα «Ανθρώπινα» και στ' αριστερά η στήλη με τα ανέκδοτα. Εκεί έγραφε κι ο Art Buchwald, και σε κάθε εορτασμό της Ημέρας των Ευχαριστιών ξαναδημοσίευαν το κλασικό του «Le Jour de Merci Donnant» –η δική του, ελεύθερη μετάφρασή του *Thanksgiving*–, όπου εξηγούσε γιατί, μια ημέρα το χρόνο, οι Αμερικανοί τρώνε καλύτερα από τους Γάλλους.

Από τη στιγμή που μετακόμισα στο νότο της Γαλλίας στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ξεκίνησα να γράφω θέματα των 650 λέξεων για τη *Christian Science Monitor*. Εκείνη την εποχή η *CSM* ήταν μια από τις πέντε εφημερίδες που διαβάζονταν στο Οβάλ Γραφείο, με ειδησεογραφικά *bureaux* σε όλη την Ευρώπη. Σ' αυτούς έκανα το πρώτο μου πρωτοσέλιδο με την υπογραφή μου, κυνηγώντας τον Χένρι Κίσιγκερ

THE NEW YORK HERALD EUROPEAN EDITION OF THE NEW YORK HERALD TRIBUNE

LINDBERGH ARRIVES ON RECORD-BREAKING FLIGHT

FARMERS FLEE COUPEE PARISH Head Warnings of Flood Social Circle and Wash to Head Thence East.

Frenchmen Take Lead, Two to One, in Tennis Tourney

LINDBERGH'S PLANE AT LE BOURGET

50,000 Roar Welcome at Field As Lone American Lands After Ocean Dash of 33hr. 30min

Captain Charles A. Lindbergh, probably the most daring aviator of all time completed the greatest flight in air history last night at 10:22 o'clock, when he set the Ryan airplane down on Le Bourget Field just thirty-three hours and thirty minutes after he started off the ground at Roosevelt Field, outside of New York, 2,550 miles away.

NEW BRUNSWICK THREATENS 8,000 Will be Present Will of Kalmé -Dessauite With Tropicana (Daily)

THE LATEST CHIEF OF THE FEDERAL RESERVE BOARD, FRANK M. MINNICK, has been named as the successor of Walter Dill Scott, who has resigned as chief of the board.

COOLIDGE'S MESSAGE GREETS LINDBERGH

WASHINGTON, May 20, 1927. - President Coolidge's message of congratulation to Lindbergh, the first American to fly across the Atlantic, was received here today.

THE AMERICAN PEOPLE today will see in the historic achievement of this brave flight the greatest feat in the history of aviation.

Lindbergh Tells of His Flight; 'Not Really Sleepy,' He Says; Was Within Ten Feet of Sea

"THE MORE I GET UPON it here after I have had the plane for some time, the more I realize that the greatest feat in the history of aviation was accomplished by me on the night of May 20, 1927, when I flew across the Atlantic Ocean in my airplane, the Spirit of St. Louis."

SWISS TO RECOVER MILLIONS FROM U.S.

BERNE, Switzerland, May 20. - Swiss officials here today announced that they had received word from the United States that the Swiss government would recover millions of dollars from the U.S. government.

MOTHER ARRESTED FOR HER CHILDREN

NEW YORK, May 20. - A woman here today was arrested on charges of neglecting her children. She was charged with failing to provide them with proper food and clothing.

HEROIC AIRMAN, NONCHALANT, THINKS FIRST OF HIS MOTHER

By HENRI A. BURNETT. - The hero of the night, Charles A. Lindbergh, is a man who thinks first of his mother. He is a man who is nonchalant and heroic.

LINDBERGH SUCCESS KEEPS BELLANCA, BYRD READY

NEW YORK, May 20. - The success of Charles A. Lindbergh's flight across the Atlantic Ocean has kept the plans of Richard E. Bellanca and Harold G. Gatty to fly around the world in a dirigible.

Matin' Hails Hero For His Valor

PARIS, May 20. - The Parisian people today hailed the hero of the night, Charles A. Lindbergh, for his valor and courage.

σε όλο το Παρίσι κατά τη διάρκεια των ειρηνευτικών συνομιλιών για τον πόλεμο του Βιετνάμ. Με πλήρωναν 35 δολάρια το θέμα, συν 5 δολάρια τη φωτογραφία. Το νοίκι μου, συμπεριλαμβανομένου κι ενός μπαλκονιού με θέα στη Μεσόγειο, ήταν 72 δολάρια το μήνα.

Μετά ήρθε και η IHT, προσφέροντάς 75 δολάρια το κομμάτι. Δεν το σκέφτηκα καν. Όχι μόνο για τα λεφτά, αλλά επειδή ήταν η IHT.

Στα επόμενα δέκα χρόνια έγραψα εκατοντάδες θέματα για το οπισθοφυλλο κι ανέπτυξα το προσωπικό μου στίλ, παραθέτοντας λόγια άλλων όπως το έκαναν στην τηλεόραση, χωρίς το συνηθισμένο «είπε». Τώρα το κάνουν όλοι. Μπορεί να μην είμαι εγώ αυτός που το ανακάλυψε, αλλά το υιοθέτησα. Επιπλέον αύξησα τελικά την αμοιβή μου στα 100 δολάρια.

Η υπογραφή μου εμφανιζόταν σε θέματα από όλη την Ευρώπη, από διάφορα μέρη της Βόρειας Αμερικής κι ακόμα πιο μακριά, από την Αυστραλία και την Ταϊτή. Έγραφα για καλλιτέχνες, πορτοφολάδες, εθισμένους τζογαδόρους, παγκόσμιους πρωταθλητές στη Monopoly, μια γυναίκα που είχε κάποτε

ποζάρει για τον Μοντιλιάνι, και τον διάσημο τζαζίστα Earl «Fatha» Hines. Πήρα συνέντευξη από τον Richard Boone (ήταν φανταστικός), τον Graham Greene (ήταν μοναχικός), τον Anthony Burgess (απολαυστικά παλαβός), τον Andy Warhol (μου έβγαζε φωτογραφίες ενώ του έβγαζα φωτογραφίες), την Carmen McRae, τον Lino Ventura, τον Bobby Short και τον Walter Cronkite. (Είπα στον Walter ότι η αποχώρησή του από το βραδινό δελτίο ειδήσεων του CBS σήμαινε ότι ο κόσμος δεν θα ήταν ποτέ ξανά ο ίδιος, κι όταν έπεσα πάλι πάνω του στη Νέα Υόρκη, λίγο πριν πεθάνει, του το θύμισα και είπε: «Είχες δίκιο».)

Έγραφα για πλαστά γραμματόσημα, κρυφές κάβες κρασιών, σκοτεινά μούσσεια όπου το κοινό δεν ήταν ευπρόσδεκτο και Ιταλούς ληστές τραίνων. Πήρα συνέντευξη από την Elaine Stritch, την Natalie Cole, τον Art Carney, τον Carl Reiner, τον Henry Moore και τον Cary Grant (τον ρώτησα αν πηδίοταν πολύ και με διαβεβαίωσε ότι το έκανε). Γευμάτισα ακόμα και με τον Richard Burton κι όταν τον ρώτησα τι ήθελε να πιει, είπε: «Ό,τι να 'ναι, γλυκέ μου, αρκεί να μπορέι να επιπλεύσει μέσα ένα παγάκι».

Η ιστορία της εφημερίδας είναι ιδιαίτερα δαιδαλώδης. Η New York Herald ιδρύθηκε το 1835 και το 1887 κυκλοφόρησε την European Edition (η οποία έγινε γνωστή ως Paris Herald, παρότι ποτέ δεν κυκλοφόρησε με αυτό το όνομα). Παράλληλα το 1841 είχε κυκλοφορήσει η New York Daily Tribune. Οι δύο αμερικανικές εφημερίδες ενοποιήθηκαν το 1924 στη New York Herald Tribune, η οποία συνέχισε να εκδίδει τακτικά, με έδρα το Παρίσι, τη New York Herald-European Edition (εδώ η έκδοση της 22 Μαΐου 1927, που αναγγέλλει την άφιξη του Lindbergh), η οποία στη συνέχεια μετονομάστηκε σε New York Herald Tribune. Το 1967 άλλαξε τον τίτλο της σε International Herald Tribune, και κυκλοφορούσε ως έκδοση συνεργασίας μεταξύ των δύο ιστορικών εφημερίδων The New York Times και The Washington Post (η οποία αποχώρησε από την IHT το 2003).

Κι ύστερα μια μέρα όλα τέλειωσαν. Κανείς δεν είπε αντίο. Δεν κάναμε χειραψίες. Δεν είμαι καν σίγουρος αν το πρόσεξε κανείς. Ήταν το 1982. Έφυγα από τη Γαλλία για την Αγγλία, για να γράψω βιβλία. Εκείνη την εποχή η IHT πάλευε απεγνωσμένα να εξελιχθεί σε σοβαρή οικονομική εφημερίδα, για να πολεμήσει την άρτι αφιχθείσα ευρωπαϊκή έκδοση της Wall Street Journal. Σήμερα κανείς εκεί δεν με θυμάται, ούτε ξέρει τι μοιραστήκαμε εγώ και η IHT. Ο Waverley έφυγε. Η Mary συνέχισε την καριέρα της. Ο Mike και η Hebe κι ο Buddy έφυγαν. Το ίδιο κι ο Dick.

Μπορώ να καταλάβω γιατί η NYT απενεργοποίησε το μηχάνημα υποστήριξης. Δεν δεν θα τους συγχωρήσω όμως ποτέ που το έκαναν.

Πάνε να θάψουν την εφημερίδα μου. Η International Herald Tribune είναι νεκρή.

Τι κι αν ήμουν απλώς ακόμα ένας από τους μνηστήρες της;

Mon amour, θα έχουμε πάντα την οδό de Berri. CJR

Απόδοση: Μαργαρίτα Κυριακού

Σημείωση

Η ιδιοκτήτρια των NYT ανακοίνωσε στις 25 Φεβρουαρίου 2013 ότι η International Herald Tribune θα μετονομαστεί εντός του έτους σε International New York Times (βλ. http://www.ihtrib.com/press/press-releases/2013/february/the-new-york-times-company-announces-plan-to-rebrand-the-international-herald-tribune-as-the-international-new-york-times/, τελευταία ανάκτηση 7.7.2013)

Επιχείρηση δίχως τέλος

Μια νέα βιογραφία του φωτορεπόρτερ Tim Hetherington
πραγματεύεται την υπερβολικά σύντομη καριέρα του

ΤΟΥ MICHAEL MEYER*

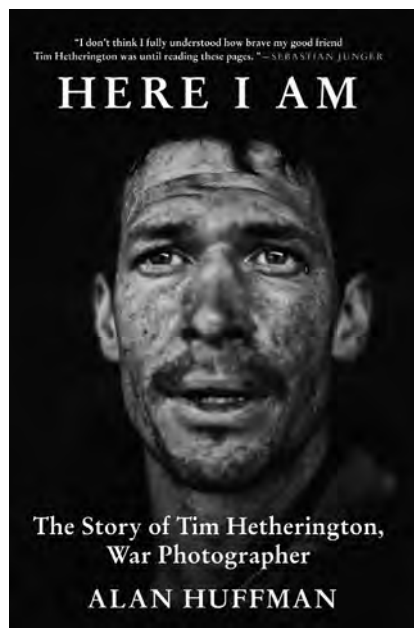
Here I am.

**The Story of Tim Hetherington,
War Photographer**

Alan Huffman

Grove/Atlantic 2012

Σελ. 256

Τα τελευταία χρόνια, ενώ το αμερικανικό κοινό έχει πλέον κουραστεί από την πολεμική ειδησεογραφία, εντυπωσιάζεται ολοένα και περισσότερο από τους πολεμικούς φωτορεπόρτερ. Όταν, για παράδειγμα, οι φωτορεπόρτερ Tim Hetherington and Chris Hondros σκοτώθηκαν πριν από δυο χρόνια σε επίθεση με όλμους από τις δυνάμεις του Καντάφι, ήταν μια από τις σημαντικότερες ειδήσεις του λιβυκού εμφυλίου. Φυσικά αυτό οφείλεται εν μέρει στο ότι οι Hetherington και

Hondros ήταν γνωστοί στα μέσα ενημέρωσης, αλλά είχε επίσης να κάνει και με το γεγονός πως ταίριαζαν με τη ρομαντική εικόνα του επαγγέλματός τους. Σύμφωνα με τον David Carr: «Ο Hetherington ήταν πολεμικός φωτορεπόρτερ από κάθε άποψη. Ψηλός, αρρενωπός και μετριόφρων, με μια βρετανική προφορά βγαλμένη από μυθιστόρημα του Graham Greene και το σωματικό λίπος του ανθρώπου που πίνει αναψυκτικά διαίτης».

Όπως σημειώνει η Emily Nussbaum στην πρόσφατη ανάλυσή της στο περιοδικό *New Yorker* για τη σειρά ντοκιμαντέρ *Witness* της HBO, που επικεντρώνεται σε φωτογράφους πολεμικών συγκρούσεων, όπως τη Γαλλίδα Véronique de Viguerie: «Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι θεατές παρακολουθούν πιο εύκολα το πορτρέτο μιας γενναίας και όμορφης Γαλλίδας φωτορεπόρτερ αντί ένα αποτρόπαιο ντοκιμαντέρ για τα παιδιά-στρατιώτες στην Αφρική». Όσο οδυνηρές είναι οι ακατέργαστες εικόνες βίας, τόσο δημοφιλήs είναι η θεατρικά δοσμένη βία. Τα MME πάντα μηχανεύονται καινούργιους τρόπους να αμβλύνουν τον τρόπο του πολέμου για τον ανέμελο καταναλωτή ειδήσεων.

Η κατανόηση αυτής της αναπόφευκτης άμβλυνσης φωτίζει από μια ενδιαφέρουσα σκοπιά τη δουλειά του πολε-

* Ο Michael Meyer είναι μόνιμος συντάκτης του *Columbia Journalism Review*.

μικού φωτορεπόρτερ. Οι εικόνες τους απεικονίζουν μια ακραία όψη της πραγματικότητας, καταστάσεις τρομακτικές, και με κάποιον τρόπο καταφέρνουν να αναγκάσουν τον θεατή, αντί να τους γυρίσει την πλάτη, να βυθιστεί μέσα τους. Οι φωτογραφίες μπορούν να μας εθίσουν στη βία, αλλά μπορούν επίσης να λειτουργήσουν ως ηθικό σημείο αναφοράς, μια υπόμνηση όχι μόνο ενός γεγονότος αυτού καθαυτού, αλλά της ανάγκης μας να αισθανθούμε κάτι γι' αυτό. Οι καλύτερες φωτογραφίες καλύπτουν το χάσμα μεταξύ των μακρινών εικόνων και της προσωπικής μας συναισθηματικής πραγματικότητας.

ΤΑ ΜΜΕ ΠΑΝΤΑ ΜΗΧΑΝΕΥΟΝΤΑΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΝΑ ΑΜΒΛΥΝΟΥΝ ΤΟΝ ΤΡΟΜΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κανείς φωτογράφος δεν στοχάστηκε βαθύτερα πάνω σ' αυτή τη διαχωριστική γραμμή από τον Tim Hetherington. Όπως μου είπε πρόσφατα ο φίλος και συνεργάτης του Hetherington, Sebastian Junger: «Ο Tim ενδιαφερόταν ειδικότερα για τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ διαμορφώνουν την κοινωνία, η οποία χρησιμοποιεί κι αυτή με τη σειρά της τα μέσα ενημέρωσης. Γι' αυτό το είδος του κύκλου μιλάμε». Μάλιστα ο Hetherington είχε πάει στη Λιβύη για να καταγράψει ένα παρόμοιο φαινόμενο: Οι Λίβυοι επαναστάτες, που είχαν εμπλακεί ξαφνικά σε πόλεμο χωρίς να διαθέτουν προηγούμενη εμπειρία, προσέφυγαν στα μέσα ενημέρωσης και τη λαϊκή κουλτούρα, για να ανακαλύψουν πώς πρέπει να δείχνει και να συμπεριφέρεται ένας επαναστάτης στρατιώτης.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου σύντομου ταξιδιού του στη Λιβύη το Μάρτιο του 2011 τον είχε ενοχλήσει ο «στημένος» χαρακτήρας της μάχης: Οι δημο-

σιογράφοι απαθανάτιζαν επαναστάτες σε ηρωικές πόζες, ενώ στην πραγματικότητα ήταν άπειροι πολίτες που μαϊμούδιζαν μπροστά στην κάμερα βαστώντας όπλα. Το νέο του έργο ήταν μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει και να υπερβεί αυτή τη δυναμική. «Πρέπει να παλέψουμε κάνοντας προπαγάνδα», είπε σε ένα φίλο, το φωτογράφο των *New York Times*, Michael Kamber, λίγο προτού επιστρέψει στην πρώτη γραμμή. «Τα ΜΜΕ έχουν πλέον γίνει κομμάτι της πολεμικής μηχανής σε τέτοιο βαθμό, που όλοι πρέπει να έχουμε επίγνωση αυτής της κατάστασης περισσότερο από ποτέ».

Ο Hetherington πέθανε λίγους μήνες μετά το *Restrepo*, το ντοκιμαντέρ για τους Αμερικανούς στρατιώτες στο Αφγανιστάν, που σκηνοθέτησε μαζί με τον Junger και προτάθηκε για Όσκαρ. Ενώ πιθανώς θα μείνει γνωστός για το *Restrepo*, πολλοί που γνώριζαν τον Hetherington προσπαθούν να διασώσουν τη γενικότερη ευαισθησία και αποστολή του, που καταδεικνύουν την πορεία που θα μπορούσε να είχε πάρει μελλοντικά η δουλειά του. Το προηγούμενο φθινόπωρο ο Kamber διοργάνωσε μια έκθεση με τις τελικές φωτογραφίες του Hetherington στο Bronx Documentary Center. Ένα βιογραφικό ντοκιμαντέρ με τίτλο *Από πού πάνε για το μέτωπο;* που σκηνοθέτησε ο Junger, προβλήθηκε για πρώτη φορά στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Sundance τον Ιανουάριο του 2013. Επίσης μια έντυπη βιογραφία με τίτλο *Εδώ είμαι. Η ιστορία του πολεμικού φωτορεπόρτερ Tim Hetherington* από τον Alan Huffman κυκλοφόρησε το Μάρτιο από τον εκδοτικό οίκο Grove.

Ο Huffman αφηγείται την καριέρα του Hetherington σε κεφάλαια που καλύπτουν τις πολλές συγκρούσεις που κάλυψε ο φωτογράφος: τον εμφύλιο πόλεμο στη Λιβερία, τη γενοκτονία στο Σουδάν και την εξάπλωσή της στο Τσαντ, και την αμερικανική κατοχή στο Αφγανιστάν. Η άποψή του, έστω κι αν δεν κατονομάζεται ρητά, είναι ότι δεν μπορεί κανείς να καταλάβει τον Hetherington, αν δεν κατανοήσει τη βία που κλήθηκε να καταγράψει. Ο Huffman επιτυγχάνει να μας βουτήξει μες στην καθημερινή πραγματικότητα του Hetherington στο

πεδίο της μάχης, ενώ πολλές εξαιρετες συνεντεύξεις από φίλους και συνεργάτες του προσθέτουν μια πιο προσωπική διάσταση στην ασυνήθιστη ζωή του φωτογράφου. Οι καλύτερες όμως βιογραφίες εξερευνούν επίσης το πνεύμα των ανθρώπων που παρουσιάζουν, μια αποστολή την οποία ο Huffman δεν έφερε και τόσο αποτελεσματικά σε πέρας. Αν κι ο Hetherington ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για το πώς οι εικόνες σύγκρουσης διαδίδονται, ερμηνεύονται και κρίνονται από το κοινό, η βιογραφία του στο μεγαλύτερο μέρος της δεν είναι ένα βιβλίο ιδεών.

Η πρώτη εμπειρία που είχε ο Hetherington στα πεδία των μαχών ήταν ως ένας εκ των δύο δυτικών δημοσιογράφων που εργάζονταν στα μετόπισθεν των επαναστατών στη Λιβερία το 2003, φωτογραφίζοντας μια σύγκρουση που χαρακτηριζόταν από μια εξεζητημένη και θεατρική στα όρια του παραλόγου κτηνωδία. Ο Huffman μνημονεύει τα λόγια του παραγωγού James Brabazon, με τον οποίο ο Hetherington συνεργάστηκε στο ντοκιμαντέρ *An Uncivil War*, όταν αναφέρει για τη Λιβερία: «Δεν ήταν απλώς δυο στρατοί που μάχονταν μεταξύ τους ήταν δυο ομάδες από νεαρούς άντρες, που είχαν καταμαγειτεί από τους θεατριτισμούς του πολέμου – μεταμφιέζονταν με φορεσιές, έτρωγαν ο ένας τον άλλον, ακρωτηρίαζαν ο ένας τον άλλον».

Όμως ο Hetherington κατάφερε να καταγράψει αυτή τη βία, χωρίς να της επιτρέψει να αποσπάσει την προσοχή του από το ανθρώπινο στοιχείο των Λιβεριανών. Οι φωτογραφίες του –μια στιγμή οικειότητας μεταξύ ενός επαναστάτη και της γυναίκας του προτού πάει στη μάχη· το πορτρέτο ενός σκεφτικού άντρα που ξαποσταίνει πλάι σε μια χειροβομβίδα– έθεσαν υπό αμφισβήτηση την άποψη ότι η Λιβερία ήταν συνώνυμη με τις φρικαλεότητες της. Σε αντίθεση με τα περισσότερα συνεργεία τύπου ο Hetherington παρέμεινε στη Λιβερία για αρκετό χρονικό διάστημα μετά το τέλος του πολέμου. Το βιβλίο που τελικά εξέδωσε, *Long Story Bit by Bit: Liberia Retold*, είναι μια απόδειξη ότι μπορεί κανείς να αποτυπώσει ταυ-

Chris Hondros: Μια ζωή στα όρια

Chris Hondros / Getty Images

Η διάσημη αυτή φωτογραφία του Hondros, που απεικονίζει έναν αντάρτη στη Λιβερία, δημοσιεύτηκε πολλές φορές στον Τύπο, και κοσμεί το εξώφυλλο του τόμου *Photojournalism* (με κείμενα του Andy Steele) της σειράς *The World's Top Photographers*, εκδόσεις Rotovision, 2006.

Στην επίθεση στη Μισράτα (Μιζουράτα) της Λιβύης στις 20 Απριλίου 2011, σκοτώθηκαν ο Timothy Hetherington (5/12/1970–20/4/2013) και ο Chris Hondros (14/3/1970–20/4/2013), ενώ τραυματίστηκαν πάρα πολύ σοβαρά ο βρετανός Guy Martin και ελαφρά ο Michael Brown – όλοι φωτογράφοι διεθνούς αναγνώρισης.

Σύμφωνα με τη βιογραφία του στο προσωπικό του website (www.chrishondros.com/bio.htm), ο Chris Hondros ήταν Αμερικανός φωτοειδησεογράφος, υποψήφιος για το βραβείο Pulitzer. Γεννήθηκε στη Νέα Υόρκη. Οι γονείς του, ελληνικής και γερμανικής καταγωγής, ήταν και οι δύο επιζήσαντες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η οικογένεια μετακόμισε στη Βόρεια Καρολίνα όταν ήταν παιδί. Σπούδασε Αγγλική λογοτεχνία στο North Carolina State University (πολιτειακό πανεπιστήμιο) και πήρε πτυχίο Master από το School of Visual Communications (Σχολή Οπτικών Επικοινωνιών) του Ohio University (δημόσιο πανεπιστήμιο). Στη συνέχεια ο Hondros επέστρεψε στη Νέα Υόρκη για να ασχοληθεί με το ειδησεογραφικό φωτογραφικό ρεπορτάζ.

Κάλυψε τις περισσότερες από τις μείζονες πολεμικές συγκρούσεις από τη δεκαετία του 1990 και μετά: Κόσσοβο, Αγκόλα, Σιέρα Λεόνε, Λίβανος, Αφγανιστάν, Κασμίρ,

Δυτική Όχθη, Ιράκ, Λιβερία. Η δουλειά του δημοσιεύτηκε στα εξώφυλλα περιοδικών, όπως το *Newsweek* και το *The Economist*, και στις πρώτες σελίδες των μεγαλύτερων αμερικανικών εφημερίδων, μεταξύ των οποίων και στις *The New York Times*, *Washington Post* και *Los Angeles Times*.

Ο Hondros τιμήθηκε με δεκάδες βραβεία. Το 2004 το όνομά του περιλαμβανόταν στη λίστα υποψηφίων για το βραβείο Pulitzer στην κατηγορία της Ειδησεογραφικής Φωτογραφίας για τη δουλειά του στη Λιβερία. Το 2006 τιμήθηκε με το Χρυσό Μετάλλιο Robert Capa, την υψηλότερη διάκριση για έναν πολεμικό ανταποκριτή-φωτογράφο, για τη δουλειά του στο Ιράκ.

Ο Hondros έδινε συχνά διαλέξεις και δημοσίευε δοκίμια με θέμα τον πόλεμο. Έγραφε τακτικά στις εξής επιθεωρήσεις και περιοδικά: *Virginia Quarterly Review*, *Editor and Publisher*, *The Digital Journalist*, και άλλα έντυπα.

Η φωτογραφία του με τίτλο «Κορίτσι από το Ιράκ ουρλιάζει μετά το θάνατο των γονέων της από πυροβολισμούς Αμερικανών στρατιωτών σε σημείο ελέγχου (Ιράκ)» εκτέθηκε στην Αθήνα τον Αύγουστο του 2006, στο πλαίσιο ομαδικής περιοδεύουσας έκθεσης ειδησεογραφικής φωτογραφίας στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος.

τόχρονα τη βία και την ομορφιά, με τρόπο πειστικό κι αυθεντικό.

Ο Huffman υποστηρίζει ότι «ο Hetherington δεν έβλεπε πολύ μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο δημοσιογράφο, τον ανθρωπιστή, τον παρατηρητή, τον αυτόπτη μάρτυρα κι εκείνον που συμμετέχει ο ίδιος στα γεγονότα». Παρόλο που ο Huffman αποτυγχάνει να αναλύσει τις συνέπειες ενός τέτοιου ισχυρισμού, επιχειρεί να καταδείξει τη σημασία του, τονίζοντας ότι «ο Hetherington αισθανόταν πως δεν αρκούσε απλώς να δείξει τι συνέβη, αλλά ότι η φωτογραφία θα μπορούσε να μεταφέρει σε βαθύτερο επίπεδο την ιστορία, επηρεάζοντας την πορεία που θα πάρει στη συνέχεια η αφήγηση». Η καλύτερη απόδειξη της πίστης του Hetherington ότι η φωτογραφία έχει τη δύναμη να επηρεάσει τα γεγονότα ήταν η δουλειά του για την οργάνωση Human Rights Watch στο Σουδάν.

Ένα έργο του Hetherington από την εποχή που βρισκόταν στο Αφγανιστάν, ήταν μια εγκατάσταση όπου εναλλάσσονταν αμυδρά φωτισμένες φωτογραφίες κοιμισμένων στρατιωτών με ήχους και εικόνες από τη μάχη, που αντιπροσώπευαν τα όνειρά τους. Οι εικόνες αυτής της εγκατάστασης έβγαζαν μια απίστευτη ευαισθησία σε αντίθεση με τις κλασικές πολεμικές φωτογραφίες, κι ο Hetherington αισθανόταν πως είχε καταφέρει να εκφράσει καλύτερα από ποτέ «πώς είναι να βρίσκεσαι μες στο χάος του πολέμου». Οι σκέψεις του γι' αυτό το έργο αποκαλύπτουν σε τι βαθμό υπολόγιζε τον απώτατο αντίκτυπο της δουλειάς του κι επιδίωκε μίαν ήρεμη «υπονόμευση» μέσω πολλών από τις εικόνες του. «Μου αρέσει η ιδέα ότι το έργο μου αμφισβητεί ό,τι νομίζουμε πως γνωρίζουμε για τον πόλεμο», είπε. «Με ενδιαφέρει να αποκαλύψω όψεις της σύγκρουσης έξω από το διάλογο που διεξάγεται στα ΜΜΕ».

Το μισό σχεδόν βιβλίο του Huffman είναι αφιερωμένο στην αναπαράσταση των τελευταίων ημερών του Hetherington στη Λιβύη. Κι ενώ στη Λιβερία την ευθύνη για την καταγραφή των γεγονότων είχαν κυρίως οι δυτικοί δημοσιογράφοι, όταν έφτασε ο Hetherington στη Λιβύη οι

κάμερες που χειρίζονταν τόσο οι πολίτες όσο και οι στρατιώτες αποτελούσαν πλέον αναπόσπαστο κομμάτι του πολέμου. Ο Βραζιλιάνος φωτογράφος André Liohn σημειώνει ότι οι Λίβυοι «πήγαιναν στον πόλεμο κρατώντας σχεδόν τόσες κάμερες όσες και όπλα».

Αυτή ήταν μια άλλη πραγματικότητα, που ο Hetherington προσπαθούσε να κατανοήσει. Συνειδητοποίησε ότι μες στο σύγχρονο περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης, οι εικόνες της μάχης δεν προσέφεραν τίποτα καινούργιο, και ότι οι δημοσιογράφοι όφειλαν να προσπαθήσουν περισσότερο για να ξεχωρίσει η δουλειά τους, τόσο αισθητικά όσο και διανοητικά. Ενώ βρισκόταν στη Λιβύη, ο Hetherington είχε μια ιδέα για ένα νέο

Ο ΤΙΜ HETHERINGTON. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΤΑΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΤΑ ΜΜΕ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

κολάζ. Θα συνέλεγε εκατοντάδες κινητά τηλέφωνα από Λίβυους, που τα είχαν χρησιμοποιήσει για να τραβήξουν εικόνες του πολέμου, και στη συνέχεια θα τα συνταίριαζε, για να σχηματίσει τον πίνακα της *Guernica*, που απεικονίζει το χαμό άμαχων πολιτών στον πόλεμο στην Ισπανία, την πατρίδα του Πικάσο.

Γράφοντας στους *Times* για την έκθεση που διοργάνωσε με τις τελευταίες φωτογραφίες του Hetherington, ο Michael Kamber είπε: «Περισσότερο από κάθε άλλο δημοσιογράφο που γνωρίζω, ο Τιμ ήταν εννοιολογικός στο έργο του. Σκεφτόταν τις μεγάλες ιδέες πίσω από τα γεγονότα, τη δυναμική, την ιστορία και τις κινητήριες δυνάμεις. Στη συνέχεια προσάρμοζε αναλόγως τη δουλειά του με τη χρήση της φωτογραφίας και των πολυμέσων, προσπαθώντας να βγάλει

στην επιφάνεια και να εκθέσει αυτές τις δυνάμεις. Οι μέθοδοί του έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με πολλούς από εμάς, που φωτογραφίζαμε ό,τι έφερναν στο δρόμο μας η τύχη και οι άλλοι, επιτρέποντας άθελά μας στην αφήγηση να σχηματιστεί μέσα από τη συγκατάβασή μας».

Ο Hetherington πήγε στη Λιβύη, χωρίς να εκπροσωπεί κάποιο πρακτορείο ειδήσεων και κυρίως χωρίς τον απαραίτητο ψηφιακό φωτογραφικό εξοπλισμό, που θα του επέτρεπε να πουλάει τις φωτογραφίες του από τη Λιβύη, όσο καιρό θα κάλυπτε τη σύγκρουση. Είχε νέες ιδέες που επεξεργαζόταν στο πλαίσιο της συνεχούς προσπάθειάς του να κατανοήσει καλύτερα τη φύση των συγκρούσεων και τις μεθόδους με τις οποίες μπορούν να καταγραφούν στον 21ο αιώνα. Για μια ακόμα φορά στόχος του ήταν, όπως είπε στην ταινία του με τίτλο *Diary*, να συνδέσει «τη δυτική μας πραγματικότητα με τους φαινομενικά μακρινούς κόσμους που βλέπουμε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης».

Προς το τέλος αυτής της ταινίας βλέπουμε σε μια σκηνή τον Hetherington σ' ένα κρεβάτι. Έχει την πλάτη γυρισμένη προς την κάμερα και μιλάει στο τηλέφωνο, προσπαθώντας να εξηγήσει σε κάποιον τη δουλειά του. «Υπάρχει μια πολιτική κατάσταση», λέει, «ή ένας πόλεμος ή μια καταστροφή, και βγάζω φωτογραφίες, προσπαθώντας να καταλάβω κι εγώ ο ίδιος τι συμβαίνει. Αν πιστεύεις, κοιτάζοντας τις φωτογραφίες, πως δεν υπάρχει ελπίδα, τότε είμαι... είμαι... ξέρεις...» Η εικόνα τρεμοπαίζει και η σκηνή τελειώνει.

Όταν ρώτησα τον Junger γι' αυτό αμέσως μετά το θάνατο του Hetherington, παρατήρησε ότι η πρόταση δεν τελείωνε σ' εκείνο το σημείο. Αντιθέτως ο ίδιος ο Hetherington είχε επιλέξει να την κόψει. «Δεν ξέρω τι είπε», παραδέχτηκε ο Junger. «Αλλά έχει ενδιαφέρον αυτό το παιχνίδι, να φαντάζεσαι τι θα μπορούσε να λέει σ' αυτό το κενό που άφησε». Κι αυτό είναι το καθήκον που κληροδότησε σε όλους μας. **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Κυριάκος Κοδοβός

Ξανά απέναντι στο ίδιο δίλημμα: Αναθεωρητική ή Συντακτική;

Η υπαιτιότητα των θεσμών για την κρίση και η μεταρρύθμισή τους

ΤΗΣ ΝΟΡΑΣ ΡΑΛΛΗ*

**Ποια δημοκρατία για την
Ελλάδα μετά την κρίση;
Για την αποκατάσταση των
λέξεων και του νοήματός τους**

Νίκος Κ. Αλιβιζάτος
Εκδόσεις Πόλις, 2013
Σελ. 163

Μετά την εξιστόρηση της προϊστορίας, των περιπετειών και των μεταλλάξεων του ελληνικού Συντάγματος σε προηγούμενο πόνημά του, ο Νίκος Κ. Αλιβιζάτος επανέρχεται εντοπίζοντας προβληματικά σημεία και προτείνοντας στοχευμένες συνταγματικές τροποποιήσεις:

«Αν ισχυριζόμουν ότι έγραψα το μικρό αυτό βιβλίο με την ψυχραιμία που θα επέβαλλαν σε έναν γνωστικό άνθρωπο αρκετές δεκαετίες δημόσιων παρεμβάσεων, δεν θα ήμουν ειλικρινής. Από το πρώτο Μνημόνιο, το 2010, κυρίως όμως από την έξαρση της βίας, την άνοιξη του 2011, έχω χάσει και εγώ βεβαιότητες μιας ολόκληρης ζωής και δεν μπορώ να εξηγήσω πώς, χωρίς καλά καλά να το καταλάβουμε, φτάσαμε ως το χείλος της αβύσσου. Από την άλλη, η δυστυχία τριγύρω μας είναι τόσο διάχυτη και η φόρτιση τόσο μεγάλη, ώστε και να το θέλεις, δεν μπορείς πάντοτε να κρατήσεις το μυαλό σου καθαρό για μελέτη και νηφάλια ανάλυση. Σε προσωπικό επίπεδο, η κρίση άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο βλέπω τον εαυτό μου ως νομικό που θέλει να λείη τη γνώμη του για τα κοινά. Κατάλαβα ότι δεν αρκεί, όπως παλιά, να καταγγέλλει κανείς τα κακώς κείμενα, για να έχει τη συνείδησή του ήσυχη. Αισθάνομαι όλο και περισσότερο ότι οφείλω να υπερασπιστώ εξίσου τα “βασικά” της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.»

Μ' αυτό τον άμεσο τρόπο προλογίζει

* Η Νόρα Ράλλη είναι δημοσιογράφος, φυσικός και φοιτήτρια στο τμήμα Ευρωπαϊκών Σπουδών.

το βιβλίο του, θίγοντας τις πλέον φλέγουσες πτυχές των αιτιών και των επιπτώσεων της κρίσης στα θεμέλια του πολιτεύματος της χώρας μας.

Ο συγγραφέας, καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο πανεπιστήμιο Αθηνών, με ενεργό παρουσία τόσο στο Συμβούλιο της Επικρατείας, όσο και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ασφαλώς μπορεί να θεωρηθεί ως καθ' ύλην αρμόδιος προκειμένου να παρουσιάσει θέματα που άπτονται της ιστορίας του Συνταγματικού Δικαίου (κάτι που επιχείρησε στο σχετικά πρόσφατο βιβλίο του *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία 1800 – 2010*, εκδόσεις Πόλις, 2011), όσο και να επιχειρήσει τον εντοπισμό προβληματικών, αναχρονιστικών ή εντέλει ξεπερασμέ-

Ο ΝΙΚΟΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ ΤΑΣΣΕΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΗΠΙΩΝ, ΜΑΛΛΟΝ ΙΣΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΙΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

νων από τη σύγχρονη πραγματικότητα συνταγματικών διατάξεων και να προτείνει ανάλογους τρόπους «θεραπείας». Φροντίζοντας εξ αρχής να δώσει έναν προσωπικό τόνο, καταφέρνει να περιγράψει γλαφυρά τα αισθήματα έκπληξης, απογοήτευσης αλλά και αγωνίας για τη διολίσθηση της χώρας σε μια βαθιά οικονομική, πολιτική και οπωδήποτε θεσμική και αξιακή κρίση. Δεν μένει όμως μόνο εκεί.

Χωρίζει το βιβλίο του σε τρία κεφάλαια και καταπιάνεται συνθετικά με την προβληματική του. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με το ζήτημα της αναγκαιότητας των μεταρρυθμίσεων που θα πρέπει να υλοποιηθούν με ήπια πολιτικά μέσα και σε κάθε περίπτωση χωρίς τη χρήση βίας, διαδικασία την οποία απεύχεται από οποιο-

δήποτε τμήμα του πολιτικού φάσματος κι αν προέρχεται. Στη συνέχεια, έχοντας εντοπίσει την κατάχρηση λέξεων κι εννοιών που μαστίζουν τον πολιτικό, δημόσιο, αλλά και ιδιωτικό λόγο, επιχειρεί την αποκατάσταση όρων, όπως *έθνος*, *κυριαρχία*, *πλειοψηφία*, *Σύνταγμα*.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προβαίνει σε μια σύντομη εξέταση της υπαιτιότητας των θεσμών για την εκδήλωση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που εξελίσσεται από το 2008, μια εξέταση που γίνεται σε τρία επίπεδα: (α) σε διεθνές επίπεδο, υπό τους όρους της παγκοσμιοποίησης, όπου εντοπίζει τις αδυναμίες του αμερικανικού συστήματος, που οδήγησαν στην εκδήλωση της κρίσης, (β) σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπό τους όρους της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπου ορθά εντοπίζει ότι δεν μπορεί να υπάρχει Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς ενότητα, με ό,τι συνεπάγεται αυτό για αλλαγές σε θεσμικό επίπεδο, και τέλος, (γ) σε εθνικό επίπεδο, σε ό, τι αφορά τη χώρα μας και τη λειτουργία του Συντάγματος, το οποίο και «αθλώνει» ως αμέτοχο της κρίσης που βιώνουμε – εδώ ίσως και να υπάρξουν κάποιες ενστάσεις.

Στο τρίτο και μακροσκελέστερο κεφάλαιο ο συγγραφέας διατυπώνει ένα δεκάλογο μεταρρυθμιστικών προτάσεων για την ανάκαμψη. Ανάμεσα στα θέματα που συζητά είναι η ανακήρυξη της επόμενης βουλής ως Συντακτικής ή Αναθεωρητικής, η αλλαγή του πολιτεύματος σε ένα υβριδικό μόρφωμα, που θα αφαιρεί αρμοδιότητες από τον Πρωθυπουργό προς όφελος ενός άμεσα εκλεγμένου από το λαό Προέδρου της Δημοκρατίας, η ενεργοποίηση αμεσο-δημοκρατικών διαδικασιών στη λήψη αποφάσεων, η καθιέρωση της απλής αναλογικής, η ίδρυση και λειτουργία Γερουσίας ως ανασχετικού παράγοντα στην οποία κυβερνητική αυθαιρεσία, η τροποποίηση του Νόμου περί ευθύνης υπουργών και των διατάξεων της βουλευτικής ασυλίας. Ο Νίκος Αλιβιζάτος παρουσιάζει τα υπέρ και τα κατά κάθε θέματος, τάσσεται ανοικτά υπέρ των ήπιων, μάλλον ισχνών και αναιμικών μεταρρυθμίσεων του Συντάγματος, προτείνοντας ότι η επόμενη βουλή θα πρέπει να είναι Αναθεωρητική του υπάρχοντος Συντάγ-

ματος και όχι Συντακτική, κάτι που θα έδινε το δικαίωμα για μια εκ βάθρων αλλαγή του Καταστατικού Χάρτη της χώρας. Πλειοδοτεί υπέρ ενός εκλογικού συστήματος ενισχυμένης αναλογικής, που διατηρεί το μπόνους βουλευτών για το πρώτο σε ψήφους κόμμα (που προτείνει να είναι 30 κι όχι 50 βουλευτές, όπως ισχύει σήμερα), ενώ τοποθετείται αναφανδόν αρνητικά στην υιοθέτηση αμεσο-δημοκρατικών διαδικασιών στη λήψη αποφάσεων, όπως και στην ανακλητότητα των βουλευτών. Κινούμενος τέλος υπό το πνεύμα μιας νεοφιλελεύθερης προσαρμογής εξόδου από την κρίση, υιοθετεί την άποψη για την ιδιωτικοποίηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, με αλλαγές στα αντίστοιχα σημεία του Συντάγματος.

Αποτυπώνοντας προβληματική και θέσεις που ακούγονται συντηρητικές και που μπορεί και να είναι, το βιβλίο αποτελεί μια επιτομή του συγκεκριμένου τύπου προβληματισμού και καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμο για την αδρή καταγραφή των θέσεων αυτών όσο και για την πολύ χρήσιμη βιβλιογραφία που παραθέτει ανά κεφάλαιο για ενδελεχέστερη μελέτη. Εξάλλου αυτό που λείπει σήμερα τόσο από τους καθημερινούς διαλόγους όσο κι από τις πολιτικές διακηρύξεις, πόσω μάλλον από τα συγγραφικά πονήματα πάνω στη σημερινή κρίση – όποιος μορφής – δεν είναι τόσο οι προτάσεις, αλλά η επιχειρηματολογία πάνω σ' αυτές. Οπότε είτε συμφωνούμε είτε όχι με τη συγκεκριμένη επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται στο βιβλίο, αν μη τι άλλο αναγνωρίζουμε την αξία της. Κάποιοι ίσως το δουν ως επιστημονική πραγματεία, κάποιοι ως δοκίμιο για τις τρέχουσες κοινωνικοπολιτικές συγκρούσεις στη χώρα μας και κάποιοι ως πολιτικό κείμενο. Αντίστοιχα θα κριθεί, ιδίως όταν ο συγγραφέας είναι διαπρεπής συνταγματολόγος. Ίσως όμως το θέμα δεν είναι αν συμφωνούμε ή διαφωνούμε, αν οι μεταρρυθμιστικές προτάσεις είναι ισχνές – λιγότερο ή περισσότερες –, αλλά αν χαιρόμαστε ή όχι την τεκμηρίωση γύρω από τις παρατιθέμενες απόψεις. Εξάλλου ο διάλογος είναι ο σκοπός, και το βιβλίο του κου Αλιβιζάτου τον θέτει σε λειτουργία. ♣

Η φθίνουσα τροχιά

Οι μεταμορφώσεις της επικοινωνίας
και το μέλλον της δημοσιογραφίας

ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ*

**Η έκρηξη της δημοσιογραφίας.
Από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
στη μαζικότητα των μέσων
ενημέρωσης**
Ιγνάσιο Ραμονέ
Μετάφραση: Θοδωρής Τσαπακίδης
**Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου,
2011**
Σελ. 178

Ο ΙΓΝΑΣΙΟ ΡΑΜΟΝΕ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ, ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ, ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΑΖΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Η ανάμειξη των επικοινωνιακών ειδών, η διάδοση των νέων επικοινωνιακών μέσων, οι σύγκρουσεις συμφερόντων, η σύγχυση εμπορικής επικοινωνίας και ενημέρωσης, η φρενίτιδα του διαδικτύου, η «κατασκευή της συναίνεσης» και της χειραγώγησης της κοινωνίας, η μόλυνση της ενημέρωσης και των Μέσων, ο νεποτισμός και ο ναρκισσισμός των δημο-

σιογράφων εκκενώνουν το νόημα της ελευθεροτυπίας. Η δημοσιογραφία του κουτσομπολιού, της ψυχαγωγίας, του θεάματος, θριαμβεύει εις βάρος της ποιότητας, μερικών έστω υγιών ιδεών και, κυρίως, των «ειδήσεων» που... εντέλει αποσιωπούνται.

Σ' αυτό το νέο τοπίο της ενημέρωσης, ο Ιγνάσιο Ραμονέ, πρώην διευθυντής της *Le Monde diplomatique* και καθηγητής Επικοινωνίας στο πανεπιστήμιο Paris VII, ασχολείται κριτικά, μέσα

* Ο Θανάσης Βασιλείου (Διοίκηση επιχειρήσεων και Πολιτικές επιστήμες) είναι τακτικός συνεργάτης στο «Τέχνες & Γράμματα» της *Καθημερινής της Κυριακής*.

Το περιοδικό *Δημοσιογραφία* διατίθεται στα εξής σημεία πώλησης:

- **Αθήνα:** στα βιβλιοπωλεία **IANOS** και **Πολιτεία**.
- **Θεσσαλονίκη:** στα βιβλιοπωλεία **IANOS**
- **Λευκωσία:** στο βιβλιοπωλείο **Σολώνειο**.
- **Περιφέρεια:** Για τα συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεία επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του περιοδικού.
- **Διαδίκτυο:** στο www.ianos.gr και στο www.cjr.press.cy

Ετήσια συνδρομή σε Ελλάδα και Κύπρο:

Κατηγορία Συνδρομητή	Τιμή*
Επιχειρήσεις & Οργανισμοί	€15
Ιδιώτες	€12
Φοιτητές	€11

*Στην τιμή δεν συμπεριλαμβάνεται το κόστος αποστολής

Ετήσια συνδρομή σε άλλες χώρες:

Κατηγορία Συνδρομητή	Τιμή
Επιχειρήσεις & Οργανισμοί	€15 <i>συν κόστος αποστολής</i>
Ιδιώτες	€12 <i>συν κόστος αποστολής</i>
Φοιτητές	€10 <i>συν κόστος αποστολής</i>

Για περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με τη συνδρομή σας, επισκεφθείτε τον ιστότοπο της Δημοσιογραφίας: www.cjr.press.cy

Τιμολόγιο καταχωρήσεων:

Κατηγορία Καταχώρησης	Κόστος
Ολοσέλιδη, ασπρόμαυρη, εσωτερική σελίδα	€120
Ημισέλιδη, ασπρόμαυρη, εσωτερική σελίδα	€60
Υποσέλιδο, ασπρόμαυρο, εσωτερική σελίδα	€30
Εσωτερική Εξωφύλλου & Οπισθόφυλλο, έγχρωμη	€300

Με κάθε καταχώρηση στο οπισθόφυλλο, ένα banner για δύο εβδομάδες στο site του περιοδικού www.cjr.press.cy

από παράλληλες περιηγήσεις, με το πρόβλημα της μαζικότητας του Τύπου και με τη δεοντολογία της ενημέρωσης που, σε ταραγμένους καιρούς, εμπλέκεται με τις πιο ακραίες πολιτικές και οικονομικές ψυχώσεις.

Η εικόνα της «ενημέρωσης»

Το ίντερνετ, η κρίση, η αποξένωση των νέων από το γραπτό κείμενο, η επέκταση της κουλτούρας τού δωρεάν, ο ανταγωνισμός της τηλεόρασης, η γενίκευση της πειρατείας, το γήρας της επαγγελματικής δημοσιογραφικής πέννας, άλλοτε υπεροπτικής ή διαπλεκόμενης, η επιδίωξη επιχειρηματιών του Τύπου για μεγιστοποίηση του κέρδους, η συμπαιγνία του Τύπου με «πολιτικές ελίτ» και ο κομματισμός, η απομάκρυνση των διαφημιστών από τον Τύπο, η στέρηση των εφημερίδων από πόρους για την παραγωγή ποιοτικού προϊόντος, κ.λπ., το καθένα χωριστά ή και όλα μαζί εκφράζουν την «κρίση του Τύπου». Πίσω από τη ρητορική της ελεύθερης επικοινωνίας, υποστηρίζει ο Ραμονέ, οικοδομούνται πανίσχυρες ολιγαρχίες που αντιμετωπίζουν την πληροφόρηση ως ένα προϊόν σαν όλα τα άλλα. Η «δημοκρατία του διαδικτύου» κρύβει μια πολυσήμαντη ανατροπή, που ξεκίνησε πριν από το ίντερνετ και στη συνέχεια γενικεύτηκε: Το ενδιαφέρον των σύγχρονων κοινωνιών για την πληροφόρηση διαβρώνεται, και χωρίς καμία αντίσταση, ατονεί ο έλεγχος της εξουσίας. Ο σχεδιασμός εφημερίδων για το iPad, η επανάσταση του on line Τύπου, της ενημέρωσης χαμηλού κόστους, τα εργοστάσια ενημέρωσης, οι φάρμες ειδήσεων, οι εφημερίδες προσαρμοσμένες στα γούστα των αναγνωστών, στα γούστα των διαφημιστών, είναι πραγματικότητα.

Ο κόσμος του κινητού, του MP3, του Facebook, του Twitter, του MySpace και του θριάμβου της «γενιάς Google», των digital natives και της νεανικής κουλτούρας αντιπαράκειται στον κόσμο που διαμορφώθηκε και βρήκε την κοινωνική του ταυτότητα στα γραπτά κείμενα και στην ενημέρωση. Τον τελευταίο συλλογικό χώρο είναι που υπερασπίζεται ο Ραμονέ: την παιδεία, το διάλογο, την έρευνα και τη δημοκρατία – τον απει-

λούμενο «χώρο των κοινών», που ιστορικά υπήρξε ένα συλλογικό αγαθό της νεωτερικότητας.

Ποιότητα, παιδεία και δημοκρατία

Άλλωστε, όταν ο Έντμουντ Μπερκ, ο Άγγλος φιλόσοφος, πολιτικός και εκδότης του περιοδικού *Annual Register*, έλεγε τον 18ο αιώνα ότι «η τυπωμένη γραφή είναι ισάξια της Δημοκρατίας» και έδειχνε στα θεωρεία του Κοινοβουλίου την «τέταρτη εξουσία» (fourth estate), δεν μιλούσε ακριβώς για τον Τύπο, αλλά για την «τέταρτη τάξη» των μορφωμένων, αντιπαράβάλλοντάς την με τις τότε τάξεις (ευγενείς, κλήρο και λαό). Αυτή η «τέταρτη εξουσία» ήταν η «φωνή όσων δεν είχαν φωνή». Εδώ και είκοσι περίπου χρόνια, λέει ο Ραμονέ, από την εποχή που άρχισε να επιταχύνεται η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποι-

Ο ΤΥΠΟΣ ΑΝΑΖΗΤΑ
ΤΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
«ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ» ΤΟΥ.
ΑΡΚΕΙ ΝΑ ΜΗΝ ΑΡΝΗΘΕΙ
ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΑ
«ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΑ»

ηση, αυτή η φωνή έχασε τη βασική της λειτουργία ως αντιεξουσία.

Πώς, όμως, θα επιζήσει ο Τύπος; Θα εξαφανιστούν οι εφημερίδες; Μάλλον όχι, λέει ο Ραμονέ, με το επιχείρημα ότι η ιστορία των ΜΜΕ είναι μια ιστορία επισυσσώρευσης... «Ο Τύπος, ζώντας την επανάσταση στο σπίτι του, αναζητά τα μέσα για την “επανίδρυσή” του, με ποιότητα από τη μια και παιδεία από την άλλη». Όσο όμως θα υπάρχει άρνηση να συζητηθούν πράγματα που θεωρούνται «απαγορευμένα», η κρίση θα γίνεται εντονότερη. Αν όμως δεν φτάσουμε στο σημείο να σκοτώσουμε την ιδέα ότι ο γραπτός Τύπος είναι ουσιαστικός για τη δημοκρατία, τότε δύσκολα θα απειληθεί με εξαφάνιση η έντυπη και μάλιστα η ποιοτική δημοσιογραφία. ◊

Η Οδύσσεια του πλαστογράφου Κωνσταντίνου Σιμωνίδη. Η περιπετειώδης ιστορία του Έλληνα που ξεγέλασε την Ευρώπη και παράλληλα εφηύρε την Αρχαιότητα
 Rüdiger Schaper
 Μετάφραση: Νατάσα Σεχίδου
Εκδόσεις Νεφέλη, 2012
 Σελ. 259

Ο Constantine Simonides υπήρξε διάσημος πλαστογράφος του 19ου αιώνα. Γεννήθηκε το 1820 ή 1824 (πιθανότατα ψεύδεται στην ψευδώνυμη αυτοβιογραφία του, που κυκλοφόρησε το 1859 με την υπογραφή Charles Stewart – τα ίδια αρχικά: C.S.) και πέθανε το 1867 (σύμφωνα με δημοσίευμα του περιοδικού *Athenaeum*) ή το 1890 (σύμφωνα με ανταπόκριση της εφημερίδας *The Times*): σχεδόν μετά βεβαιότητας πλαστογράφησε τον ίδιο του τον (πρώτο) θάνατο.

Στο ενδιάμεσο, και μετά από παραμονή στο Άγιον Όρος, όπου έμαθε να αντιγράφει αρχαία και μεσαιωνικά έγγραφα –η αντιγραφή κατά το βυζαντινό πρότυπο συνίσταται στη δουλοπρεπή αναπαραγωγή, συνεπώς στη δημιουργία «νόμιμων πλαστών» χειρογράφων–, κινήθηκε σε όλη την Ευρώπη, διακινώντας παπύρους και περγαμηνές που είχε ο ίδιος πλαστογραφήσει.

Η εποχή, άλλωστε, ήταν πρόσφορη για φιλόδοξους παραμυθάδες και πλαστογράφους με κρύφια προθέσεις: Οι επιστήμες ακόμα πάσχιζαν να διαμορφωθούν, οι διαδικασίες ελέγχου από ειδικούς ήταν άγνωστες ή βρισκόνταν στα σπάργανα, οι συλλέκτες ήταν περισσότερο ενθουσιώδεις ερασιτέχνες παρά άτεγκτοι επαγγελματίες.

Εξάλλου αρκετοί αποδέκτες δεν ήταν μόνον (ή απλώς) αφελείς αγοραστές, αλλά και πρόθυμοι συνέταιροι – αν όχι συνειδητοί συνεργοί.

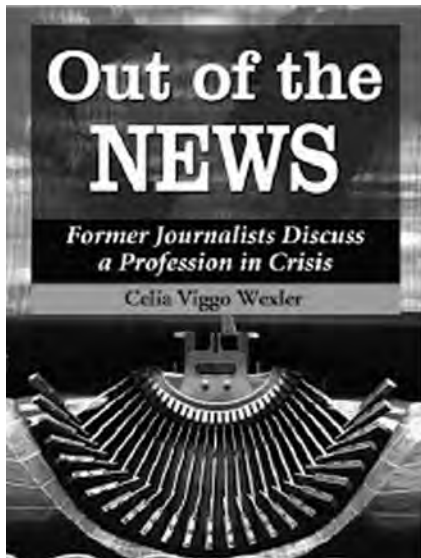
Στην Αθήνα και στην Κωνσταντινούπολη οι ελληνόφωνες ελίτ ήταν διατεθειμένες να αγοράσουν οτιδήποτε φαινόταν να επιβεβαιώνει το εγχείρημα της πρόσφατης, ατελούς και ακόμα επισφαλούς ανεξαρτησίας.

Στο Παρίσι, στο Λονδίνο, στο Βερολίνο και στη Λειψία οι Ευρωπαίοι αρχαιολόγοι και πρώιμοι γλωσσολόγοι, που ακόμα ανακάλυπταν (αν δεν εφεύρισκαν) την αρχαιότητα και το μεσαίωνα, αλλά και οι βασιλείς, πρίγκιπες και άρχοντες, ήταν έτοιμοι να αγοράσουν τα πάντα, αρκεί να διατρανώσουν την υπεροχή των κρατών, των δυνασθειών ή των ιδρυμάτων τους και να ενισχύσουν την προσωπική τους βιβλιοθήκη/status symbol.

Ο Rüdiger Schaper, δημοσιογράφος με έδρα το Βερολίνο (πρώτα ανταποκρίτης της *Süddeutsche Zeitung* και μετά αρχισυντάκτης του πολιτιστικού τμήματος της *Tagesspiegel*), εξυφαίνει ένα περίπλοκο επιχείρημα: Ο Σιμωνίδης δεν είναι ο μόνος υπεύθυνος – συνευθύνη φέρουν και όσοι του έδιναν λεφτά και τον ενθάρρυναν να συνεχίσει να προωθεί ψευδή έγγραφα.

Το λανθάνον συνακόλουθο επιχείρημα είναι ο αναγνώστης που καλείται να το διατυπώσει: Οι Έλληνες δεν είναι οι μόνοι υπεύθυνοι για την κρίση της Ευρωζώνης – συνευθύνη φέρουν και όσοι τους δάνειζαν λεφτά και τους ενθάρρυναν να συνεχίσουν να προβάλλουν ψευδή στοιχεία.

Το βιβλίο είναι ταυτόχρονα ρεπορτάζ, μυθιστορηματική βιογραφία και δοκίμιο πολιτισμικής ιστορίας. ♡

**Out of the News.
Former Journalists Discuss
a Profession in Crisis**

Celia Viggo Wexler

[Μακριά από τις Ειδήσεις.

Πρώην δημοσιογράφοι συζητούν
για την κρίση του επαγγέλματος]

McFarland & Company, 2012

Σελ. 195

Η Celia Viggo Wexler εγκατέλειψε την έντυπη δημοσιογραφία τη δεκαετία του 1980 για μια ντεμοντέ αιτία: έγινε μητέρα. Δεν επέστρεψε ποτέ, αλλά βρήκε νέους, συναρπαστικούς τρόπους για να αξιοποιήσει τις δημοσιογραφικές της δεξιότητες, ως συγγραφέας και λομπίστρια αρχικά της Common Cause [ΣΤΜ: Μη κερδοσκοπική οργάνωση για τη διαφάνεια των πολιτικών θεσμών στις ΗΠΑ] και στη συνέχεια της Union of Concerned Scientists [ΣΤΜ: Οργάνωση πολιτών και επιστημόνων για την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και της περιβαλλοντικής πολιτικής].

Στο βιβλίο αυτό έχει συγκεντρώσει τις ιστορίες 11 δημοσιογράφων, λίγο-πολύ της γενιάς της – με άλλα λόγια, κορυφαίων επαγγελματιών που μπήκαν στη δημοσιογραφία στη δεκαετία του 1970 και βρέθηκαν αντιμέτωποι με τις κοσμογονικές αλλαγές των επόμενων τριάντα χρόνων. Όπως η Wexler, έτσι κι αυτοί αποφάσισαν να κάνουν άλλα πράγματα στη ζωή τους – άλλοι από επιλογή κι άλλοι όχι. Μερικοί άφησαν με τη θέλησή τους ζηλευτές θέσεις σε εργοδότες υψηλού κύρους, όπως το δίκτυο CBS και η εφημερίδα *The New York Times*.

Αν οι 11 έχουν κάτι κοινό, αυτό είναι το αίσθημα ότι δεν αναγνωριζόταν η δημοσιογραφική προσφορά τους. Μια από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι του David Simon, που ήρθε σε σύγκρουση με τη νέα διοίκηση της εφημερίδας του, *The Baltimore Sun*, σχετικά με τους πιο πρόσφορους τρόπους να καλυφθούν τα προβλήματα των προλεταριοποιημένων κατοίκων της Βαλτιμόρης. Τελικά πήγε στο Χόλιγουντ και έγινε διεθνώς διάσημος ως ο δημιουργός της σειράς *The Wire* του συνδρομητικού καναλιού HBO.

Άλλοι ακολούθησαν πιο περίπλοκες διαδρομές, παραδέρνοντας από δω κι από κει, αναζητώντας πάντα ευκαιρίες να χρησιμοποιήσουν το ταλέντο τους με τον καλύτερο τρόπο. Κάποιοι άρχισαν να διδάσκουν, άλλοι ασχολήθηκαν με τη δημοσιογραφία αφιλοκερδώς, κι ορισμένοι έγιναν υπέρμαχοι διαφόρων εκστρατειών για το καλό της κοινωνίας. Ένας απ' αυτούς, ο Chuck Lewis, ίδρυσε το Center for Public Integrity [ΣΤΜ: Μη κερδοσκοπικός οργανισμός ερευνητικής δημοσιογραφίας, που διερευνά περιπτώσεις κατάχρησης της εξουσίας, διαφθοράς και παράλειψης καθήκοντος, κι έχει τιμηθεί με το Βραβείο Polk] και κέρδισε μια υποτροφία MacArthur. Οι ιστορίες θα αφήσουν στον αναγνώστη την αίσθηση ότι η ομάδα αυτή αποτελείται από ανθρώπους που η επαγγελματική δημοσιογραφία δεν είχε την πολυτέλεια να χάσει, κι όμως δεν κατόρθωσε να τους κρατήσει. **CJR**

Μετάφραση από τα αγγλικά:
Νέρων Σπανόπουλος

* Ο James Boylan είναι ο πρώτος αρχιουντάκης του *Columbia Journalism Review* και ομότιμος καθηγητής Δημοσιογραφίας και Ιστορίας στο University of Massachusetts Amherst.

ΙΑΝΟΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Αριστοτέλους 7, 546 24 Τ 2310 277 004 F 2310 284 832 E info@ianos.gr
ΑΘΗΝΑ Σταδίου 24, 105 64 Τ 210 32 17 917 F 210 32 17 686 E info.stadiou@ianos.gr

www.ianos.gr

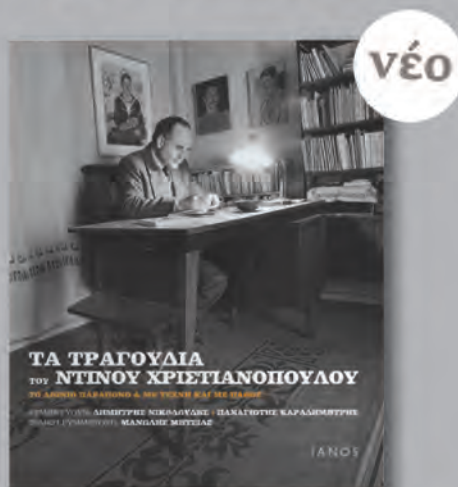
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ
ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΤΣΙΤΣΑΝΗ**
με κριτικό υπόμνημα

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ,
ΟΥ Μ' ΕΘΕΣΠΙΣΕΝ...**
αυτοβιογραφικά κείμενα

**ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΤΟΥ ΝΤΙΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ**
Το αιώνιο παράπονο & Με τέχνη και με πάθος

ΕΝΤΕΥΚΗΤΗΡΙΟ I
*αρχαίοι θυρικοί
μεταφράσεις*

ΕΝΤΕΥΚΗΤΗΡΙΟ II
*σύγχρονοι ποιητές
μεταφράσεις*

Η ΚΑΤΩ ΒΟΛΤΑ
διηγήματα

ΟΙ ΡΕΜΠΕΤΕΣ ΤΟΥ ΝΤΟΥΝΙΑ
μικρά πεζά

ΠΟΙΗΜΑΤΑ
έκτη έκδοση

ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
πέμπτη έκδοση

ΜΙΚΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
πέμπτη έκδοση

**ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Η επικοινωνία άλλαξε!
Μπορείς κι εσύ!

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Επικοινωνία και Δημοσιογραφία

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ
www.ouc.ac.cy